

הישיבה המאתיים ושמונים וחמש של הכנסת השביעית

יום שני, ה' ניסן תשל"ב (20 מארס 1972)

ירושלים, הכנסת, שעה 15.03

א. שאלות ותשובות

להשוואה: הממוצע הארצי של עובדי בחינות הסקר (נורמות א' וב') בשנת תשל"א היה 43.8% מכלל הנבחנים; אחוז עובדי הסקר באשקלון עולה על הממוצע הארצי. אם נעשה, למשל, השוואה בין מדינת ישראל לבין מדינות אחרות באירופה לגבי אחוז התלמידים הלומדים בגיל 14-15, נמצא שבשנת 1969/70, לפני החלת חוק לימוד חובה (תיקון מס' 5) על בני גיל זה, למדו כ-68% במסגרות חינוך על-יסודי, לעומת (לפי נתונים לשנים 1967/68 שפורסמו על-ידי אונסקו) 35% באיטליה, 52% בהולנד, 69% בצרפת. השנה, שלוש שנים לאחר תחילת החלת חוק לימוד חובה על בני גיל זה, וכאשר עדיין יש להחילו על עוד 1/6 בכלל בני הגיל, בשנה הבאה, לומדים בישראל 91% מכלל בני גיל 14-15 בדומה למדינות כמו שבדיה 95%, גרמניה 82%, יפן 97%.

בשנים האחרונות הושקעו מאמצי טיפוח רבים במערכת החינוך שלנו בהקניית יסודות השכלה, בקריאה ובחשבון, ואמנם הושגו הישגים טובים מאוד בתחום זה. בסקר של תשכ"ט הוכנסו על-ידי ד"ר גינה אורתר מהאוניברסיטה העברית למבחן מספר שאלות-סף, שנועדו לבדוק יכולת קריאה ודרגת הבנת הקריאה של תלמידים, בוגרי כיתות ח' ברמה הנמוכה ביותר. רק חצי אחוז מכלל התלמידים מכיתות ח' בבתי-ספר רגילים נכשלו בשאלות אלה. לדעת ד"ר אורתר יש לראות בכך הישג נכבד מאוד, שאולי רק מערכת החינוך ביפן הגיעה אליו. ממצאים אלה מעידים כי למעשה כל התלמידים בבתי-ספר רגילים בישראל למדו לקרוא.

ג. מבחני ההישגים הנערכים במוסדות החינוך ומבחן הסקר אינם מקיפים, כמובן, אוכלוסיית תלמידים שנשרו מבית-הספר או שביקרום בבית-הספר מאוד לא-סדיר. אלה נתפסים לעתים קרובות לפיתוי הרחוב ואף לפשע.

לאחרונה נעשים מאמצים גדולים על-ידי משרדנו, בשיתוף עם הרשויות המקומיות, לאיתור התלמידים שביקרום בבית-הספר אינו סדיר ולשיבוצם במסגרות חינוכיות מתאימות.

2. הקריטריונים להענקת הקצבות לתלמידים ממשפחות מעוטות הכנסה

חבר-הכנסת ח. קורפו שאל את שר החינוך והתרבות ביום י"ז בכסלו תשל"ב (5 בדצמבר 1971):

מאינפורמציה שנמסרה לי מסתבר, כי בבית-הספר "דנמרק" בירושלים ניתנים מענקים לתלמידי כיתות ט' בחטיבות-הביניים, ואילו לתלמידי ז'-ח' בחטיבות אלו לא ניתנים המענקים.

הי"ר ד. ברקת:

אני מתכבד לפתוח את ישיבת הכנסת. נתחיל בסעיף א' של סדר-היום: שאלות ותשובות.

1. תוצאות הסקר על רמת ההישגים בלימודים בבתי-הספר היסודיים בדרום-הארץ

חבר-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ג' בכסלו תשל"ב (21 בנובמבר 1971):

לפי נתון "מעריב" מיום כ' בחשוון תשל"ב (8 בנובמבר 1971) ערך השופט המחוזי מר חייבי, מאשקלון, סקר בתחילת 1970 על רמת ההישגים בלימודים בבתי-הספר היסודיים בדרום-הארץ, ותכנו נמסר לכבוד השר. השופט חייבי, כחבר המועצה הארצית לחינוך ולתרבות, פעיל יותר מ-10 שנים למען הקטנת הפער בין העדות, בפרט בחינוך. לפי דבריו רובם ככולם של הנאשמים הצעירים שהובאו לפניו בבית-המשפט פגרו בלימודיהם כבר בהיותם בכיתות הנמוכות של בתי-הספר היסודיים. באשקלון - טוען השופט - עוברים את הסקר 40 מתוך 100 תלמידים ובבתי-ספר מסוימים 10%.

אבקש לדעת:

א. האם קיבל כבוד השר את הסקר המוזכר?

ב. האם נבדק על-ידי משרדו המצב וננקטו צעדים להעלאת אחוז עובדי הסקר בבתי-הספר באזורים אלה?

ג. מה בדעת כבודו לעשות כדי לצמצם עד למינימום את הבערות הקיימת עדיין, ואשר לא במעט מהווה גורם לפשע בין הנוער שבשכבות הנחשלות?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

א. כן.

ב. ספק אם ניתן לראות במבחן הסקר, הנועד לתלמידי כיתות ח', מכשיר מדידה מתאים להערכת התקדמות בהישגים הלימודיים במערכת החינוך; ברם תוצאות הסקר באשקלון בשנים תשכ"ח-תשל"א מצביעות על התקדמות מניחה את הדעת. אחוז עובדי בחינות הסקר (נורמות א' וב') בשנים תשכ"ח-תשל"א היו:

תשכ"ח	תשכ"ט	תשל"א	מ"מ	מ"מ	מ"מ
24.2	40.4	33.2	מ"מ	מ"מ	מ"מ
40.2	36.6	37.4			
33.3	49.7	41.3			
41	49.5	45.3			

וזייה אף פנתה לגורמים ציבוריים, ובכלל זה הסוכנות היהודית, בבקשה לממן תכניות מסוג זה.

רצוני לשאול את כבודו:

1. מדוע לא החלה הטלוויזיה הלימודית לשדר את התכנית האמורה?

2. אימתי יחלו לשדרה?

3. לשם חסכון בהוצאות, האם נבחנה אפשרות להקליט שידורים אלה באולפן קיים?

שר-החינוך והתברות י. אלון:

1. הכנה והפקה של סידרת לימודים רגילה נמשכת בטלוויזיה הלימודית בין שנתיים לשלוש שנים. זאת בתנאי שתכנית הלימודים לסידרה הוכנה ואושרה על ידי הגופים הנוגעים בדבר במשרד החינוך והתברות.

במקרה הנדון התברר, שתכנית לימודית מאושרת על-ידי המשרד לא היתה בנמצא. לכן נאלצה הטלוויזיה הלימודית להקים צוות מומחים שיעסקו תחילה בהכנת תכנית הלימודים. דבר זה האריך בשנה לפחות את ההכנות.

2. כיום הסתיימה ההפקה הגיונית הראשונה של תכנית זו, ותוך זמן קצר יש לצפות לממצאי מחלקת המחקר של הטלוויזיה הלימודית על יעילותה. מחלקת המחקר בדקה אם השיטה והכלים שהשתמשו בהם בהפקת התכנית עשויים ללמד את הצופים ולשמש כמדגם לסידרה כולה, או שיש לנסות דרכים ושיטות אחרות. תוצאות המחקר ינחו איפוא את הטלוויזיה הלימודית בהמשך ההפקה.

3. אין הקלטה שיעורים באולפן יכולה לשמש תחליף לסידרה המתוכננת על-ידי הטלוויזיה הלימודית, שכן באולפן קיימת סיטואציה של דיאלוג בין מורה לתלמיד, שעה שהלומד באמצעות טלוויזיה, אפילו הוא צופה בדיאלוג, נבצר בעדו מלשאול או להשיב למורה.

5. הקמת מכון להיסטוריה גרמנית באוניברסיטת תל-אביב

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החינוך והתברות ביום כ"ד בכסלו תשל"ב (12 בדצמבר 1971):

בגליון "האוניברסיטה", ידיעון פנימי של אוניברסיטת תל-אביב, מיום 20 באוקטובר 1971 נמסר על פתיחת המכון להיסטוריה גרמנית באוניברסיטת תל-אביב.

כפי שנמסר מומנה הקמת המכון מקרן "פולקסוואגן" בסך של 1,600,000 לירות.

אבקש לדעת:

1. מי החליט על הקמת המכון?

2. מה היא התכנית הלימודית הכללית של מכון זה?

3. האם קיים באוניברסיטת תל-אביב מכון להיסטוריה אנגלית, מכון להיסטוריה צרפתית, מכון להיסטוריה רוסית ומכון להיסטוריה אמריקנית?

שר-החינוך והתברות י. אלון:

1. הוועדה המרכות וסינאט האוניברסיטה החליטו על הקמת המכון.

2. תכנית הלימודים כוללת את תולדות גרמניה

אבקש לדעת:

1. מי הם הזכאים למענק זה?

2. מדוע לא ייכללו בין זכאים אלו גם תלמידים מכתות ז'—ח'?

שר-החינוך והתברות י. אלון:

1. קיימת אנומליה, בצד תופעות אנומליות אחרות במבנה הממשל בישראל, שמשרד הסעד הוא אשר נותן מענקים לצורך רכישת תלבושת אחידה, ספרי לימוד, מכשירים וחמרי לימוד לתלמידים ממשפחות מעוטות הכנסה, אם כי לדעתי, מטעמים חינוכיים, וכן למען הסדר הטוב, משרד החינוך והתברות הוא שצריך לעשות זאת.

אולם, על-מנת שוויכוח בין-משרדי לא יפגע בתלמידים נזקקים, הוציא משרד החינוך והתברות, בתאריך 15 באוגוסט 1971, הנחיות לגבי שנת הלימודים תשל"ב, ובהן קבע קריטריונים שלפיהם נותן משרד הסעד את ההקצבה. כזכאים למענק זה נקבעו תלמידים שהכנסת משפחתם הכוללת אינה עולה על 80 לירות לחודש לנפש.

2. מענקים אלה מוענקים באורח הדרגתי.

3. ידיעה בדבר סירוב לשדר בטלוויזיה תמונה של תיירת נעדרת

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר החינוך והתברות ביום כ"ד בכסלו תשל"ב (12 בדצמבר 1971):

בעתון "גירוסלם פוסט" מיום י"ט בכסלו תשל"ב (7 בדצמבר 1971) פורסמה ידיעה שהטלוויזיה סירבה להיענות לבקשת המשטרה ולשדר את תמונתה של התיירת הבריטית שנעלמה, וזאת אף לאחר בקשותיהם והפצרותיהם של קציני משטרה בכירים, אשר הדגישו ששידור התמונה עשוי לסייע בהרבה למשטרה בגילוי עקבות התיירת.

רצוני לשאול את כבודו:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. אם כן, האם אין בכך משום סירוב לשתף פעולה עם משטרת ישראל?

3. האם מוכן השר לנקוט את כל הצעדים הדרושים כדי להבטיח שאכן תשודר תמונתה של התיירת הנ"ל?

שר-החינוך והתברות י. אלון:

1. הידיעה אינה מדויקת.

2. יש הסדר קבוע בין משטרת ישראל ובין רשות השידור בדבר פירסום ידיעות של המשטרה החשובות לציבור.

3. הידיעה וצילום הנעדרת שודרו בטלוויזיה למחרת היום.

4. שידור תכנית בטלוויזיה להנחלת הלשון העברית

חבר-הכנסת ח. קורפו שאל את שר החינוך והתברות ביום כ"ד בכסלו תשל"ב (12 בדצמבר 1971):

בזמנה דנה הטלוויזיה הלימודית באפשרות לשדר תכניות להנחלת הלשון העברית למבוגרים ולנוער. הטל-

מספר המקומות הכולל המוקצב לסטודנטים ישראליים במעונות הוא כ-150 בלבד. מספר זה אינו מאפשר כמובן להיענות לדרישה הקיימת של סטודנטים, יהודים כערבים, המבקשים סיוע במגורים. הוועדה דנה בכל בקשה של סטודנט ישראלי לגופה, בלא הבדל מוצא, לאום או דת, ואינה מגבילה באופן שרירותי את מספר הסטודנטים הערבים הזכאים להתגורר במעונות.

ג. הסיוע לסטודנטים בנושא המגורים מחוץ למעונות הסטודנטים הוא בתחום פעילותה הבלעדית של אגודת הסטודנטים. אגודת הסטודנטים עמדה לשכור שלוש דירות בתל-אביב בשביל סטודנטים ערבים, לאחר שכמה מאלה טענו לפניה שהם מתקשים, כערבים, למצוא דיוור נאות בשכר דירה סביר. התברר לאגודת הסטודנטים ששבעה סטודנטים ערבים בלבד נותרו בלא פתרון נאות של בעיית הדיוור, ואלה מתגוררים עתה בשתי דירות, ליד כיכר דיזנגוף, שנשכרו בשבילם על-ידי אגודת הסטודנטים בערבות אוניברסיטת תל-אביב.

שבעת הסטודנטים הערבים שסודרו בשתי הדירות הנ"ל משלמים כל אחד שכר דירה של 70 לירות לחודש בלבד לרבות חשמל, מים, גז ושירותים, כאילו התגוררו במעונות הסטודנטים. אוניברסיטת תל-אביב מסבסדת את שכר הדירה כחלק מן התמיכה שהיא נותנת לסטודנט הערבי חסר האמצעים והמתבטאת גם בהנחות גדולות בשכר הלימוד.

יש לברך את מאמציהם של האוניברסיטה ואגודת הסטודנטים למצוא פתרון לבעיית הדיוור של סטודנטים ערבים.

7. ניצול הבניין של בית-הספר "תלפיות" בירושלים

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בכסלו תשל"ב (16 בדצמבר 1971):

בעתון "הצופה" מיום כ"ד בכסלו תשל"ב (12 בדצמבר 1971) נמסר, כי חטיבת-ביניים של 7 כיתות, שהוקמה בדרום העיר ושוכנה בבניין חדש של בית-ספר "תלפיות" בירושלים, פוזרה לאחר שנתברר כי יש בחטיבה זו משום כשלון חינוכי. לפי אותה ידיעה פנה בית-הספר הממלכתי-דתי המקצועי העירוני, השוכן בקירבת מקום והמפוזר בין שלושה בניינים (ובכלל זה צריפים דולפים) וביקש רשות להיכנס לבניין החדש העומד עתה ריק, אך רשות זו לא ניתנה.

רצוני לשאול את כבודו?

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. מה היא הסיבה לסגירת חטיבת-הביניים?

3. מדוע לא יועמד הבניין הריק לרשות בית-הספר המקצועי הדתי העירוני?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1-2. הידיעה אינה מדויקת.

חטיבת-הביניים ששכנה בבניין בית-ספר "תלפיות", לשעבר, בירושלים הועברה זמנית למבנה של בית-ספר תיכון עירוני ג' בירושלים. ההעברה בוצעה עקב קשיים אירגוניים שנתגלו, בשנה הראשונה להפעלת חטיבת-הביניים, בניהול שתי החטיבות של בית-הספר תיכון עירוני ג', חטיבת-ביניים וחטיבה עליונה, כאשר הן משוכנות בבניינים נפרדים.

וארצות מרכז-אירופה, ומתרכזות בעיקר בקשר בין הארצות הללו לבין המזרח התיכון ובתולדות היהודים בת-פוצות הנ"ל.

3. באוניברסיטת תל-אביב קיים בית ספר להיסטוריה, הכולל בתוכו את מכון "שילוח" לחקר ארצות המזרח התיכון, מכון לחקר ברית-המועצות, מכון להיסטוריה גרמנית, מכון לתולדות היישוב ולתולדות הציונות. בקרוב עומדים לקום מכוני מחקר לתולדות צרפת, ארצות-הברית וארצות אמריקה הלטינית.

6. סיוע במציאת דיוור בשביל הסטודנטים הערבים של אוניברסיטת תל-אביב

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד בכסלו תשל"ב (12 בדצמבר 1971):

מכתבה ב"על המשמר" מיום 18 בנובמבר 1971 על מצב הדיוור לסטודנטים ערביים הלומדים באוניברסיטת תל-אביב מתבררות העובדות הבאות:

א. כמאה סטודנטים ערבים לומדים באוניברסיטת תל-אביב, ורק 18 מהם נקלטים במעונות הסטודנטים, והיתר צריכים לחפש להם מקומות דיוור באופן עצמאי;

ב. בגלל הקשיים של הסטודנטים הערבים להשיג דיוור באופן פרטי, "מחמת בעיות כלכליות והסירוב להשכיר דירות לבני המיעוטים", שכרה אגודת הסטודנטים כמה דירות בנות 4 חדרים כדי להבטיח דיוור ל-16 סטודנטים ערבים, כששני סטודנטים יתגוררו בחדר אחד. כל סטודנט ישלם סכום של 187 לירות לחודש. סטודנטים בעלי יכולת ישלמו את הסכום, סטודנטים הנוזקים לעזרה ושדחור ממעונות הסטודנטים מחוסר מקום ישלמו 70 לירות, והיתר תשלם האוניברסיטה. יוצא ששכר דירה בת 4 חדרים לסטודנטים ערבים יעלה 1,500 לירות לחודש.

אי לזאת אבקש להשיבני:

א. האם הידיעות הנ"ל נכונות?

ב. מה עושה משרד החינוך בכדי להקל את מצוקת הדיוור של סטודנטים ערבים?

ג. האם אין גביית 1,500 לירות שכר דירה חודשי, לדירה בת 4 חדרים בתל-אביב לסטודנטים ערבים, בגדר הפקעת מחירים מופרזת, שיש לפעול נגדה?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

א. אוניברסיטת תל-אביב אינה מבקשת מסטודנט לציין את לאומיותו, דתו או עדתו. אשר על כן אין לאוניברסיטה זו נתונים מדויקים על מספר הסטודנטים הערבים הלומדים בה. ההערכה היא שקרוב ל-100 סטודנטים ערבים לומדים השנה באוניברסיטת תל-אביב.

ב. מעונות הסטודנטים באוניברסיטת תל-אביב הוקמו בראש וראשונה לשיכון של סטודנטים מחוץ לארץ, ורק 25% מכלל המקומות מוקצבים לסטודנטים ישראלים. ההחלטה בדבר חלוקת המיכסה הזאת בין הסטודנטים הישראליים היא בידי ועדה משותפת של דיוקן הסטודנטים וועדת אגודת הסטודנטים. לפי החלטתה של ועדה זאת מתגוררים השנה 18 סטודנטים מבין המיעוטים במעונות הסטודנטים של אוניברסיטת תל-אביב.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם נכונה טענת ד"ר טל, כי אין תחזית על החינוך הגבוה ב-5 או ב-10 השנים הקרובות?
2. אם התשובה לשאלה מספר 1 שלילית, מה היא התחזית?

3. הנכונה הטענה כי לא קיימת התארגנות לתחומים של מחקר שימושי למדעי הטבע?

4. אם התשובה היא שלילית, היכול השר לפרט את דרכי ההתארגנות למחקר שימושי בתחום מדעי הטבע?

5. הנכונים דברי ד"ר טל כי אין כתובת בממשלה בתחום המחקר הבסיסי?

6. אם התשובה לשאלה מספר 5 שלילית, מה היא הכתובת לעוסקים במחקר בסיסי?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

מזה כמה שנים אני מקיים מטעם ראש הממשלה מגיעי עבודה שוטפים עם ד"ר אליעזר טל, מנהל המועצה למחקר ולפיתוח במשרד ראש הממשלה. עד היום הזה לא השמיע באוזני ממין הדברים שצוטטו בשמו בעתונות ואשר עליהם מתבססת שאלתו של חבר הכנסת הנכבד.

לשאלות 1-2. הטענה על העדר תחזית לגבי צרכי החינוך הגבוה נטולת יסוד. עוד בשנת 1965 נערכה תחזית לעשור 1965-1974 על-ידי הוועדה לחינוך גבוה בראשותו של מר זאב שרף. מספר הסטודנטים החזוי לשנת 1972 היה 47,000 ואין זה רחוק מן המציאות, ולשנת 1974 — 52,700.

לפני יותר משנה הוקמה גם "כתובת" לעריכת תחזיות, והיא צוות התיכנון של משרד החינוך והתרבות בראשותה של ד"ר רות קלינוב מהאוניברסיטה העברית מזה, ומתן סמכויות נוספות בדרך של חקיקה למועצה להשכלה גבוהה מזה.

לפי התחזית לשנות ה-70 מספר המועמדים להשכלה גבוהה (כמובן בהסתחיינות של אי-ודאות בעלייה) לא יעלה בעתיד בקצב מהיר.

לשאלות 3-4. המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח היא האחראית לעיצוב מדיניות וקידום כללי של שטחי מחקר שימושי. בעקבות דו"ח ועדת קצ'לסקי התארגנה מחדש המועצה וכן הפעילות המדעית במשרדי הממשלה הנוגעים בדבר.

לשאלות 5-6. המחקר הבסיסי נעשה במוסדות להשכלה גבוהה ובאקדמיה הלאומית למדעים. המימון בא בחלק ניכר מקרנות ומוסדות בחוץ-לארץ, המזמינים את המחקרים. לפי בקשתי הכינו האקדמיה הלאומית למדעים והמועצה הלאומית למחקר ולפיתוח הצעה לעידוד המחקר הבסיסי והשימושי גם יחד, לפי צרכי המדינה.

על-פי המלצות שני המוסדות הנ"ל הוקמה ועדה משותפת למחקר למטרות אלה. התקציב העומד לרשות הוועדה המשותפת הוא לעת עתה מצומצם. הכספים יוקצבו לא במוסדות כי אם לתכניות מסוימות, שייבדקו על-ידי מומחים לפי קריטריונים ברורים. הוועדה המשותפת התחילה בפעולתה.

3. הבניין פונה רק באורח זמני ולפיכך אין אפשרות להעמידו לרשות בית-הספר המקצועי העירוני ג'. בשנת הלימודים תשל"ג יאוכלס בניין בית-הספר "תלפיות" לשעבר שוב על-ידי חטיבת-בנינים.

8. **חידוש השידורים לאמריקה הצפונית**

חבר-הכנסת ד. זכין שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ח בכסלו תשל"ב (16 בדצמבר 1971):

בשנתון הממשלה תשל"ב, שהופיע זה עתה, קובעת רשות השידור כי באחרונה גברה הדרישה לקיום שידור יומי לאמריקה הצפונית. במחצית הראשונה של שנת 1969 קויים שידור נסיוני לצפון-אמריקה באמצעות משדר בעל עצמה של 50 קילוואט. השידור ארך 15 דקות כל יום. תוך 3 חודשים מהתחלת השידור הגיעו יותר מאלפיים מכתבי מאוינים. מתגובותיהם הסתברה ההיענות הרבה ואף אומתה היכולת הטכנית לשרד ישירות ליבשת. לאחר הפסקת השידורים הנסיוניים, בין ינואר 1970 ליוני 1971, הגיעו כמעט אלפיים מכתבים ממאוינים, אשר דרשו את המשך השידורים.

רצוני לשאול את כבודו:

1. מדוע לא הוחל בשידורים קבועים ליבשת?

2. כיצד מתייחסים משרד החוץ והסוכנות היהודית, אשר מסייעים במימון שידורי-חוץ אחרים, לרעיון השידורים לצפון-אמריקה, והאם הם מוכנים לסייע במימוןם?

3. אם לא, מה הם נימוקיהם?

4. כמה יעלה בשנה לשרד יום יום 15 דקות?

5. כמה שעות ביום משדרות תחנות ערב בגלים קצרים לצפון-אמריקה?

6. האם קבע השר עמדה ברורה לגבי חידוש השידורים לצפון-אמריקה, ואם כן, מתי יוחל בהם?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. מחוסר תקציב.

2. עד כה הם לא גילו נכונות לסייע במימון.

3. על כך יש לשאול אותם.

4. כ-150,000 לירות.

5. תחנת השידור של קהיר, למשל, משדרת 4.5 שעות ליום ליבשת אמריקה.

6. במצב התקציבי הקיים אין להניח שיחידשו השידורים לארצות-הברית בעתיד הקרוב.

9. **דיעה בדבר העדר תחזית לגבי צרכי החינוך**

הגבוה והתארגנות למחקר שימושי לעשור הבא

חבר-הכנסת ש. ז. אברמוב שאל את שר החינוך והתרבות ביום ח' בטבת תשל"ב (26 בדצמבר 1971):

בכנס על מערכות חלקיקים, שנערך באוניברסיטת הנונג, טען מנהל המועצה הלאומית למחקר ולפיתוח ד"ר א. טל כי "אין תמונה ברורה על החינוך הגבוה ב-5 או ב-10 השנים הבאות". ד"ר טל הוסיף עוד כי "לא קיימת כל התארגנות לתחומים של מחקר שימושי למדעי הטבע ואין בממשלה שום כתובת בתחום המחקר הבסיסי".

משתדלים לשלבו במסגרת הפעילויות החברתיות והתרבותיות המתקיימות בתוכם. אך לא אחת קורה שבית-נוער זוכה על-ידי כך לתו שלילי בעיני חלק מן הציבור, המוצא עצמו מסתייג מן המוסד עקב זאת. זוהי אחת הבעיות הקשות שניצבים לפניהן המדריכים; על אף כל זאת הם מתמודדים בדרך כלל בהצלחה עם המשימות המוטלות עליהם, בלי שנהיה עדים לתופעות השליליות שהוזכרו בשאלתה.

בגלל המגמתיות של הפירסום בכתבה שצוטטה בשאלתה קופחה העשייה הרבה בתחום העבודה בנוער במסגרת החינוך המשלים, בבתי-הנוער ובמועדוני חבירות הנוער. כמו כן לא באו לידי ביטוי תופעות של קליטת יחידים וקבוצות שלמות במועדונים. לא הוזכר גם בעתון דבר הימצאותם של מרביתם המכריעה של בתי-הנוער והמועדונים של עיריית תל-אביב-יפו דווקא בפרברי העיר ושכונותיה, ורק מיעוטם נמצאים בחלקים אחרים של העיר.

עם הקמת האגף לנוער במשרדנו, שיכלול מצד אחד את החינוך החברתי בבתי-הספר היסודיים והעל-יסודיים ומהצד השני את החינוך המשלים במסגרות הקהילתיות, יש בדעתנו לחזק את המגמה לאינטגרציה רבה יותר של הפעולה החינוכית-תרבותית בקרב הנוער על כל סוגיו, דבר שיתרום, בין השאר, למיתון המתוחות בין השכבות החברתיות השונות של בני הנוער.

12. נתונים על הסטודנטים הערבים מיהודה ומשומרון

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוליו שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ט' בטבת תשל"ב (2 בינואר 1972):
 רצוני לשאול את כבודו:

1. כמה תלמידים ערבים, המתגוררים ביהודה וב-שומרון, עברו את בחינות הגמר בשנת 1970?
2. כמה מהם יצאו ללמוד באוניברסיטאות באר-צות ערב?
3. כמה מהם לומדים באוניברסיטאות בישראל?
4. כמה מהם לומדים במוסדות אקסטרניים ביהודה ובשומרון?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. בשנת הלימודים תש"ל - 1970/1 עברו בהצלחה את בחינות התוגיה' (בגרות) ביהודה ובשומרון 4,582 תלמידים, מזה 1,203 תלמידות; וברצועת-עזה עברו בהצלחה 6,807 תלמידים, כלומר 86% מכלל הנבחנים, שהם 9,055.

2. בממשל הצבאי אין רישום מדויק של מספר הסטודנטים שיצאו ללמוד באוניברסיטאות במדינות הערביות, אולם קיימות הערכות כי בשנת 1970/1 יצאו מרצועת-עזה כ-1,000 סטודנטים. בסך-הכל מ-1967/8 עד 1970/1 יצאו כ-4,600 סטודנטים, רובם למצרים, ורובם באמצעות הצלב האדום.

מיהודה ומשומרון יצאו בשנת 1970/1 כ-800 סטודנטים, מזה כ-350 לירדן, כ-300 למצרים, כ-75 לעיראק, כ-50 לסוריה וכ-25 סטודנטים יצאו לשאר ארצות ערב: כווית, ערב הסעודית וכו'. ההערכה היא כי גם בשלוש השנים האחרונות יצאו מספר דומה של סטודנטים כל שנה.

10. הכנת כללים ונוהגים לעבודת הטלויזיה בתחום החדשות

חברת-הכנסת נ. אליעד שאל את שר החינוך והתרבות ביום ח' בטבת תשל"ב (26 בדצמבר 1971):

בהמשך להודעת כבוד השר, בסיכום הדיון על-אודות הטלויזיה מיום 14 בדצמבר 1971, על התקנות לניהול העבודה שהוועד המנהל יתקין, אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם התקנות הנ"ל יותקנו תוך מגע עם אלה העושים במלאכה?
2. האם תקנות אלו יתפרסמו בציבור?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. כפי שאמרתי בכנסת בתשובה על הדיון בעניין המצב בטלויזיה, מעבדת רשות השידור "מערכת כללים ונוהגים לעבודת החדשות וענייני היום" ולא תקנות. במהלך עיבודם של כללים אלה משתתף הדרג המקצועי הבכיר של עובדי הרשות ויש דיונים בנושא גם בדרגי הביצוע השונים.

2. עדיין לא נקבעו הדפוסים הפורמליים של הכללים ועל כן מוקדם מדי להשיב על השאלה.

11. ידיעה על אי-סדרים בבתי-הנוער בתל-אביב-יפו

חברת-הכנסת נ. אליעד שאל את שר החינוך והתרבות ביום ח' בטבת תשל"ב (26 בדצמבר 1971):

בעתון "מעריב" מיום 14 בדצמבר 1971 התפרסמה ידיעה על הפקרות ואי-סדרים השוררים במרכזי נוער ומועדונים באזור תל-אביב-יפו, הנובעים מהשתלטות קבוצות שונות על מרכזים אלו.

אבקש את כבודו להשיבני:

1. האם הידיעה נכונה?
2. אם כן, מה עומד השר לעשות כדי שמרכזי הנוער יופעלו מחדש בצורה מסודרת ותקינה?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

לפי דיווח שקיבלנו מן האגף לתרבות ולנוער ולספורט של עיריית תל-אביב הידיעה שנתפרסמה בעתון, כפי שצוטטה בשאלתה, איננה מבוססת. לא ידועים מקרים, כפי שנאמר באותה הידיעה, של "הפקרות ואי-סדרים השוררים במרכזי נוער ובמועדונים באזור תל-אביב-יפו הנובעים מהשתלטות קבוצות שונות על מרכזים אלה".

קורה אמנם לאחרונה, כפי שזה קרה גם בעבר, שקבוצות נוער, שאינן מבני השכונה או האזור שאותם משרת בית-הנוער, מנסות לפקד את בית-הנוער השכונתי כדי להשתלב בפעולותיו. קבוצות אלה, כל עוד אינן אלימות, מתקבלות על-ידי עובדי הנוער במקום המנסים לקלטם במסגרת הפעילות של בית-הנוער. לפעמים אף מוצמד לקבוצה מעין זו, במידת הצורך, מדרוך מיוחד אשר מסייע לנוערים להשתלב במסגרת המוסד. כאשר קבוצות אלה אלימות לא ניתן לנהוג כמפורט לעיל. במקרים אלו מועבר הטיפול על-ידי האחראים על בתי-הנוער לאנשי מפלג הנוער של המשטרה.

בתי-הנוער בתל-אביב, או בכל מקום אחר בארץ, אינם רואים עצמם פטורים מלקלוש נוער בעייתי והם

3. כיצד מתיישבת החדרת קטעי פירסומת לטל-וויזיה עם המדיניות שאין פירסומת מסחרית בטלוויזיה?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. אשר למשחקי כדורגל: בהסדר בין רשות השידור לבין ההתאחדות לכדורגל מחודש ספטמבר 1971 סוכם, כי צילומי הטלוויזיה במגרשי הכדורגל לא יוגזלו לצרכי מכירת פירסומת במגרשים מעבר לשיעור הקיים (כלומר מתאריך תחולת ההסדר). לא ידוע לרשות על "החדרת" פירסומת מסחרית נוספת מעבר לשיעור הקיים" כפי שנקבע בהסדר האמור.

אשר למשחקי הכדורסל:

משא-ומתן להסדר דומה מתנהל עם ההתאחדות לכדורסל.

2. התשובה היא שלילית.

3. במשא-ומתן הארוך בין הרשות ובין ההתאחדות לכדורגל, שבמהלכו הופסקו לתקופה ארוכה הציג לומים ממגרשי הכדורגל בארץ, העמידה ההתאחדות כתנאי בל יעבור את השארת שלטי הפירסומת במגרשים בגלל התחייבויות משפטיות וכספיות שלה.

אין כל אפשרות טכנית למחוק את שלטי הפירסומת מן הסרטים המצולמים.

15. טיב המקלטים בבית-הספר "דנמרק" בירושלים

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט"ו בטבת תשל"ב (2 בינואר 1972):

רצוני לשאול את כבודי:

1. האם המקלט של בית-הספר "דנמרק" בירושלים אטום לגזים מכל צדדיו?

2. כמה עלה בניית המקלט הנ"ל?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. בבית-הספר "דנמרק" שני מקלטים, המיועדים לתלמידים ולציבור. האחד אטום לגזים ותקני. השני אינו אטום לגזים, אך עמיד בפני הפצצה. המקלט שאינו אטום לגזים נבנה בתקופה שעדיין לא היתה דרישה מצד הג"א לבנות מקלטים אטומים לגזים.

2. קשה לקבוע מחיר מקלט שלא נבנה בנפרד אלא כחלק מבניית בית-הספר. מחירו המשוער של מקלט בית-הספר הוא כ-225,000 לירות.

16. פעולות חינוך לא-פורמלי בפרברי תל-אביב

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט"ו בטבת תשל"ב (2 בינואר 1972):

בעקבות ההחמרה הניכרת במצב בריונות הנוער והשימוש באלימות בקרב צעירים, כפי שבאה לידי ביטוי במאמרו של יעקב העלין ב"מערב", בתאריכים 12 בדצמבר ו-16 בדצמבר, אבקש לדעת:

1. נוכח המחסור החמור במועדוני נוער בפרברי תל-אביב, האם נשקלה הפיכת אולמות בבתי-הספר באזורים אלה למועדוני נוער, בשעות הערב?

2. מה הוא התקציב שהקצה משרד החינוך לפעולות חינוך ותרבות באזורי הפרברים בתל-אביב, מחוץ

3. סטודנטים נתקבלו ללימודים באוניברסיטאות בישראל.

4. נוסף על הסטודנטים שיצאו ללמוד באוניברסיטאות בארצות ערב, כסטודנטים מן המגזין, לומדים ביהודה ובשומרון במשך שלוש השנים האחרונות כ-1,350 סטודנטים חיצוניים (אקסטרנים) של אוניברסיטאות בארצות ערב.

13. ההנחיות לשידור צילומי פסטיבלים בטלוויזיה

חבר-הכנסת ז. המר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט"ו בטבת תשל"ב (2 בינואר 1972):

נמסר לי, שבועד הטלוויזיה צילמה לשידור את פסטיבל הזמר המזרחי והפסטיבל לשירי ילדים, סירבה לצלם את פסטיבל הזמר החסידי, ורק לאחר דין-ודברים ארוך הסכימה לצילום משוחזר של האירוע מחוץ לאולם. מאחר שבביקורת העתונות שובח פסטיבל הזמר החסידי מבחינה אידוגית, תכנית ואמנותית, ומאחר שיש בו כדי לתרום להכרת הדת וחיבובה על האזרחים רצוני לשאול את כבודי:

1. האם נכונה הידיעה?

2. אם כן, מה היא הסיבה לאבחנה ולהבדלה זו בין הפסטיבלים?

3. האם ומה יפעל השר למניעת הישנותם של מקרים כאלו בעתיד?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. לא. אין זה נכון כי רשות השידור סירבה לצלם את "פסטיבל הזמר החסידי" לשידור בתכניתיה.

המופע צולם בצבע — חלקו בתוך אולם וחלקו על רקע גופים בארץ — כדי לעודד את מכירת הסרט בחו"ל.

"פסטיבל הזמר החסידי" שודר בטלוויזיה ביום 9 בינואר 1972.

2. ההבחנה היא בין הפסטיבלים המאורגנים על-ידי רשות השידור (כמו "פסטיבל הזמר המזרחי" ו"פסטיבל הזמר והפזמון הישראלי") לבין פסטיבלים המאורגנים על-ידי גופים פרטיים (כגון "פסטיבל הזמר החסידי" ו"הפסטיבל לשירי ילדים"). האחרונים מצולמים על-פי הזמנת רשות השידור על-ידי חברות הפקה פרטיות להקרנה בטלוויזיה.

3. לאור האמור לעיל אין שאלה זו תופסת.

14. קטעי פירסומת בצילומי הטלוויזיה במגרשי הכדורגל

חבר-הכנסת א. כץ שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט"ו בטבת תשל"ב (2 בינואר 1972):

אבקש להשיבי על השאלות הבאות:

1. באירועי ספורט שונים שכוסו על-ידי הטלוויזיה ללא אחרינה "הוחדרו" קטעי פירסומת מסחרית באמצעות שלטים ניידים בצדי המגרש. האם דבר זה נעשה בהסכמת גורם מוסמך של רשות השידור?

2. האם הנתנה הרשות מהכנסות נוספות בשל העובדה דגן?

עקרונית אלא שהבקשה לא הוגשה בדרך המקובלת, הסכימו נציגי המועצה להגיש בקשה מיוחדת מתוך הבנה שהאישור יינתן לאחר שהמועצה תמלא אחרי תנאי משרד החינוך.

המועצה הגישה את הבקשה לפי הדרכת משרד החינוך ופתחה אחרי המשפט את הכיתה ה-10 ב-28 באוקטובר 1970. מנהל בית-הספר ושאר המורים נתמנו באישור משרד החינוך. לפי בקשת המשרד הוקמה גם מעבדה. המועצה המקומית התחשבה בכל הערות המשרד מבחינת התאמת המבנה של בית-הספר לצרכי לימוד בבית-הספר התיכון. המועצה המקומית עשתה את כל מה שהמפקחים ופקידי המשרד ביקשו ממנה לעשות בנידון.

במשך הזמן נפגשו נציגי המועצה פעמים מספר עם האחראים במשרד החינוך בירושלים ובחיפה ותבעו את האישור והעזרה. משרד החינוך הבטיח לתת את האישור ואת העזרה המקובלת, אך דבר לא הגיע למועצה.

בינתיים נפתחה כיתה שלישית ב-1 לספטמבר 1971. כיתה תשיעית קלטת כבר 31 תלמידים ורבים נוספים היו נרשמים אילו ההורים ידעו שקיים אישור מטעם משרד החינוך. במשך כל הזמן המועצה המקומית נשאה בכל ההוצאות, כגון שכר מורים ויתר ההוצאות. הקצבת המועצה השנה הגיעה ל-80,000 לירות בלא כל עזרה ממשרד החינוך. מפקחי החינוך ביקרו בבית-הספר פעמים רבות והבטיחו את עזרתם, אך האישור והעזרה של משרד החינוך טרם באו.

מצב זה מעורר תמיהון בקרב תושבי הכפר, השואלים: האם כך מתייחס משרד החינוך למאמצים של מועצה מקומית להרחיב את החינוך בכפר?

אבקש לדעת:

1. מה הן העובדות הידועות לכבדו על-אודות מאמצי המועצה המקומית עבלין להקים בית-ספר תיכון לבני הכפר?

2. מדוע היה צורך שהמועצה תגיש תלונה לבית-המשפט הגבוה לצדק כדי להעניק מעמד מוכר לבית-ספר תיכון בכפר?

3. האם זה נכון שמנהל בית-הספר ויתר המורים נתמנו על-פי המלצת משרד החינוך והתרבות?

4. מדוע לא קיים עד כה משרד החינוך את הבטחתו ליושבי-ראש המועצה המקומית להעניק את ההכרה ואת העזרה המקובלת לבית-הספר התיכון בכפר עבלין?

5. האם מוכן כבוד השר לנקוט את הצעדים הדרושים כדי שמשרדו יעניק בלא דיחוי את ההכרה ואת העזרה המקובלת לבית-הספר התיכון הנ"ל?

6. האם מוכן כבוד השר להבטיח שהעזרה הכספית המקובלת שתוגש לתלמידי בית-הספר הנ"ל תהיה טרוראקטיבית מאז הוגשה הבקשה למשרד החינוך?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1-2. המועצה המקומית עבלין פתחה בית-ספר תיכון בכפר בשנת הלימודים תש"ל (1969/70) בלא אישור המשרד. אישור המשרד לא ניתן בגלל העדר מורים מתאימים, מבנה וציוד לימודי לקויים, תנאים היגייניים

לתקציב השוטף של בתי-הספר, בשנת הכספים האחרונה?

3. מה הוא התקציב המוצע למטרות אלה בשנת הכספים הקרובה?

4. אילו תכניות פעולה מכין משרד החינוך, בתי-אום עם גורמים נוספים כגון עיריית תל-אביב, מחלקת החינוך בעירייה וכו', כדי לטפל בתופעה המחמירה והולכת של אלימות מתגברת בקרב גורם מהפגרים?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. בימים אלה נגשים להגשמת תכניות, שעובדו במשרדנו, להפיכת מבני בתי-ספר למרכזים קהילתיים שישרתו את התושבים (נוער ומבוגרים) באזורים הסמוכים לבית-הספר. בשלב ראשון ייערך הניסוי ב-6 בתי-ספר בארץ: בקריית-ים, בשכונת בית-אליעזר בחדרה, בשכונת נווה-ישראל בהרצליה, באור-יהודה, בשכונת שמשון באשקלון ובשיכון ד' בבאר-שבע.

2-3. פרט לרשויות שאינן מבוססות, ממומן החינוך הלא-פורמלי ברובו על-ידי הרשויות המקומיות. משרדנו מסייע ביעוץ מקצועי, בהדרכת מדריכים חינוכיים ובהכשרתם.

4. משרד החינוך והתרבות ועיריית תל-אביב-יפו עיבדו תכנית להקמת חמישה מרכזי תרבות נוער וספורט בתל-אביב-יפו, בהשקעה כוללת של 16 מיליון לירות, מחציתם מהקצבת הממשלה ומחציתם מתרומות ומתקציב העירייה.

המרכזים שיקומו הם:

המרכז על שם בארבר בכפר-שלם (בשילוב בנייה אחרונים); מרכז בשכונת התקווה; מרכז בשכונת פלורין טין; מרכז בגבול יפו-תל-אביב (כנראה במגשיה) ומרכז חמישי באזור עבר-הירקון שימוקם בבית עולי בסריה ובבית-הספר של רשת "עמל" על שם לידי דייוויס.

כמו כן הולכים ומוקמים מרכזי תרבות נוער וספורט ברשויות המקומיות האחרות של גוש דן.

17. מעמדו של בית-הספר התיכון בכפר עבלין

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ב בטבת תשל"ב (9 בינואר 1972):

נמסרו לי הפרטים הבאים על-אודות הבעיה של הקמת בית-ספר תיכון בכפר עבלין:

בהתחשב ברצון תושבי הכפר עבלין להקים בית-ספר תיכון לבני כפרם החליטה המועצה המקומית באפריל 1969 להקים בית-ספר תיכון בכפר. ב-1 בספטמבר 1969 הוקמה הכיתה ה-9 והמועצה פנתה למשרד החינוך והתרבות לאשר את הקמת בית-הספר התיכון ולסייע בהדרכה ובשכר מדורג.

משרד החינוך יעץ בקשר לקבלת מורים והבטיח לתת את האישור המבוקש. אולם שנת הלימודים חלפה וההבטחה לא קוימה.

המועצה המקומית פנתה לבית-הדין הגבוה לצדק נגד משרד החינוך והתרבות בתביעה שיבוא וינמק מדוע לא יאשר את בית-הספר התיכון.

ב-20 בספטמבר 1970 שמע השופט ויתקון את הטיעון ומאחר שמשרד החינוך הדיע שהוא אינו מסרב

חוברת כ"ב, ישיבה דפ"ה
— שאלות ותשובות (אלון, אבנרי, ידיד, לוי, גרוסמן, פת) —

"הארץ", כי המשרד מגבש תכנית לחימום בבתי-הספר שתעלה מאה מיליון לירות, אך חובת הביצוע מוטלת על הרשויות המקומיות.

אבקש לדעת:

א. האם השקפותיו של פרופסור זוהר ידועות למש"רדך, והאם אתה מתחשב בהן?

ב. האם נכונה הקביעה כי פעוטות לומדים בקוראיום בבתי-ספר ברוב חלקי הארץ?

האם נכונה קביעה זו לגבי גני-ילדים, בתי-ספר יסודיים או תיכוניים?

ג. מה היא תכנית משרדך לחימום בתי-הספר? מה הם שלבי הביצוע? האם התכנית מתואמת עם משרד וגורמים שונים, כמו רשויות מקומיות, מפעל הפיס, משרדי השיכון והעבודה (מחלקת עבודות ציבוריות)?

ד. האם מומחי משרדך מוכנים לקבוע סטנדרט שלפיו חייבת כל רשות מקומית להתקין מיתקני חימום מרכזיים בכל בית-ספר חדש?

חברת הכנסת ח. גרוסמן שאלה את שר החינוך והתרבות בות ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

בעתונים של החדש דצמבר וראשית ינואר התפרסמו דבריו של פרופסור זוהר, מראשי מכון הלד למחקר רפואי ומנהל מחלקה פנימית בתל-השומר, בדבר הקור השורר בכיתות בבתי-הספר ברוב חלקי הארץ.

אבקש לדעת:

1. האם ידועה לשר עובדה זאת?

2. אם כן, מה הם הצעדים הננקטים על-ידי המש"רד כדי להתגבר על תנאי הלימוד האלה בחודשי החורף?

חברת הכנסת ג. פת שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

בשיחה עם סופר עתון "הארץ" מר א. קיסרי, מיום 4 בינואר 1972, מתריע פרופסור ע. זוהר כי פעוטות בבתי-הספר בתל-אביב וכרוב חלקי הארץ לומדים בכיתות ששורר בהן קור איום הגורם להם סבל רב ומונע מהם מלהתרכז.

בעתון "הארץ" מיום 5 בינואר 1972, במאמר המע"רכת, שוב עומד העתון המכובד על המצב הנ"ל ומציע כי למרות צרכי החינוך המרובים יש לשנות את מיקומו של נושא ההסקה במוסדות החינוך בסולם עדיפויות התקציב.

אבקש לדעת:

1. האם ידוע לכבוד השר המצב בנידון?

2. האם מסכים כבוד השר עם תיאורו של פרופ"סור זוהר?

3. מדוע לא פעל משרד החינוך בנידון עד כה?

4. מה עושה משרד החינוך לתקון המעוות?

שר החינוך והתרבות י. אלון:

לכל השאלות: באפריל 1971 הוריתי למחלקה לבי-נוי במשרדי לבדוק את מצב החימום בבתי-הספר ולהכין תכנית להתקנת חימום בכל בתי-הספר בארץ תוך תקור פת זמן סבירה ובהתאם לאפשרויות התקציביות וה-טכניות.

ותנאי בטיחות יורדים. המועצה המקומית של הכפר פנתה לבג"ץ משיקולים שלה.

3. בשנת תשל"ב, לאחר שנעשו שינויים בצוות המורים, נערכה שוב בדיקת התאמתם של המורים, והוחלט לאשר את המנהל ואת המורים לתפקידיהם.

4-5. לאחר שהמועצה המקומית פעלה לתיקון המצב בבית-הספר, על-פי הנחיות משרד החינוך והתרבות, ולאחר שנמצא שבית-הספר ממלא את התנאים הנדרשים לקבלת רשיון לפי חוק הפיקוח על בתי-הספר 1969, אישרה הוועדה לרשיון מוסדות חינוך במשרד החינוך את בית-הספר בינואר 1972, לשנת הלימודים תשל"ב.

6. בהתאם לנוהלים המקובלים נכללו תלמידי בית-הספר התיכון בעבלין בהסדר שכר לימוד מדורג החל מתחילת שנת הלימודים שבה אושר בית-הספר, דהיינו החל מ-1 בספטמבר 1972.

18-22. מצב החימום בבתי-הספר

חברת הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ב בטבת תשל"ב (9 בינואר 1972):

ב"הארץ" מיום 4 בינואר 1972 חוזר הפרופסור עזרא זוהר על אזהרותיו, שהשמיע פעמים רבות בציבור, כי חוסר ההסקה בכיתות בכל אזורי הארץ, מלבד הערבה ועמק בית-שאן, פוגם ביכולת הילדים להתרכז בלימודים, ופוגע קשה ברמה החינוכית.

אבקש לדעת:

1. האם בדק משרד החינוך והתרבות טענות אלה של המדען?

2. אם כן, האם קבע משרד החינוך והתרבות שיש להתקין הסקה בכל הכיתות?

3. אם כן, כיצד תוצא ההחלטה אל הפועל?

חברת הכנסת מ. ידיד שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ב בטבת תשל"ב (9 בינואר 1972):

בעתון "הארץ" מיום י"ז בטבת תשל"ב - 1 בינואר 1972 התפרסמה ידיעה, ובה מתריע פרופסור עזרא זוהר, מבית-הספר לרפואה באוניברסיטת תל-אביב, כי מתלמידים רבים ברוב חלקי הארץ נבצר בחודשי החורף להתרכז בשיעורים בשל הקור בחדרי הכיתות.

אודה לכבוד השר אם יואיל להשיב לשאלותי:

1. האם ידוע למשרדך המצב הקיים?

2. בכמה כיתות קיימת הסקה או חימום?

3. בכמה כיתות אינם קיימים עדיין מיתקני הסקה וחימום?

4. מה בדעת השר לעשות כדי להחיש את הטיפול ולקדם את הנושא?

5. לפי אילו קריטריונים וסולם עדיפות מבוצעת או תבוצע העבודה בבתי-הספר השונים?

חברת הכנסת ש. לוי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

בשיחה עם סופר "הארץ" (4 בינואר 1972) קובע פרופסור עזרא זוהר מבית-הספר לרפואה באוניברסיטת תל-אביב, כי פעוטות לומדים בקור איום בבתי-ספר ברוב חלקי הארץ. דובר משרדך אמנון דקנר אמר לסופר

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

מפעל החינוך בארץ הוא משותף — גם על-פי החוק וגם באופן מעשי — לממשלת ישראל ולרשויות המקומיות. הטיפול הישיר והבלתי-אמצעי, מבחינה פיסית והנדסית ומבחינת הניהול היומיומי, הוא בידי רשויות החינוך המקומיות, ואנחנו מקיימים אתן מגע הדוק בנושא זה, לא רק כאשר החורף כבר בעיצומו, אלא בחודשי הקיץ ולקראת לימודי החורף. אני מקווה שרשי-יות החינוך למדו גם קצת לקח מנסיון העבר ויורו את פעולותיהן בשנה הבאה.

23. מתן פטור משכר לימוד לסטודנטיות

חבר-הכנסת י. גולן שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ב בטבת תשל"ב (9 בינואר 1972):

לפי ידיעות שהתפרסמו לאחרונה עומדת אוניברסיטת בר-אילן לפטור מתשלום שכר לימוד סטודנטיות ששירתו בצה"ל.

שאלות:

א. האם הידיעות נכונות?

ב. אם כן, האם יוכו בפטור זה סטודנטיות ששירתו בצה"ל ולומדות במוסדות אחרים להשכלה גבוהה?

ג. אם התשובה לשאלה (ב) שלילית, מדוע קיימת הפליה זאת?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

א-ג. לפי מידע שקיבלתי מרקטור אוניברסיטת בר-אילן, פרופסור מ"צ קדרי, הידיעות אינן נכונות. ועדת הכספים של אוניברסיטת בר-אילן החליטה בישיבתה ביום 11 בנובמבר 1971 לפטור משכר לימוד את הבנות המשרתות בשירות הלאומי ולומדות בזמן שירותן באחד הקורסים שהאוניברסיטה מקיימת (באשקלון, בצפת וב-עמק-הירדן), ובאותם הקורסים בלבד שבהם הלימודים אפשריים בתכנית חלקית בלבד.

לדעתי, יש בכך משום תמריץ לבנות שאינן משרתות בצה"ל בגלל דתיותן להתנדב לפחות לשירות לאומי חיוני אחר.

24-25. ההצעה לקצר את משך הלימודים בבתי-הספר התיכוניים

חבר-הכנסת ג. האוזנר שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ב בטבת תשל"ב (9 בינואר 1972):

האם יבחן משרד החינוך את הצעתו של פרופסור יובל נאמן לקצר את משך הלימודים התיכוניים בשנה? ואם לא, מחמת אילו סיבות?

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

בעתון "ידיעות אחרונות" מיום ד' בטבת תשל"ב (22 בדצמבר 1971) פורסמה ידיעה, שפרופסור יובל נאמן, נשיא אוניברסיטת תל-אביב, הציע לקצר את לימודי התיכון בשנה ולהעמידם על 3 שנים.

רצוני לדעת:

האם משרדך בודק הצעה זו?

המחלקה לבינוי ביקשה מצוות מומחים להציע פתרונות לבעיות הטכניות והכלכליות. לפני כחודשיים נתקבלו ההנחיות הכלליות לתיכונן מצוות המדענים, לרבות פרופסור עזרא זוהר, המתייחסות לעדיפויות אזוריות מבחינת החימום. נקבעו שלושה אזורים בהתאם לתנאים הפיסיולוגיים, רטיבות, רוחות וכי' והשפעותיהם: אזור א' — בקעת בית-שאן, עמק-הירדן והערבה — באזור זה אין צורך בחימום וקיימים בו בערך 100 בתי-ספר; אזור ב' — עמק החולה, הגליל המערבי, שפלת החוף, הנגב הצפוני והמערבי — באזור זה, שבו 1,700 בתי-ספר בערך, נקבע צורך בחימום חלקי; אזור ג' — הגליל העליון, השומרון, יהודה ורמת הנגב המרכזי — באזור זה קיימים בערך 280 בתי-ספר ונקבע בו הכרח בחימום הכיתות, ואמנם בבתי-ספר אלה הוסדרה בעיית החימום. בתי-ספר הנגבים והולכים באזור זה מתוכננים עם הסקה מרכזית.

הנחיות אלו נמסרו לצוות המורכב מכלכלן, מהנדס בניין, מהנדס חשמל וארכיטקט, והם מעבדים תכנית של סוגי חימום רצויים מבחינה כלכלית לגבי טיפוסים שונים של בתי-ספר והערכה תקציבית לביצוע התכנית בשלבים. צוות זה מונחה על-ידי ועדה, המורכבת מאנשי משרד החינוך והתרבות, נציג מרכז הבנייה (שהוקם על-ידי משרד השיכון) ונציגי קרן החינוך לישראל שלד המגבית היהודית המאוחדת בארצות-הברית. בשלב מאו-חר יותר יצורפו נציגי הרשויות המקומיות.

השלבים הראשונים של הבדיקה גילו קשיים רבים למדי בהתקנת חימום בבתי-ספר. קיימות בעיות לגבי חברת החשמל בעניין תגורים חשמליים מומלצים ובעיות טכניות נוספות.

תכנית מפורטת תוגש בקיץ הקרוב ותכלול היקף ההוצאה, תיקצובה בתקציב רבי-שנתי ועיתוי התקנת מכשירי חימום באזורים השונים.

באזורים הקרים במיוחד נפתרה בעיית החימום על-ידי הרשויות המקומיות ובעזרתנו; באזורים האחרים היא תיפתר בהדרגה.

הי"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, מסרו לי מורות שגם בגוש דן יש ימים רבים בשנה שבהם לימודים סדירים אינם אפשריים בגלל הקור. מתי, לדעתך, יותקן חימום בבתי-הספר בגוש דן?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

לאחר שאקבל את התכנית המושלמת וייקבע סדר עדיפויות, במגע הדוק עם הרשויות המקומיות, כרגיל, אוכל לתת תשובה מדויקת יותר. רוב הרשויות המקומיות באזור החוף הן מבוססות מבחינה כספית, ואיני רואה כל קושי בהתקנת חימום-עזר חלקי על-ידיהם בשבועות הקרים של החורף. אולי בשלב מאוחר יותר, אם תינתן לי שאלתא מתאימה, אוכל להשיב ביתר דיוק.

הי"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת ידיד.

מנחם ידיד (גח"ל):

האם משרד החינוך בא בדברים עם רשויות מקומיות שלא נכללו בתכנית הכללית, שכלל זאת יהיה חימום בבתי-הספר בזמן הקר ביותר?

שרי החינוך והתרבות י. אלון:

משך הלימודים במערכת החינוך בישראל אינו גבול ממרבית מערכות החינוך בעולם וזאת על אף העובדה, שנלמדים מקצועות סגולים יהודיים בבית הספר העל-יסודי, כגון: תנ"ך, תורה, שבעל-פה, תולדות ישראל, נוסף על המקצועות הכלליים. קיצור משך הלימודים עלול להגביר את המעמסה, הרובצת על התלמידים בבית הספר העל-יסודי בלא-הכי. כידוע נמצאת מערכת החינוך שלנו בתהליך הביצוע של הרפורמה במבנה החינוך ובמסגרת זאת הונהגו תכניות לימודים חדשות ושיטות הוראה חדשות, המיועדות לצמצם את חומר הלימודים בכל מקצוע על-ידי קביעת מוקדים ענייניים, המושתתים על המבנה המיוחד של כל מקצוע. שני מהותי זה נערך בעזרתם הברוכה של אנשי מחקר ומורים בבתי הספר והאוניברסיטאות נוסף על מומחי המשרד. הם מלווים את התכניות בספרי לימוד חדשים ובספרי הדרכה דידקטיים למורים בכל מקצוע ומקצוע. בד בבד בודק משרדנו את תכניות הלימודים הקיימות ועורך פעילות ענפה של השתלמות מורים, כדי להכשירם לקראת השינויים הללו.

ההתפתחות המסועפת של תחומי המדע והחינוך חייבת למצוא את ביטויה בעבודתו הלימודית והחינוכית של בית הספר העל-יסודי, שמגמתה היא לפתח בתלמיד את כושר החשיבה וההבנה, את יכולתו להביע את עצמו ולהתמודד עם הבעיות הלימודיות והחברתיות של היום והמחר. תהליך זה דורש תיאום עם שלבי התפתחותו הרוחנית והנפשית של התלמיד. קיצור תקופת הלימודים עלול לפגוע בתהליך טבעי זה. כניסתם המוקדמת של נערים ונערות לחיי החברה של המבוגרים בהעדר בשלות רוחנית ונפשית מסכנת את התפתחותם ואת עמידתם במבחן החיים גם יחד.

עד כאן הצד החינוכי-לימודי. אולם אני מתנגד להצעתו של פרופסור יובל נאמן גם מבחינה אחרת. אין זה רצוי לגייס לצבא נערים מתחת לגיל 18, אלא אם מדובר בשעת-חירום, שכמוה כשאלת הצלת עם — כמו בתש"ח, למשל. בארצנו גיוס לצבא איננו רק התגייסות לצורך אומנים, אלא למרבה הצער גם לצורך השתתפות פעילה בלחימה, ולכן אין להקדים את גיל השירות הצבאי.

למשרדי לא הוגשה שום הצעה כזו על-ידי פרופסור נאמן. קראתי עליה בעתון כדרך שעשו זאת חברי הכנסת הנכבדים.

26. ההנחיות לשידור קטעים מדיוני הכנסת בטלוויזיה

חבר הכנסת ז. שובל שאל את שר החינוך והתרבות ביום ז' בשבט תשל"ב (23 בינואר 1972):

אודה לכבודו אם ישיבי:

1. מה הם הקריטריונים שלפיהם מחליטה הטל-וויזיה לצלם דיון זה או זה בכנסת?
2. האם מקבלת הטלוויזיה הנחיות, משרים או ממשרדים ממשלתיים, אילו דיונים לצלם?

שרי החינוך והתרבות י. אלון:

1. הצילומים בכנסת אינם נקבעים על-ידי רשות השידור בלבד, כי אם כפופים להיתר מטעם נשיאות הכנסת. כמו כן אין בידי הרשות האמצעים לצלם את

מהלכם של הדיונים במליאת הכנסת במלואם. לפיכך נהוג לשלוח צוות צילום לדיונים בעלי חשיבות מיוחדת. 2. החוק אינו מקנה לשום שר או משרד ממשלתי סמכויות בתחום זה.

בכפוף להיתר מטעם נשיאות הכנסת מחליטה הרשות מה יצולם ומה ישודר.

הי"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר הכנסת שובל.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

לאור דברך, כבוד השר, כיצד תסביר כי דיון, שריכוז התעניינות ציבורית כה רבה כמו זה שנערך בשבוע שעבר על תכנית חוסיון, לא צולם על-ידי הטלוויזיה ולא שודר?

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

שודר רק נאום ראש הממשלה.

שרי החינוך והתרבות י. אלון:

בלי לבדוק את הדבר לא אוכל לתת תשובה. אם אינני טועה, בהיותי רתוק למיטת ראיתי קטעים חשובים מהודעת ראש הממשלה. אבל אינני בטוח.

חיים לנדאו (גח"ל):

מלבדה איש לא הופיע ואיש לא השמיע שום דעה בכנסת זולתה.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה—מפ"ם):

כשהיה אולם הכנסת מלא, איש לא צילם, כאשר ריק, הם מצלמים. זה הוועד המנהל החדש.

הי"ר ר. ברקת:

עדיין לא הנהגו שאלות של חברי כנסת שלא הוגשו כשאלות.

27. היעלמות ממצאים מאתרים ארכיאולוגיים

חבר הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ז' בשבט תשל"ב (23 בינואר 1972):

"הארץ" של יום 28 בדצמבר 1971 מביא את כתבתו של סופר העתון מר יהודה אריאל.

מר אריאל מוסר, כי בסוף חודש ספטמבר 1967 יצא יחד עם מפקח העתיקות מר נתנאל תפלינסקי, ובליטוי של סדן דודו מהממשל הצבאי בקווייטרה, לעין סומסום, שם ראה מפקח העתיקות אבנים מעניינות. בחצר הנטושה של המוכתר מצאו משקוף עם ראש אריה, הנמצא כיום במוזיאון בקווייטרה, והרבה ממצאים נוספים. בין היתר נתגלה בחצר תבליט אבן של עגל בתוך חומת מחסן.

לדברי העתונאי, כאשר בא מר תפלינסקי כעבור שבוע לקחת את הממצאים לא נמצא שם התבליט ואבנים מעניינות אחרות. מר אריאל מציין, כי שבוע או שבועיים אחרי הסיון בעין-סומסום בדרכו לגולן פגש את מר תפלינסקי, מר שמריה גוטמן ועוד ארכיאולוגים, שהיו בדרך לחושינה, כדי לבדוק את האוסף הארכאולוגי במקום. לדברי מר אריאל אישר המפקד, שאבנים אלה סומנו על-ידי מר דיון, כדי לאסוף אותן מחורבות שונות, לשם העברתן לביתו של מר דיון. מר אריאל טוען, כי בשתי הדמוניות שונות העלה לפני מנהל אף העתיקות, ד"ר בירן, את הבעיה של הוצאת ממצאים

28. נקיטת צעדים למניעת עבירות על חוק העתיקות

חבר הכנסת ש. לוי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

עשרות עמודים עתיקים מקשטים את החצרות והווילות באשקלון והסביבה, מלבד אוספי עתיקות פרטיים שכל דכפין מחזיק בביתו — קובע "ידיעות אחרונות" מיום 4 בינואר 1972 ברשימה קצרה "ארכיאולוגיה עממית".

אבקש לדעת:

א. האם נכונים דברי העתון הנ"ל?

ב. האם מפקח אגף העתיקות באזור ערכו בדיקה בוולות ובבתים פרטיים כדי להחרים את הרכוש ולרכזו במוזיאון המקומי? אם כן, מה הן תוצאות הבדיקה? אם לא, האם מוכן השר להורות על עריכת בדיקה מתאימה כדי להציל, למען הציבור, רכוש בעל ערך תרבותי-חינוכי?

ג. האם בעקבות הבדיקות שנערכו הוגשו כתבי אישום פליליים על עבירות על חוק העתיקות?

שר החינוך והתרבות י. אלון:

א. כן. לא ידוע לאגף העתיקות מספרם המדויק של העמודים.

ב. עם קום המדינה ריכו אגף העתיקות את השרידים הארכיטקטוניים החשובים שנתגלו בשטח העיירות ג'ורה ומג'ל באזור תל-אשקלון, המהווה היום את הפארק הלאומי באשקלון, ובמרכז הציבורי אפריר, ליד מוזיאון מקומי שנפתח בשנת 1954/5 ואחר כך נסגר. העתיקות מן המוזיאון הועברו למחסני האגף בירושלים למשמרת. שרידים אחרים שנמצאו בחצרות הבתים נתגלו תוך כדי פעולת הבנייה בעיר. במקרה אחד, כשנדע על לקיחת עתיקה, הוגשה תלונה למשטרה והשופט זיכה את הנאשם — העתיקה הוחזרה. במקרה אחר חיווה בזמנו שר החינוך והתרבות דאגו את דעתו שאין להגיש תביעה משפטית. במקרה אחר אישר מפקח העתיקות הצבת עתיקה בחצר. במקרה נוסף הודיעו תושבים על גילוי עתיקה וחפירת הצלה נערכה במקום על-ידי אגף העתיקות. חפירות הצלה גילו שתי כנסיות, קבר רומי וליו במה וכן קברים גוספים.

זה באשר לעבר. האגף משתדל לקיים עתה באמצעות מפקחיו פעולה למניעת גנלתן של עתיקות שלא כדין.

ג. לפי פקודת העתיקות חייב אדם המגלה עתיקה להודיע על כך לאגף העתיקות; אין מאידך גיסא חובה לדווח על רכישות עתיקות. אולם, כמו לגבי כל רכישה, אם ידע הקונה שהעתיקה נמצאת בידי המוכר בניגוד לחוק ובכל זאת רכש אותה, גם הוא עובר על החוק. לא נערך רישום כולל של העתיקות הנמצאות בארץ. בהצעת חוק העתיקות החדש שיוגש בקרוב לכנסת תהיינה הוראות גם בקשר לרישום העתיקות.

29. שידור ידיעה לא-נכונה ב"שידורי ישראל"

חבר הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

בעתון "הצופה" מיום כ' בטבת תשל"ב (7 בינואר 1972) פורסמה ידיעה, שבמהדורת החדשות של השעה

ארכיאולוגים מהגולן על-ידי מר דיין, ולטענתו התעלם ד"ר בירן מן השאלות, כפי שעשה זאת בעבר, כאשר הועלו פרשיות דומות על-ידי נאמני אגף העתיקות בכינוסיהם השנתיים.

עוד מוסר העתונאי, כי בשנת 1958/9 הגיעה יחידה צבאית (גולני) לאתר עתיקות מול תל אל-בירה שליד קיבוץ יסעור לשם תרגיל התחפרות. חובבי עתיקות מיסעור ביקשו להימנע מלבצע את התרגיל באתר, אך לא נענו.

מר אריאל מציין, כי כעבור יום או יומיים בא למקום מר דיין לשם עריכת חפירה גוספת והוצאת ממצאים מן המקום. פנייתו של ארכיאולוג המחוז מר משה פראוסניץ לפיקוד הצפון להחזיר את הממצאים הושבה ריקם.

אבקש לדעת:

1. האם הטענות הנ"ל נבדקו?

2. אם נבדקו, מה העלתה הבדיקה?

אם נמצא כי הטענות אינן נכונות, מה אינו נכון מתוכן?

3. אם נמצא כי עיקרן של הטענות נכונות, האם ננקטו צעדים כל שהם על-ידי משרד החינוך, ואם כן, מה הן?

שר החינוך והתרבות י. אלון:

1. כן.

2-3. מנהל אגף העתיקות והמוזיאונים דיווח לי את הפרטים הבאים:

"הכתבה כורכת שלושה מקרים שונים, אחד מהם בשנת 1958/9. במקרה האחרון, משנת 1958/9, מוסר לי ארכיאולוג המחוז ד"ר פראוסניץ, האחראי לאזור, שלא היתה שום הוכחה שמשה דיין היה בעצמו במקום. תרגילי צבא היו ואמנם לא הופסקו מיד, אך לאחר פנייתו של ד"ר פראוסניץ למפקד הגוש הוצאה הוראה להוציא שטח זה משטחי התמרונים של צה"ל והחיילים לא חזרו למקום. ד"ר פראוסניץ פנה ללשכת הרמטכ"ל והמשטרה הצבאית החזירה אחרי משפט את הכלים שנמצאו בידי החיילים לד"ר פראוסניץ, כדי להעבידם לאגף העתיקות.

למקרה תבליט העגל, הודיע שר הבטחון למנהל האגף כי התבליט איננו אצל. מנהל האגף ביקש את המשטרה לברר את מקום הימצאו.

חפצי העתיקות מחושניה נמצאים במוזיאון אגף העתיקות בקונייטרה."

היו"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש):

כבוד השר, האם אתה ער לעובדה שחיילים בשירות פעיל וגם בשירות מילואים ממוסרים מידע על הסוגיה הזאת בשיחות פרטיות מסריבים למסור על כך עדות למשטרה או לכל גוף אחר?

שר החינוך והתרבות י. אלון:

אחי לא שוחחו על כך החיילים ואינני יכול להיות ער לכך.

נאור. עניינה של השאלתה: פגיעת טרקטור בחומת חצור העתיקה והריסתה.

השר ציין בדבריו תשובתו כי משרדו ביקש להעמיד את האזור הפוגע לדין על הפגיעה בעתיקות, והוסיף: "כמו כן אנו מבקשים להוציא צו מניעה נגדו. אנו בוחנים גם אפשרות של תביעת נזיקין נגדו".

אבקש לדעת:

1. האם ביקש המשרד אי פעם הוצאת צו מניעה נגד אדם כל שהוא, בגין פגיעה בעתיקות, או תבע אדם לנזיקין בגין פגיעה כזאת?

2. אם כן, מתי ואת מי?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1-2. כפי שנמסר לי על-ידי מנהל אגף העתיקות והמוזיאונים, ביקש המשרד וקיבל צו מניעה במקרה פגיעת הטרקטור באתר העתיקות בחצור, אך לא תבע נזיקין.

המשרד ביקש צו מניעה במספר מקרים, ובין השאר, לדוגמה: בחודש דצמבר 1968 נגד המועצה המקומית מגדל ונגד מר משה טל; באפריל 1971 נגד חברה קדישא על-ידי המועצה הדתית טבריה; ובינואר 1972 נגד מר יהושע קופר ממוצא.

היו"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

האם כבוד השר. מוכן לשקול אפשרות של הוצאת צו מניעה נגד עבריינים ידועים בשטח זה, העוסקים בתפירות בלתי-חוקיות באופן קבוע?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

אני מוכן להעביר כל הצעה קונקרטית לעיון ולחוות-דעתו של מנהל אגף העתיקות והמוזיאונים, ול-אחר שאקבל את חוות-דעתו אוכל לקבוע עמדה בגדון. בדרך כלל למנהל אגף העתיקות יש חופש רב בנקיטת אמצעים, שהוא רואה אותם לנכונים, אבל הוא גם נועץ בי כאשר רואה זאת לנכון.

32. לימוד נושא השואה בבתי-הספר

חבר-הכנסת ג. האונגר שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

נמסר לי כי נושא השואה לא הוכנס במשך שנים, לא כפרק בחירה נוסף בתולדות עם ישראל בבתי-ספר תיכוניים, ואף לא בבחינות הבגרות.

אבקש לדעת:

א. הנכון הדבר?

ב. אם כן, מדוע?

ג. היש בדעתך לעשות דבר בקשר לכך?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

נושא השואה נלמד בבית-הספר העל-יסודי על נתיביו, במסגרת תכנית הלימודים בפרק "תולדות ישראל בימיו האחרונים בארץ ובתפוצות וידיעת העם והמדינה". ואלה הם הפרקים של הנושא: א. עם ישראל בימי מלחמת העולם השנייה; ב. שלבים בביצוע של

8 בבוקר ב"שידורי ישראל" שודרה ידיעה כאילו ילדים בני עולים מגרוזיה, הלומדים בבית-הספר הממלכתי-דתי בעפולה, מושבתים מאחר שלומדים שם רק לימודי קודש. מבדיקה שנערכה במשרד החינוך התברר, כי בימים האחרונים ביקרו 29 ילדים מתוך 31 הילדים מבני גרוזיה בבית-הספר ו-2 נעדרו מפאת מחלה.

אבקש לדעת:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. אם לא, מדוע שודרה ידיעה זו, שאין לה כל אחיזה, ב"שידורי ישראל"?

3. האם לא ידוע ל"שידורי ישראל" שבכל בתי-הספר הממלכתיים-דתיים נלמדים כל המקצועות הכלליים ולא רק לימודי קודש?

4. אילו צעדים ננקטו או יינקטו נגד האחראי לשידור הידיעה הזאת?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. הידיעה לא היתה נכונה.

2. הכתב לא טרח לבדוק כראוי את העובדות.

3. ראה התשובה לשאלה 2.

4. עבודתו של הכתב הנ"ל הופסקה.

30. ידיעה בדבר הזמנת התזמורת הלאומית הגרמנית מהמבורג להופעות בארץ

חברת-הכנסת א. רויאל-נאור שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

נדע לי שלקראת הפסטיבל הישראלי למוסיקה הזמנה התזמורת הלאומית הגרמנית של המבורג להופעות בארץ.

אבקש לדעת:

1. האם ידוע לך הדבר?

2. מי מוסמך לקבוע בעניין קשרי תרבות עם גרמניה?

3. אימתי והיכן הוחלט על קיום קשרים אלה?

4. מה יש בדעתך לעשות כדי למנוע הופעת תזמורת גרמנית זו, בנוסף על קיום שבוע התרבות הגרמנית?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. נמסר לי כי הוחלט בהנהלת הפסטיבל הישראלי למוסיקה ולדרמה ובמועצתה, שמיוצג בהן בין היתר גם משרד החינוך והתרבות, להזמין את אופרת המבורג (ולא את התזמורת הלאומית הגרמנית של המבורג) לסידרת הופעות בפסטיבל של שנת 1972. במרכז הופעות אלה אמורה היתה לעמוד האופרה הישראית של יוסף טל וישראל אלירז "אשמדאי", שהוא כתב-אישום בשפת המוסיקה נגד הנאציסם. הביקור בוטל, לפי שעה, על דעת שני הצדדים.

2-3. שאלות אלה יש להפנות למשרד החוץ.

4. מאומה.

31. הוצאת צווי מניעה נגד הפוגעים בעתיקות

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

ביום 14 בדצמבר 1971 השיב שר החינוך והתרבות לשאלתה שהוגשה על-ידי חברת-הכנסת א. רויאל-

3. האם אין היטל זה על הורי התלמידים נוגד את חוק חינוך חובה?
4. האם אין בדעת השר לבטל נוהג זה?

שר החינוך והתרבות י. אלון:

1. המפקח על בתי הספר בבאקה-אל-גרבייה ובטייבה דיווח לי כי בבתי הספר הממלכתיים א', ב', ג' בבאקה-אל-גרבייה ובבית-הספר הממלכתי ג' בטייבה גובים "תרומות שיכלול" מן התלמידים.

2. הגבייה נעשית בהתאם לחוזר המנהל הכללי, חוזר מיוחד ג' (תשל"א 1971), סעיף ב' (1) "תרומת שיכלול". מאושרת גביית "תרומת שיכלול" כשהמקסימום המותר לגבייה מתלמיד הוא 10 לירות לשנה. בסך הכל שיעור התרומה בכל בית-ספר נקבע על-ידי ועד ההורים הנבחר של המוסד בהשתתפות מנהל המוסד. התרומות מיועדות לפעולות חינוכיות שונות, המעשירות את תכנית הלימודים, והן מקובלות בבתי-ספר רבים. המפקחים צריכים להקפיד שהגבייה וכן רישום ההוצאות וההכנסות ייעשו בהתאם להוראות הכספיות בחוזר המנהל הכללי הנ"ל.

3-4. חוזר המנהל הכללי הנ"ל התייר בסעיף 2 (ג) גביית תרומות לצורך כיסוי הוצאות ריאליות לפעילות חינוך, חברה ותרבות שמעבר לתכנית הלימודים הרגילה, כגון: חגיגות, מסיבות וכינוסים של תלמידים; רכישת תמונות מחזור; טיולים שנתיים; ביקור בתערוכות; הצגות וסרטים; רכישת תלבושות למקהלה, לתזמורת, לספורט; חמרי עבודה; דמי שימוש בספרייה וכו'.

כאשר המדינה תוכל לממן גם פעולות העשרה, נוסף על הפעולות הרבות הנעשות כיום להעלאת איכות החינוך, נעשה זאת בשמחה.

34. תלונות הורי התלמידים של בית-הספר התיכון העירוני בצורת

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר החינוך והתרבות ביום ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

פנו אלי מספר הורים של תלמידים הלומדים בבית-הספר התיכון העירוני בצורת והתלוננו כי בבית-הספר האמור חסרים מעבדה ואמצעי המחשה לשעות הלימודים וחסר מוצלת לשעות ההפסקה. מאחר שאין חדרי נוחיות נפרדים לתלמידות, ומכיוון שהתלמידות נפגעות מן הכתובות המתוססות על קירות חדרי הנוחיות של התלמידים, נמנעות הן מלהיכנס לשירותים. ועד הורי התלמידים אף התלוננו, כפי שנמסר לי, על פגיעות מוסריות בתחום בית-הספר. בעקבות תלונות אלה נערכה חקירה מטעם משרד החינוך.

אבקש לדעת:

1. האם התלונות הגיעו גם לידיעת כבוד השר?
2. האם נחקרו התלונות?
3. אם כן, על-ידי מי?
4. אם כן, מה היו תוצאות החקירה?

שר החינוך והתרבות י. אלון:

התלונות על המצב בבית-הספר התיכון העירוני בצורת הובאו לידיעת, והוריתי להקים ועדה לבדיקה ולהסקת מסקנות. הוועדה הוקמה בתאריך ז' בתמוז תשל"א (30 ביוני 1971) על-ידי הממונה על החינוך

תכנית "הפתרון הסופי"; ג. עמידת היהודים מול הצור; ד. המאמצים להצלת שארית הפליטה.

כל בוגר בית-ספר על-יסודי וגם כל נבחן במסגרת בחינות הבגרות לנבחנים חיצוניים נבחן בפרק זה כח"ב, על יסוד שאלון שהוכן על-ידי משרד החינוך והתרבות. נוהג זה קיים החל משנת הלימודים תשכ"ה.

נוסף על כך פורסמו בשנת תשכ"ג שני נושאים, בצירוף ביבליוגרפיה מפורטת, הדנים בשואה ובגבורה, ואלה הם: א. הגיונו בתקופת השואה; ב. תנועות המרי והתנגדות היהודים בתקופת השואה.

מן הראוי לציין, שמספר לא קטן של תלמידים בחרו בפרק על השואה כנושאים לחיבורים שנתיים במסגרת בחינות הבגרות. בתכניות הלימודים החדשות בחטיבת-הביניים תופס נושא השואה מקום חשוב והוא נלמד בכיתה ט'. ניתן אפוא לקבוע כי נושא השואה נלמד בכל השלבים של מערכת החינוך. נוסף על כך מקיימים דיונים בנושא זה בשעת המחנך ביום הזכרון לגבורה ולשואה, וכן נערכים ביקורים רבים של קבוצות תלמידי בתי-הספר היסודיים והעל-יסודיים במוסדות הנצחה לשואה ולגבורה, כגון: רשות הזכרון לשואה ולגבורה "יד ושם", מוזיאון "בית לוחמי הגיטאות" על שם יצחק קצנלסון, ביקובי לוחמי הגיטאות, המוזיאון "יד-מורדכי" בביבוי יד-מורדכי ועוד.

המשרד חותר לכך שכל תלמיד יקבר לפחות פעם אחת בתקופת לימודיו באחד ממוסדות ההנצחה לשואה ולגבורה. גם המרכז התודעה יהודית שולח לקראת יום הזכרון לשואה ולגבורה חומר חזותי וחומר בכתב על השואה ולקחיה, לעזרת המורים והתלמידים, בצירוף הדרכה דידקטית. רשות הזכרון לשואה ולגבורה "יד ושם", בשיתוף עם משרדנו, מקיימת בשנים האחרונות מפעל חינוכי רב-ממדים של הנצחת קהילות, שנכחדו בשואה, ביותר מ-1,000 בתי-ספר. בשנים 1965-1967 שוגרו משלחות נוער לביקור במחנות ההשמדה באירופה. במשך תקופה ממושכת לאחר חזרתם הביאו לפני בתי-ספר בכל רחבי הארץ בכתב ובעל-פה את רשמיהם.

33. גביית "תרומת-שיכלול" בבתי-הספר בטייבה ובבאקה-אל-גרבייה

חבר-הכנסת ת. טובי שאל את שר החינוך והתרבות ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

נודע לי מפי הורים בכפרים טייבה ובאקה-אל-גרבייה שבמשולש כי מנהלי בתי-הספר היסודיים גובים מהורי התלמידים, באמצעות התלמידים, 10 לירות על כל ילד בצורת "תרומה". יש הורים שיש להם 3-4 ילדים בבתי-הספר ואף יותר, ו"תרומה" זו נעשית לעול. הגבייה נעשית פעם בשנה ובצורה שילד לא יכול שלא לשלם את ה"תרומה". מטרת ה"תרומה" כפי המוצהר היא טיפוח בית-הספר. מנהלי בתי-הספר אומרים שגב-יה זה נעשית על דעת משרד החינוך.

אבקש לדעת:

1. מה ידוע לו על-אודות גבייה זו מתלמידי בתי-הספר היסודיים בכפרים טייבה ובאקה-אל-גרבייה?
2. האם גבייה זאת היא כללית בכל בתי-הספר היסודיים?

הטלוויזיה הקבוע אלא מהעולם האוניברסיטאי וה-
עתונות.

בלי ספק קיימים בארץ עשרות ומאות אנשים המ-
סוגלים מבחינת רמתם האינטלקטואלית, גישתם לנוש-
אים והתאמתם לטלוויזיה להנחות ולערוך במות חשובות
אלו.

אבקש לדעת:

1. האם נערך מכרז לבחירת מנחה-עורך לתכניות
אלו?
2. אם לא, מדוע?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

1. לא. אין תפקיד של מנחה-עורך בטלוויזיה, אלא
של מנחה לחוד ושל עורך או מפקח לאחר.
2. המנחה איננו האחראי לבחירת המשתתפים,
הנושא, או התוכן של המישר. תפקיד זה מוטל על
המפקח, שהוא בדרך כלל עובד הרשות הנתון לפיקוח
הממונים עליו ונבחר לתפקידו במכרז.

37. החפירות באתר הקבורה העתיק שבאבו-כביר

חבר-הכנסת י. מ. אברמוביץ שאל את שר החינוך וה-
תרבות ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

במכתב שקיבלתי מאת אנשי אגודה "אתרא קדי-
שא" למען המקומות הקדושים (אגודה עותמאנית מס'
11/850), הם כותבים לי:

"בבית הקברות היהודי העתיק באבו-כביר, תל-
אביב, נתגלו עשרות כוכי קבורה יהודיים. אנשי מוזיאון
תל-אביב הוזעקו למקום ואספו עצמות מתוך הקברים
והעבירם למוזיאון תל-אביב. כן נלקחו מצבות הקברים
שנתגלו במקום".

במכתבם הם מוסיפים:

"הדבר מהווה חילול קברים ופגיעה חמורה בקדו-
שת המקום וברגשות כל מי ששמירת ההלכה וכבוד
קדמוניו יקו בעיניו, ועבירה על סעיף 168 לפקודת החוק
הפלילי הקובע: 'כל אדם... כשהוא יודע שרגשותיו
של אדם עלולים להיפגע, או שדתו של אדם עלולה
להיות נעלבת על-ידי כך, מבצע כל מעשה הסגת
גבול... בכל מקום המשמש קבר לעצמות המתים, או
המבוזה איזה ביוזי גופת אדם... יאשם בעוון'".

אבקש לדעת:

1. האם הפרטים הנזכרים במכתב הנ"ל נכונים?
2. אם כן, האם ננקטו צעדים נגד אלה שהוציאו
את העצמות מתוך הקברים?
3. האם מוכן כבוד השר להורות להנהלת מוזיאון
תל-אביב למסור את העצמות לחברה קדישא של תל-
אביב כדי להחזירן למקום קבורתן?
4. האם נקט כבוד השר צעדים מתאימים כדי
למנוע הישנות מקרים דומים בעתיד?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

העובדות הן כלהלן:

האתר העתיק בתל-אביב—יפו, הידוע בשם "אבו-
כביר", נושג לפני כ-120 שנה על-ידי ערבים ממזרים
אשר הרסו את מערות הקברים במקום ומכרו את המצ-

והתרבות לערבים במשרדנו. הוועדה הורכבה משני מפק-
חים, מנהל בית-ספר תיכון ונציג הסתדרות המורים,
שגם הוא מנהל בית-ספר.

ממצאי הבדיקה הובאו לידיעתה של עיריית נצרת,
ובדיון עם נציגי משרדנו סוכם על צעדים להעלאת רמתו
הלימודית של בית-הספר, להגברת פיקוח העיריה על
הנעשה בו. בין השאר תוקנו ושופצו לפני תחילת שנת
הלימודים תשל"ב חדרי שירותים לתלמידות. לאחרונה
אישר משרד החינוך והתרבות מענק מיוחד בשיעור
50,000 לירות לרכישת ציוד למעבדה ולהרחבת הספרייה
בבית-הספר. כן מוקמים בחצר בית-הספר, במימון משר-
דנו, חדרי לימוד נוספים שיקלו את הצפיפות.

35. נוסח המאמר על ישו הנוצרי שפורסם בשבועון "למתחיל"

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר החינוך והתרבות
ביום ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

בשבועון "למתחיל", היוצא לאור על-ידי המחלקה
להנחלת הלשון ולהשכלה במשרד החינוך והתרבות,
מיום י' בטבת תשל"ב (28 בדצמבר 1971), פורסם קטע
תחת הכותרת "תפילות וחגיגות בחג המולד". בקטע
זה — שהגני מצרפו לשאלתה ואינני מעתיקו כדי שלא
יונצח ב"דברי הכנסת" — נכתבו דברים על מייסד הדת
הנוצרית, בהתאם להשקפת אותה דת ולרוחה, בלי כל
הסתייגות וכלי לציון שהדברים נאמרים בהתאם להש-
קפה הנוצרית.

רצוני לשאול:

1. האם הופנתה תשומת-לבה של עורכת עתון
"למתחיל" לדברים הפוגעים שבקטע העתון המצורף
בזה?
2. האם מוכן כבוד השר לתת הנחיות מתאימות
למערכת "למתחיל" כדי למנוע הישנות מקרים דומים
בעתיד?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

- 1-2. "למתחיל" הוא שבועון בעברית קלה המ-
יועד לעולים חדשים. תפקידו בין השאר להביא אינפור-
מציה לקוראיו על המתרחש במדינה. מערכת העתון לא
מצאה כל פגם בפירסום הקטע הנדון. לדעתה קטע זה
היה אינפורמטיבי.

לדעתי מותר ואף צריך לספק לקוראי "למתחיל"
מידע גם על הנעשה בעדות הנוצריות. אלא שהפעם,
נוסף על המידע, ניתן להבין כאילו מקובלת על המערכת
הדוקטרינה הכרוכה בישו הנוצרי, ולא זו היתה כוונתה.
אין לראות בכך פגיעה, אם כי לדעתי הניסוח היה
בלתי-מוצלח.

36. מעמדו של עורך-מנחה בתכניות הטלוויזיה

חבר-הכנסת ז. המר שאל את שר החינוך והתרבות ביום
ט' בשבט תשל"ב (25 בינואר 1972):

בטלוויזיה מצויות תכניות מספר אשר להן תוכן
חברתי ופוליטי אקטואלי. בתכניות אלו השפעת העורך
המנחה חזקה וקובעת, ובאה לידי ביטוי על-ידי בחירת
הרכב המשתתפים, בחירת הנושאים, אופי השאלות, הע-
רות המנחה וסיכומיו. לתכניות אלו מנחה, שאיננו מצוות

יתר על כן, הריני לציין כי לגבי הנבחרת הלאומית בורמה, המדינה המארחת את הטורניר הקדם-אולימפי, מממנת את הוצאות הטיסה הלוך ושוב והוצאות האי-סון במקום ל-22 איש מחברי המשלחת המונה 24 איש. כמו כן גם תאילנד, המארחת את טורניר הנוער, מממנת 50% מהוצאות הטיסה ואת כל הוצאות האי-סון במקום ל-22 איש מתוך 24 חברי המשלחת.

עם זאת לא ישמש גודל המשלחות תקדים לבאות.

39. השתתפות הממשלה בתקציב המדרשה לחקלאות על-שם רופין

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוליו שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

במוסף לחקלאות של עתון "דבר" מ-29 בינואר 1972, במאמר המערכת "הכל מקבלים חוץ מהמדרשה", נאמר שהממשלה משתתפת בתקציביון השוטפים של האוניברסיטאות בסכום של קרוב ל-300 מיליון לירות, בו בזמן שאין הממשלה משתתפת בהחזקה של המדרשה לחקלאות.

בהתחשב בתפקיד החינוכי שממלאת המדרשה לחקלאות בשביל ההתיישבות העובדת, רצוני לשאול את כבודו:

1. האם הפירסום בעתון תואם את העובדות?
2. אם לא, בכמה הסתכמה השתתפות הממשלה בתקציב המדרשה לחקלאות בשנים תשל"ל, תשל"א ותשל"ב?
3. מה בדעת שר החינוך והתרבות לעשות בכדי למנוע קיפוח בעתיד של המדרשה לחקלאות?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:

לכל השאלות: המדרשה לחקלאות על-שם רופין איננה נמנית עם המוסדות להשכלה גבוהה, ולכן אינה כלולה בתקציב החינוך הגבוה במשרדנו.

עם קידום נושא המכללות העל-תיכוניות במשרדנו אנו בודקים את האפשרות לעודד את המדרשה להתקדם למעמד של מכללה.

משרדי החקלאות והעבודה הם המשתתפים בתקציב המדרשה במימון הקניית המקצועות שבתחומי אחר-יותם של המשרדים הנ"ל.

40. צילום משחקי כדורגל בשבת על-ידי עובדי הטלוויזיה

חברת-הכנסת מ. פרוש שאל את שר החינוך והתרבות ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

כפי שנמסר לי מצלמים עובדי הטלוויזיה משחקי כדורגל בשבת, אף-על-פי שהיתר העבודה שניתן לטל-וויזיה על-ידי משרד העבודה הוא רק לעבודות שבתון האולפנים.

אבקש את כבוד השר להשיבני:

1. האם נכון שעובדי הטלוויזיה מצלמים משחקי כדורגל בשבת?
2. האם נכון שהיתר העבודה ניתן רק לעבודות שבתון האולפנים?
3. אם כן, האם ננקטו צעדים משפטיים נגד עובדי הטלוויזיה העוברים על חוק שעות עבודה ומנוחה?

בות המפוזרות עתה במקומות שונים באירופה. תכנן ידוע מהספורט המדעית. סלילת כביש ברחוב קיבוץ גלויות הגובל עם האתר העתיק עלולה לפגוע בשרידים שנותרו באתר. אגף העתיקות הוציא רשיון לחפירת הצלה לד"ר י. קפלן, מנהל מוזיאון עתיקות תל-אביב-יפו. העצמות שנמצאו פוזרות על פני השטח נאספו בוהירות ונמסרו לחברה קדישא של תל-אביב-יפו ונקברו על-פי החלטת הרבנות בבית-הקברות בחולון. אישורים מתאימים לכך נמצאים בידי ד"ר קפלן. עצמות אשר זוהו במספר כוכים הושארו במקום. מצבת קברים יחידה אשר נשארה בדרך נס לפליטה מימי הערבים הועברה למקום מבטחים למשמרת ולפנינון של הכתוב בה.

לא היה חילול קברים; פעולת ההצלה מנעה חילולם.

38. גודל המשלחת הישראלית לטורניר הקדם-אולימפי בבורמה

חברת-הכנסת ש. ארבל-אלמוליו שאלה את שר החינוך והתרבות ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

בעתון "מעריב לספורטאים" מיום 6 בפברואר 1972 פורסם, במאמר הראשי "טעות שכואת", שהנהלת ההתאחדות לכדורגל החליטה לשגר ראשות משלחת בת שלושה מחברייה לנבחרת הכדורגל שתמודד בטורניר הקדם-אולימפי בבורמה, ואותו דין לגבי נבחרת הנוער שתמודד לגביע אסיה בבנגקוק.

נוכח העובדה ששיגור שלושה חברים להנהלת משלחת זאת היא הוצאה כספית גדולה וללא הכרח אירגוני ומקצועי, וזה בזמן שההתאחדות לכדורגל, ובמיוחד קבוצות הכדורגל סובלות מגרענויות גדולות, רצוני לשאול את כבוד השר:

1. האם החלטה זו אושרה על-ידי נשיא ההתאחדות לכדורגל?
2. האם רשות הספורט גתנה את הסכמתה להחלטה זאת?

שר-החינוך והתרבות י. אלון:
לשתי השאלות גם יחד:

מלכתחילה סבר נשיא ההתאחדות לכדורגל כי יש להסתפק במספר קטן יותר של מלווים. אולם, לאחר שעיין בהמלצות הוועדה המקצועית של ההתאחדות, שוכנע ואישר את מלוא ההרכב.

נבחרת הבוגרים תשהה בתנאים קשים זמן ממושך, ולמלווים נועד תפקיד מיוחד בטיפול בצרכי הנבחרת מבחינות רבות.

בד-בבד, בעת טורניר הנוער בבנגקוק, תתקיים בבנגקוק ישיבת הוועד הפועל של קונפדרציית הכדורגל האסיאתית אשר ישראל חברה בו, וכן פגישה של כל נציגי המדינות העומדות להשתתף במשחקים המוקדמים של הגביע העולמי, וישראל ביניהן. בפגישה זו ייקבעו מקום ושיטת המשחקים. מלווי משלחת הנוער ייצגו את ישראל בישיבת הוועד הפועל ובפגישת נציגי המדינות שהוזכרה לעיל.

מהסיבות הנ"ל לא ראה מנהל רשות הספורט לנכון להתנגד למספר המלווים הממלאים תפקיד חיוני במסעות אלה.

הממשלה, בהכירה את הצורך בשיקום אזורים מעין אלה ובשיפור תנאי מגוריהם של דרי השכונות, הגישה את חוק בינוי ופינוי אזורי שיקום לכנסת, וזו אישרה את החוק בשנת תשכ"ה—1965. בשנת 1969 החליט משרד השיכון להחיל לראשונה את הפעלת החוק על אזור "נחלאות" בירושלים (בנוסף על האזור העתיק בצפת וכפר שלם), בגלל התנאים הקשים השוררים במקום כפי שצינתי לעיל.

בתקופת הבעת ההתנגדויות על-פי החוק, אשר נמשכה כ-9 חודשים, הוגשו כ-30 התנגדויות ונערכו סקרים אשר תוצאותיהם הוכיחו כי רוב התושבים במקום מעוניינים בתכנית השיקום.

ב-28 ליוני 1971 החליטה הממשלה מחדש לפרסם הודעה מוקדמת על כוונתה להכריז על האזור האמור כאזור שיקום, ובפגישה עם נציגי הוועד הציבורי של "נחלאות" הבטיח שר השיכון, בהתחשב בעובדה שהסקרים והבדיקות כבר נערכו בשעתם, לקצר את ההודעה המוקדמת ולהתחיל בביצוע המעשי המוקדם ככל האפשר (ציטוט מחוזר הוועד הציבורי מינואר 1972). עד סוף חודש פברואר שנה זו צריכה הממשלה לקבל החלטה בדבר שיקום הנחלאות שאם לא כן תתבטל שוב התכנית מאליה, כפי שזה קרה בשנת 1969.

אבקש לדעת:

א. מה בדעת השר לעשות כדי לפתור את בעיית שיקום הנחלאות נוכח המצב הקשה השורר במקום?
ב. הואיל ובסוף חודש פברואר עלולה התכנית להתבטל, אם לא תהיה החלטה חיובית של הממשלה, האם כבוד השר מוכן לבקש קבלת ההחלטה על-ידי הממשלה?

שר-השיכון ז. שרף:

ההודעה על אזור שיקום הנחלאות פורסמה ביום 19 באוגוסט 1971 בהתאם לחוק, באישור הממשלה ולאחר היוועצות בעיריית ירושלים. תקפה יסתיים איפוא ב-18 במאי 1972, ולא בסוף פברואר כפי שציין חבר הכנסת זר.

הרשות נועצה בעיריית ירושלים בהתאם לחוק, ול-אחר קבלת חוות-דעתה החליטה היום על קיום ההכרזה, והיא תובא עכשיו לאישור הממשלה.

43. הבטחת פיקוח יעיל על קבלני בנייה

חבר-הכנסת א. שוסטק שאל את שר השיכון ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

"ידיעות אחרונות" מיום 23 בנובמבר 1971 מוסר, כי רשם הקבלנים במשרד האוצר, שתפקידו לטפל בתלוי-נות משתכנים נגד קבלנים, מוגבל מאוד בפעולותיו, בגלל העדר סמכויות מספיקות.

בין היתר מונה העתון את הנקודות הבאות:

- א. קבלנים רבים אינם רשומים כלל אצל רשם הקבלנים, בניגוד לחוק;
- ב. רשם הקבלנים אינו יכול לבדוק תלונות הנוגעות לטיב הבנייה;
- ג. תלונות על איחור במסירת דירות מוגנות על-פי סעיפי החוזה המתירים איחורים כאלה.

4. האם ניתנו הוראות לעובדי הטלוויזיה לא לצלם בשבת?

שר-התיכונ"ה והתרבות י. אלון:

1. כן.
2. לא.
3. לאור התשובה לשאלה 2 לא היה מקום לכך.
4. לא.

41. דירת-השרד של סגן ראש הממשלה

חבר-הכנסת ז. שובל שאל את סגן ראש הממשלה ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

אודה לכבוד השר אם ישיביני:

1. בכמה הסתכמה ההשקעה הכוללת בבניין המגורים שהוקם בשבילך בירושלים?
2. איזה חלק מן הסכום הנ"ל היה מיועד לקרקע, איזה לתיכונן, איזה לבנייה, איזה לריהוט ולסידורים פנימיים?

סגן ראש הממשלה י. אלון:

1. אין המדובר ב"בניין" אלא בדירה, ולא בניין "שהוקם בשבילי" אלא בדירת-שרד שהועמדה לרשותי בחודש יולי 1969 על-ידי רשות הדיור המרכזית של הממשלה, ברובע היהודי של העיר העתיקה, במקום דירת-השרד בת 5 חדרים שעמדה לרשותי קודם לכן בקריית-שמואל במערב-ירושלים. ביקשתי לעבור לרובע היהודי בעיר העתיקה שעה שהיה עדיין בראשית שיקומו, מתוך זיקה מובנה למקום ובשל שיקולים מדיניים גם יחד. ממילא מובן כי, כמו כל דירות-השרד העומדות לרשות שרים, גם דירה זו על רהיטה היא רכוש הממ"ש, שלה, וזכותי להשתמש בה מוגבלת לתקופת כהונתי כחבר ממשלה.

2. הדירה תוכננה ונבנתה על-ידי החברה לשיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה, במסגרת שיקום בתי-מחסה אשר ברובע, והגתונים שנמסרו לי על-ידי מנהל החברה הם כדלהלן:

ההשקעה הכוללת הסתכמה ב-237,000 לירות. מזה: 23,000 לירות לריהוט; 18,000 לירות לתיכונן; 196,000 לירות לבינוי, לרבות סידורי הסקה וסידורים פנימיים.

כמקובל לגבי כל המשתכנים באמצעות החברה לשיקום הרובע היהודי בעיר העתיקה אין כוללים את מחיר הקרקע בתחשיבי עלות הדירה.

42. שיקום אזור ה"נחלאות" בירושלים

חבר-הכנסת מ. זר שאל את שר השיכון ביום כ"ב בשבט תשל"ב (7 בפברואר 1972):

בירושלים גרים כ-75,000 נפש באזורים שדרוש להם שיקום.

אחד האזורים הווקים ביותר לשיקום הוא אזור "נחלאות", שבו מתגוררות 1,243 משפחות ובהן יותר מ-5,000 נפש, בממוצע של 6-7 נפשות למשפחה, כ-30% קשישים ובודדים. סך כל החדרים באזור זה הוא 2,200. יוצא איפוא שהצפיפות במקום היא 3-4 נפשות לאחד.

אבקש לדעת:

2. אם מידע זה נכון, אילו צעדים ינקוט משרדך על-מנת לשנות מצב זה?

שר-השיכון ז. שרף:

1. דירות חדשות ניתנות רק ברכישה. ניתנת אפשרות לבטל את הרכישה בתום שנת מגורים.
2. ניתן להשיג דירות בשכירות. אלו הן דירות מתפנות בלבד.

45. הפיגור בהפעלת שיטות בנייה חדשות בישראל

חברי-הכנסת א. ורדיגר שאל את שר השיכון ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

הפרופסור מנפרד ברלוביץ, מומחה בין-לאומי לפי-תוח עירוני ולתינוש, אמר בצאתו את הארץ כי התרשם שישיראל מפגרת בהפעלת שיטות בנייה חדישות. אפשר היום להגיע לכך — אמר — שפועלים בלתי-מקצועיים יקימו בשיטות חדשות מבנים במהירות וביעילות.
אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם דעתו של הפרופסור ברלוביץ על פיגור בשטח הפעלת שיטות בנייה חדשות תואמת את דעתו של מומחי משרד השיכון בנושא?
2. מה עושה משרד השיכון ליישום שיטות בנייה חדישות בארץ?

שר-השיכון ז. שרף:

1. הערתו של הפרופסור מנפרד ברלוביץ נכונה.
2. משרד השיכון עושה לתיקון המצב.

46. שאלת קיומו של גוף ממשלתי לביצוע בנייה

חברי-הכנסת נ. אליעד שאל את שר השיכון ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

בעקבות האמרת מחירי הדירות והביקורת המוצדקת שכבוד השר ממשיע מפעם לפעם בנושא זה — אודה לכבודו אם ישיבני:

א. האם לא עומד לרשות משרד השיכון שום גוף שמתפקידו לא רק לתכנן אלא גם לבצע את הבנייה מתחילתה ועד סופה?
ב. אם התשובה חיובית, מדוע אין גוף כזה יכול להתחרות בקבלנים ובחברות פרטיות וציבוריות מבחינת שיעור המחיר של הדירה?

שר-השיכון ז. שרף:

א. משרד השיכון משמש למעשה כיום של הבנייה הציבורית, המופעלת באמצעות קבלנים וחברות בנייה ציבוריות ופרטיות. בנוסף למשרד השיכון פועלת גם חברת "שיכון ופיתוח" שהיא חברה ממשלתית כיום ציבורי בענף הבנייה. אין למשרד השיכון גוף בנייה משלו.
ב. אנו חיים בתקופה של עודף ביקוש על היצע של דירות, ובאופן כללי ניתן לומר שגדל ביקוש ל-38–42 אלף דירות, בערך, הסתיימה בנייתן של כ-31,340 בשנת 1970 וכ-38,370 דירות בלבד ב-1971.

משרד השיכון תרם מצדו להגדלת ההיצע של דירות על-ידי הגדלת היקף התחלות הבנייה מ-8,400 ב-1968 עד ל-21,300 דירות ב-1970.

1. אילו אמצעים ננקטים נגד קבלנים המפרים את החוק ואינם גורמים אצל רשם הקבלנים?

2. האם נשקלת אפשרות להרחבת סמכויותיו של רשם הקבלנים כדי להקנות לו אמצעי פיקוח יעילים על הקבלנים השונים?

3. אם כן, מה הן הסמכויות הנוספות המוצעות לרשם הקבלנים?

4. האם נשקלה פנייה למועצה לחוזים אחידים כדי להגן על קווי דירות מפני חוזים אחידים המאפשרים לקבלנים למסור את הדירות לאחר זמן רב ובכך לגרום נזקים כספיים ניכרים לקונים?

5. אם לא, אילו אמצעים אחרים נוקט השר כדי להקטין את הנוק הנגרם לקונים בגלל איחור במסירת הדירות?

שר-השיכון ז. שרף:

1. רוב רובם של הקבלנים נרשמו בהתאם לחוק. אם יתקבל מידע מוסמך על קבלן העוסק בעבודות הנדסיות ואינו רשום, יינקוט נגדו צעדים בהתאם לסעיף 16 של חוק רישום הקבלנים לעבודות הנדסה בנאות, תשכ"ט-1969. בנוסף על כך יורה רשם הקבלנים לרשויות המקומיות הנוגעות בדבר להפסיק מתן היתרי בנייה לקבלן כזה או לקבלנים כאלה.

2. משרד הפנים נתבקש להוציא הוראה לכל הרשויות המקומיות לוודא בעת הוצאות היתרי בנייה שהקבלן אמנם רשום כחוק. אין לרשם הקבלנים מנגנון פיקוח מיוחד משלו.

3. סעיף 8, פסקה (3), של החוק מגביל את רשם הקבלנים לטפל בתלונות נגד קבלנים רק במקרה "שנהגו דרך קבע בניגוד לנוהל המקובל". הוועדה המייעצת שנתמנתה על-פי החוק נתבקשה לבדוק מחדש את הגדרת הסעיף הזה על-מנת לאפשר מתן סמכויות יותר רחבות לרשם לטפל בתלונות מאת הציבור ורוכשי הדיירות.

4. חוזים אחידים טעונים כידוע אישור הוועדה המיוחדת שנתמנתה לשם כך. ברם, האיחור במסירת דירות אינו מופיע כסעיף אחיד בחוזים וכל קבלן מנסח אותו בצורה הרצויה לו, ומבטיח לעצמו אפשרות של איחור במסירת הדירה בתתחשב במצב השורר במדינה בקשר לחוסר פועלים מקצועיים וחמרי בניין הדרושים להשלמת הבנייה.

בגלל טעמים אלה, ובמצב הקיים, אינני רואה דרך לעזור לקונים בעניין איחור במסירת דירות.

44. המחסור בדירות להשכרה בשביל בעלי-מקצוע העובדים בעיירות פיתוח

חברי-הכנסת א. כץ שאל את שר השיכון ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

אבקש להשיבני על שאלות הבאות:

1. הנכונה האיןפורמצי שלפיה אין במספר עיירות פיתוח (נתיבות, אופקים, שדרות) דירות להשכרה — אלא רק למכירה — לבעלי-מקצוע הבאים לעיירות הללו לתקופת נסיון או לתקופה מוגדרת, ואין ברצונם או ביכולתם לרכוש דירה במקום?

אבקש לדעת:

א. האם ידוע לממונים על קריית-ארבע מה היה היקף ההוצאות החודשיות לפינוי האשפה בקריית-ארבע, כאשר עבודה זו בוצעה בפיקוחו של ועד התושבים במקום?

ב. אם כן, מה הוא סכום זה?

ג. מה היה הסכום שעליו הוסכם בחוזה בין משרד השיכון והאדם שזכה במכרז מטעם המשרד לצורך פינוי האשפה?

ד. הקיים הפרש גדול בין סכום זה ובין הסכום ששולם עליידי תושבי קריית-ארבע?

ה. אם כן, האם נבדק באופן קפדני אם אמנם יש הצדקה עניינית לפער גדול זה?

ו. אם כן, מה העלו הבדיקות?

שר-השיכון ז. שרף:

משרד השיכון, כאחראי לאחזקת השירותים בקריית-ארבע, מסר באופן זמני, עד למירסום מכרז, את עבודת פינוי האשפה לאחד התושבים. חלק מן התושבים סירב להיעזר בשירותי משרד השיכון ופינה את האשפה באופן פרטי.

משרד השיכון פירסם מכרז לשירותי תברואה, אחזקה ונקיון במקום וזכתה ההצעה המתאימה והזולה ביותר, שהוגשה עליידי תושב אחד, בסך 4,000 לירות לחודש.

נחתם הסכם לחצי שנה החל מ-1 בינואר 1972. לא הובטח, לא שולם ולא ישולם למבצע כל תשלום שהוא בעד התקופה שקדמה למועד זה.

כאמור בוצעה עבודת פינוי האשפה במקום עליידי משרד השיכון. לפיכך לא ידוע למשרד היקף ההוצאות של "ועד תושבים" בפינוי האשפה.

המכרז לא היה על פינוי אשפה בלבד אלא גם על אחזקת רשת הביוב, אחזקת מערכת המים, אחזקת כביש שים ומדרכות לרבות ניקיון ותיקון, הדברת מכרסמים וזבובים, פעולות אנטימלריות, מלחמה בכלבת וחיסול מטורדים תברואיים.

בתקופה שיהיו בקריית-ארבע עד 100 משפחות יאושר לקבלן 2,000 לירות לחודש.

עלי להוסיף שעכשיו כל השירותים יצאו ממשרד השיכון ועברו לידי הממשל הצבאי. אין אנו מטפלים עוד בנושא זה.

49. מעמדה של חברת "עמיגור"

חבר-הכנסת א. אבנרי שאל את שר השיכון ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

"הארץ" של יום 30 בינואר 1972 מוסר, כי הוחלט לאחרונה להקים חברה חדשה בשם "עמיגור", שתקבל על עצמה חלק מן התפקידים המסורים כיום לחברת "עמידר".

הנני מבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?

2. מי החליט להקים את החברה הנ"ל?

3. במה תעסוק החברה הנ"ל?

4. האם הוברר מה יהיה, במועדך, היקף מנגנונה של החברה הנ"ל?

מחירי הדירות הנקבעים על-ידי משרד השיכון ועל-די חברת "שיכון ופיתוח" נמוכים ממחירי דירות דומות בשוק.

47. התנאים להחזקתה של תחנת-כוח בקריית-ארבע

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר השיכון ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

נמסר לי כי בעקבות לחצים שהפעילו תושבי קריית-ארבע נענה להם ראש צוות ההקמה מטעם משרד השיכון והורה על התקנת גנרטור חשמלי מיוחד במקום. כמו כן הובא לידיעתי כי על-פי הסכם בין צוות ההקמה וקבלן פרטי משולם סכום של 600 לירות ליום בעד החזקת הגנרטור, בלי שתיכלל במחיר זה החזקת הרשת כולה.

אבקש לדעת:

1. האם נכונות הידיעות הללו?

2. אם כן, האם נבדקה אפשרות להחזיק את הגנרטור באמצעות תושבי קריית-ארבע?

3. אם לא, מה הסיבה לכך?

4. האם נבדקה אלטרנטיבה להחזקת הגנרטור זולה יותר מאשר הסכום עליו הוסכם עם הקבלן הפרטי?

5. אם לא, מה הסיבה לכך?

שר-השיכון ז. שרף:

1. הידיעות אינן נכונות.

2. לא הופעלו לחצים עליידי תושבי קריית-ארבע להקמת תחנת-כוח, כי התחנה הוקמה והותקנה לפני שהיו תושבים בקריית-ארבע. מאחר שלא היה בין התושבים הראשונים חשמלאי בעל רשיון מוסמך, נמסרה החזקת התחנה במשך 24 שעות ביממה, לרבות החזקת הגנרטורים, החזקת הרשת, תאורת הרחובות ותאורת הבטחון, לקבלן מירושלים שהיה בעל רשיון. הקבלן העסיק תושבי המקום.

3-5. פורסם מכרז, ובו זכתה ההצעה המתאימה והזולה ביותר שהוגשה עליידי חשמלאי בעל רשיון מוסמך שאושר להשתכנות בקריית-ארבע.

48. אירגון פינוי האשפה בקריית-ארבע

חבר-הכנסת ש. תמיר שאל את שר השיכון ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

הובאו לידיעתי העובדות הבאות באשר לאירגון פינוי האשפה בקריית-ארבע שלידי חברון:

1. את עבודת הניקוי ביצעו עד עתה תושבים מקריית-ארבע, בהוצאה כוללת של כ-500-600 לירות לחודש;

2. משרד השיכון פירסם מכרז על ביצוע עבודת הניקוי לפי שכר של 4,000 לירות לחודש;

3. במכרז זכה תושב קריית-ארבע, המבצע את העבודה. נמסר לי כי הובטחה לו קבלת סכום של 16,000 לירות בעד ארבעת החודשים שבהם לא היה כלל קשור עם משרד השיכון לביצוע עבודה זו, אם יחזיר את הסכומים שקיבל בעד התקופה המקבילה מתושבי קריית-ארבע.

לכל ענף, עומדים לייבא לארץ מפעלים שעיקרם ייצור לא יותר זול, ולעתים אף יקר יותר, של אותם חלקים בבנייה שאין בהם מחסור, כמו הקמת שלדי-בניין, בלי שיהיה בהם פתרון לצווארי הבקבוק של הבנייה שעיקרם הטיה, האינסטלציה והריצוף..."

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה נכונה?
2. האם נערך מחקר שעל-פיו נמצא כי אכן שימוש בבנייה טרומית יפתור את הפיגור בייצור לגבי הדרישה בשוק הבנייה לצרכי מגורים?
3. אם כן, על-ידי מי נערך, ומה היו המסקנות?
4. כמה מפעלים לייצור חלקים לבנייה טרומית קיימים בארץ, ומתי הוקמו?
5. האם שימוש בבנייה טרומית מקצר את זמן הבנייה?
6. אם כן, בכמה זמן לעומת בנייה רגילה?
7. בכמה יקרה יותר הבנייה הטרומית מהבנייה הרגילה?

שר-השיכון ז. שרף:

1. הידיעה אינה נכונה.
- 2-3. הבנייה הטרומית עוזרת בהגדלת פוטנציאל הייצור בארץ. מחקרים שנעשו בארץ ובחוץ-לארץ מראים שחסכון בתשומות עבודה של פועלים בבנייה טרומית מבטון ובשיטות הנהוגות בארץ הוא בין 25%-40% בבנייה קונבנציונלית תשומת העבודה היא בין 18-24 שעות למ"ר בבנייה ברוטו, ואילו בשיטות בנייה טרומיות מבטון תשומת העבודה היא בין 11 שעות ל-14 שעות למ"ר.

חבר הכנסת הנכבד יוכל לקבל את המחקרים השונים ממרכז הבנייה הישראלי.

4. קיימים בארץ כ-11 מפעלים לייצור חלקים לבנייה טרומית, חלקם חרשתיים וחלקם "מפעלי שדה":

- (1) "מודולבטון" בכרמיאל — הוקם ב-1965.
- (2) "יבנה" ביבנה — הוקם ב-1964.
- (3) "סובטרום" בערד — הוקם ב-1964.
- (4) "יובל גד" באשקלון — הוקם ב-1965.
- (5) "אשטרום" באשדוד — הוקם ב-1963.
- (6) "אשטרום" בירושלים — הוקם ב-1968.
- (7) "שבח" ברמלה — הוקם ב-1964.
- (8) "דימון-אפריקה ישראל" — הוקם ב-1964.
- (9) "מב"ט" בשדרות — הוקם ב-1959 (שיטת מבט).

- (10) "מב"ט" באזור ("רסטורם" לשעבר) — הוקם ב-1954.

- (11) "רמ"ט" — הוקם ב-1963 בבת-ים והועבר לפתח-תקווה ב-1966.

כן קיימים מפעלים לייצור חלקי של מוצרי בטון שונים לקירות ותקרות.

- 5-6. השימוש בבנייה טרומית מגדיל את פוטנציאל הבנייה בארץ ב-25%, לערך, ומאפשר לבנות בכוח העבודה הנתון כ-10,000 יחידות דיור נוספות לכושר הייצור בשיטות קונבנציונליות. על-ידי אירגון נאות ופישוט

אם כן, מה יהיה ההיקף?

5. "הארץ" מוסד כי הוצעו הצעות שונות לפתרון הבעיה העומדת ביסוד החברה הנ"ל; הקמת חברת צדקה ללא מטרת רווח וללא מנגנון, אשר תקבל את דירות הסוכנות, ותמנה את "עמידר" לקבלן שלה לטיפול בדירות.

בקשר לכך הגני מבקש לדעת:

- א. האם נשקלה ההצעה?
- ב. אם נדחתה, מדוע נדחתה?
6. האם נכונה הטענה שהועלתה ב"הארץ", כי הוחלט להקים את "עמיגור" כדי לאפשר לסוכנות להיכנס מחדש לעיסוק בענייני הקליטה?
7. האם הופרדו הסמכויות בין "עמידר" לבין החברה החדשה?
- אם כן, כיצד בוצעה ההפרדה?

שר-השיכון ז. שרף:

- 1-3. חברת "עמיגור" הוקמה על-ידי הסוכנות היהודית על-מנת לקבל לידה את ניהול הדירות שנרכשו מכספי המגביות בארצות-הברית ובקנדה והשייכות ליו-נייטד ישראל אפיל אינק' ניו-יורק ויונייטד ישראל אפיל אוף קנדה אינק' וחברות associates; זאת, לפי מיטב ידיעתי, בהתאם להוראות שנתקבלו מבלי הדירות.

ב-1 בפברואר 1972 הודיע מר א. דולצין בשם בעלי הרכוש לחברת "עמידר", המנהלת את הרכוש הנ"ל, כי החל ביום 1 באפריל 1972 תקבל על עצמה "עמיגור" את הניהול של דירות אלה ושירותי "עמידר" בניהול הרכוש ייפסקו החל מתאריך זה.

4. ועדת הכספים של הכנסת, שדנה בנושא בישיבתה מה-12 בדצמבר 1971 סיכמה, בין היתר, כי לדעתה "... אין מקום בשעה זו ליצור מנגנון נוסף לחברת "עמיגור" וכי ניתן לאייש את החברה הזו בכוח-אדם של "עמידר"..."

5. ההצעה נשקלה ונדחתה מנימוקים משפטיים.
6. יש להפנות את השאלה לסוכנות היהודית.
7. כאמור, דרישת בעלי הרכוש שנרכש מכספי המגביות בארצות-הברית ובקנדה, וינוהל על-פי דרישתם על-ידי "עמיגור", היא להעביר דירות אלה לניהול חברה זו החל ב-1 באפריל 1972.

ועדת הכספים של הכנסת, שדנה כאמור בנושא זה בישיבתה ב-12 בדצמבר 1971, סיכמה בין היתר, שתנאי המשתכנים ודרכי הטיפול בשיכונים במסגרת "עמידר" ו"עמיגור" יהיו זהים, ושיש לשאוף לתיאום מירבי בין החברות בניצול כוח-האדם והאמצעים העומדים לרשותן.

50. השימוש בבנייה טרומית

חבר-הכנסת ש. כהן שאל את שר השיכון ביום ה' באדר תשל"ב (20 בפברואר 1972):

ב"הארץ" מיום 31 לינואר 1972 התפרסמה ידיעה בזו הלשון: "העובדה התמורה היא שלמרות הכשולן של הבנייה הטרומית בארץ לא רק שניתן עידוד להקמת מפעלים בלי בדיקת מומחים אוביקטיביים, אלא שמשרד השיכון אף הצהיר על הטבות נוספות מעבר להטבות של החוק לעידוד השקעות הון. בניגוד לתיעוש הבנייה על-ידי ייצור חלקים מוכנים על בסיס סטנדרטים קבועים

3. האם בתיקי משרד השיכון לא רשום שם הקבלן שבנה את הבתים?

4. האם נבדקה מידת אחריותו של הקבלן ומידת אחריותם של גורמים אחרים לתקלה שאירעה?

5. האם ננקטו צעדים נגד האחראים לכך?

6. האם שילמו האחראים את דמי הנזק שנגרם למשרד השיכון?

שר-השיכון ז. שרף:

1. הידיעה נכונה בחלקה.

נהרסו שלוש דירות ולא שלושה בתים. הסיבה להחלטה: סכנת נפשות.

2. טרם נאמדה ההוצאה.

3. הקבלן ד-רוטשטיין; מטעם המשרד - אח-ראי המחוז עם צוות עובדיו.

4. הוקמה ועדה אשר בסיום עבודתה תקבע.

5. טרם ננקטו צעדים. הנושא יידון לאחר גמר עבודת הוועדה.

53. חלוקת הדירות שנבנו בקריית-ארבע

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר השיכון ביום ו' באדר תשל"ב (21 בפברואר 1972):

רצוני לשאול את כבוד השר:

1. מה היא החלוקה המדויקת של כל 234 הדירות שנבנו על-ידי משרדך בקריית-ארבע שבתוכן (כמה למתנחלים, כמה חולקו לפי הגרלה, כמה מיועדים לאנשי בטחון, תעשיינים וכו')?

2. כמה מבין הדירות מאוכלסות בפועל כיום וכמה עומדות ריקות?

3. עד איזה תאריך יאוכלסו בפועל כל הדירות בקריית-ארבע?

שר-השיכון ז. שרף:

1. החלוקה של 234 הדירות בקריית-ארבע: 8 דירות למוסדות ציבור; 8 דירות לישיבת מתנחלי חברון - מגורים, חדר אוכל וספרייה; 32 דירות למשפחות מתנחלי חברון; 2 דירות לרווקים ולרווקות ממתנחלי חברון; 40 דירות למערכת הבטחון; 77 דירות אושרו לאיכלוס - מהן 40 שהומלצו על-ידי המתנחלים; 45 דירות זכו בהגרלה - מהן 27 שהומלצו על-ידי המתנחלים; 22 דירות למשקיעים בתעשייה ועובדים חיוניים. סך-הכל 234 דירות.

2. 89 דירות אוכלסו, 7 נמצאות בתהליך איכלוס ויאוכלסו תוך שבועיים מהיום. סך-הכל הושלמו 96 דירות. זה נכון להיום - 20 במארס 1972.

3. הדירות בקריית-ארבע יאוכלסו עד תום שנת הלימודים הנוכחית - 30 ביוני 1972.

54. נקיטת צעדים נגד האחראים להקמת מבנים לקויים בבאר-שבע

חבר-הכנסת י. בן-מאיר שאל את שר השיכון ביום ו' באדר תשל"ב (21 בפברואר 1972):

בעתון "מעריב" מיום כ"ט בשבט תשל"ב (14 בפברואר 1972) פורסמה ידיעה, לפיה שלושה בתים חדשים בבאר-שבע נהרסו בגלל בנייה לקויה. לפי אותה הידיעה

תהליכים אדמיניסטרטיביים ניתן לקצר את משך הבנייה בנוסף על החסכון בכוח-אדם מקצועי.

במספר אתרים ופרויקטים קוצר משך הבנייה עד ל-12 חודשים.

7. הבנייה הטרוםית אינה יקרה יותר. קיימים פרויקטים שבהם הבנייה הטרוםית זולה יותר. יש מקרים שהמחיר דומה ויש מקרים שהמחיר יקר בגבולות 5%. המשרד מתכוון להמריץ את הקבלנים וחברות הבנייה לתעש את הבנייה גם באתר וגם במפעלים מיוחדים. בנייה טרוםית היא רק אחת הדרכים לכך. בעבר הוקמו מספר מפעלים לבנייה טרוםית על סמך התחייבות משרד השיכון מראש לרכוש את תוצרתם. המשרד מכבד התחייבות זו, אולם במשך השנתיים האחרונות לא נכנס לשום התחייבות נוספת, רב-שנתיים.

51. המחיר ששולם בעד המשרדים של משרד השיכון ברחוב הלל בירושלים

חבר-הכנסת א. אבנר שאל את שר השיכון ביום ו' באדר תשל"ב (21 בפברואר 1972):

נמסר לי כי משרדי משרד השיכון נרכשו בסביבה יקרה ברחוב הלל 23, ותמורת רכישתם שולם מחיר לפי חישוב של 4,500 לירות למ"ר, וכי עתה מתקיימים בבניין על השבון משרד השיכון מעלית נוספת בהוצאה של רבבות לירות.

אבקש לדעת:

1. האם הידיעה דלעיל נכונה?

2. האם קיימים סטנדרטים לגבי רכישת משרדים ממשלתיים?

3. אם קיימים סטנדרטים, האם תואם המחיר הנ"ל את הסטנדרטים המקובלים?

שר-השיכון ז. שרף:

1-2. הידיעה אינה נכונה.

משרדנו רכש באמצעות ועדת הדיור המרכזית משרדים בירושלים בסך כולל של 1,768 מ"ר ברוטו.

בהתאם לחווה נרכשו המשרדים תמורת סכום של 2,254,200 לירות, היינו לפי 1,772 לירות למ"ר.

שאלה 3 אינה נוגעת לתחום סמכותו של משרד השיכון. ועדת הדיור הממשלתית היא יחידה של משרד האוצר.

52. האחראים להקמת מבנים בבאר-שבע שסיכנו את שלום דייריהם

חבר-הכנסת ש. לורנץ שאל את שר השיכון ביום ו' באדר תשל"ב (21 בפברואר 1972):

"המודיע" מיום א' באדר תשל"ב (16 בפברואר 1972) מוסר כי שלושה בתים, שנבנו בשביל משרד השיכון בבאר-שבע, פונו מן הדיירים ונהרסו כלי, לאחר שנתגלו בהם ליקויים שסיכנו את שלום הדיירים. לדברי העתון, אמר מנהל משרד השיכון במחוז הנגב, מר צבי אורן, שאינו זוכר את שם הקבלן שביצע את העבודה.

אבקש לדעת:

1. האם נכונה ידיעה זו?

2. אם כן, בכמה מסתכם הנזק שנגרם למשרד השיכון כתוצאה מהנ"ל?

שר-השיכון ז. שרף:

1. ועדת האיכלוס באשדוד מורכבת משלושה חברים — נציגי משרד השיכון, משרד הקליטה וחברת "עמידר", ושני משקיפים בדעה מיעוצת — העירייה ומועצת הפועלים.

2. בהודעתי לא היתה כל סתירה לגעשה בקריית-ארבע. המתישבים הוותיקים קיבלו כולם דיור בשלב ראשון של האיכלוס. הוויכוח הוא על מתנחלים נוספים מחוץ. כזה קובע משרד השיכון.

מכירות המתנחלים מייצגת את המשפחות שיושבו בחברון לפני הבנייה. אין היא רשות מקומית.

56. מצוקת הדיור בכפר-גבירול

חברת הכנסת ש. ארבל-אלמוזלינו שאלה את שר השיכון ביום ט' באדר תשל"ב (24 בפברואר 1972):

בעתון "דבר" פירסם מר יצחק יעקב: "בכפר-גבירול על-יד רחובות מתגוררות כשלוש מאות משפחות, המהוות אוכלוסיה של אלפים גפס. חלק מהמשפחות מתגוררות בבתיים שנבנו על-ידי משרד השיכון, חלק אחר בבתיים נטושים ושלושים ושתיים משפחות ממשיכות להתגורר בצריפים המטים לנפול ואינם ראויים למגורי אדם. צריפים אלה הם בני עשרים ושמונה מ"ר ובלי שירותים.

רצוני לשאול:

1. האם הפרטים שנמסרו בכתבה תואמים את העובדות?

2. אם כן, מה היו הסיבות שמנעו עד עכשיו שיכונם של מתגוררי הצריפים בכפר-גבירול?

3. האם קיימת תכנית לשיכון של משפחות אלה?

4. אם כן, מתי תבוצע תכנית זאת?

שר-השיכון ז. שרף:

1. הפרטים אינם מדויקים, אולם מוסכם עלינו שבכפר-גבירול קיימת מצוקת דיור קשה.

2. סיבות תקציביות.

3-4. קיימת תכנית-חומש להקטנת צפיפות המגורים.

57. נוסח התשובה שניתנה למשרתות שירות

לאומי בקריית-ארבע שביקשו דיוור

חברת הכנסת ת. קורפו שאל את שר השיכון ביום ט' באדר תשל"ב (24 בפברואר 1972):

בכתבה בעתון "מעריב" מיום 11 בפברואר 1972, המוקדשת למתנחלים בחברון, נאמר: "על בקשת הקצאת הדירה לבנות השירות הלאומי בקריית-ארבע השיב משרד השיכון: מי אמר להן לבוא לכאן?".

אבקש להשיבי:

1. האם דו-שיח זה, בכתב או בעל-פה, אמנם נתקיים?

2. אם כן, האם פעל איש משרד השיכון על-פי הנחיות, ומי האחראי להן?

3. מה בדעת השר לעשות נגד לשון זו של עובד משרדו כלפי משרתים בשירות לאומי?

שר-השיכון ז. שרף:

1-3. התשובה שלילית.

הבתיים, אשר נבנו בשביל משרד השיכון, נמצאו מסכנים את שלום הדיירים והוחלט שיותר זול להרסם כליל ולבנותם מחדש במקום לתקנם או לשפצם.

רצוני לשאול:

1. האם נכונה הידיעה הזאת?

2. כמה תעלה בנייתם מחדש של בתיים אלה?

3. מי ישא בהוצאות אלה?

4. מי הקבלן אשר הקים את הבתיים, ומי היה האחראי מטעם המשרד לבנייה זאת?

5. אילו צעדים משפטיים ננקטו נגד הקבלן האחר-ראי ואילו צעדים ננקטו נגד האחראי במשרד?

שר-השיכון ז. שרף:

ראה תשובתי מהיום לשאילתה של חברת הכנסת שלמה לורנץ באותו עניין.

הי"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחברת הכנסת יהודה בן-מאיר.

יהודה בן-מאיר (מפד"ל):

אני רוצה לשאול את כבוד השר אם אותה ועדת חקירה, שהוזכר בתשובה לשאילתה של חברת הכנסת לורנץ והיא עדיין עוסקת בבדיקה, האם ועדה זאת בודקת גם את האפשרות של קבלת הכסף בחזרה הן מן הקבלן והן מן האנשים שאישרו את התכנית הלקויה?

שר-השיכון ז. שרף:

מאלה שאישרו את התכנית — אינני ידע. מן הקבלן — כן.

55. הרכב ועדת האיכלוס בקריית-ארבע

חברת הכנסת י. גולדשמידט שאל את שר השיכון ביום ט' באדר תשל"ב (22 בפברואר 1972):

בתשובתו להצעות לסדר-היום בעניין קריית-ארבע, היא חברון, ביום רביעי שעבר, כ"ד דגא, 9 בפברואר 1972, הצהיר כבודו באופן החלטתי: "בשום ישוב במדינה אין משרד השיכון משתף את הרשות המקומית בחלוקת הדירות בין המבקשים דיור". בלי לקבוע עמדה אם עובדה זאת היא סיבה מספקת לשלילת זכות ההשתתפות של ועד מתנחלי חברון בוועדת האיכלוס של קריית-ארבע רצוני להסב את תשומת-לב השר לידיעה, שהיפיעה ביום שיש ב"דיעות אחרונות" ולפיה חולקו דירות המיועדות לעולים באשדוד (במסגרת "עמידר") לאנשים שאינם עולים, ואשר לכאורה אינם זכאים לקבל דירות אלה. בעתון הנוכח נאמר: "ועדת האיכלוס היא ועדה משותפת לעירייה, למשרד השיכון, ל"עמידר" ולמועצת הפועלים. תפקידה להמליץ מי מבין הוותיקים זכאי לדירה בתנאי רכישה נוחים". נוכח הסתירה בין הודעת השר בכנסת ובין הנאמר בעתון אודה לכבודו אם ישיב לי על שאלות אלה:

1. האם קיימת ועדת איכלוס באשדוד, שמשותפתים בה גם משרד השיכון, גם הרשות המקומית וגם שני גופים אחרים, האחד — מועצת פועלי אשדוד?

2. אם אמנם קיימת ועדה כזאת כיצד מסביר כבוד השר את הסתירה לכך שהיתה בדבריו בכנסת, כאמור?

חבורת כ"ב, ישיבה רפ"ה

— שאלות ותשובות (שרף, ברקת, קורפו, יפרח); סקירת שר החוץ על פעולות משרדו (דיון)
— (ברקת, לנדאו) —

שר-השיכון ז. שרף:

1. מנכ"ל "עמידר" מר צבי אלדורטי לא מנע ממבקר החברה ומקצין הבטחון להיכנס למשרדי "עמי-דר" במחוז הדרום. מבקר החברה וקצין הבטחון מילאו את תפקידיהם, ובפרט מבקר החברה, בתיאום מלא עם משטרת אשדוד בעת חקירותיה במשרדי "עמידר" שם.
2. לא ניתנה כל הוראה, לא בכתב ולא בעל-פה, על-ידי מנכ"ל "עמידר" לעובדים אלה שלא ייכנסו למשרדי "עמידר" באשדוד. עם הפעלת הביקורת במחוז אשדוד מצא המנכ"ל לנכון לבקש ממנהל המחוז שייצא לחופשה למשך חודש ימים, כדי למנוע השפעות והפרעות במהלכה התקין של החקירה. מאחר שמצדו של מנהל המחוז הובע חשש לדעות קדומות נגדו מצד שלושה עובדי החברה, ביניהם איש ביקורת אחד, הסכים המנכ"ל לשגר מבקרים אחרים לביקורת כדי להסיר כל מכשול ליציאתו של מנהל המחוז לחופשה.

כאמור בסעיף 1 המשיך אותו מבקר בעבודתו באש-דוד לאחר שהחקירה המשטרתית התפתחה.
3. אנשי הביקורת של חברת "עמידר" מבצעים את עבודתם בלא כל הפרעה, וכפי שדווח לי אף הוגדל צוות יחידת הביקורת והיקף עבודתם הורחב.

היו"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת יפרח.

יהונתן יפרח (המערך, עבודה-מפ"ם):
אם כן, מדוע לא מצאו לנכון גם חברת "עמידר" וגם משרד השיכון להזים את הידיעות שפורסמו בעתון? זה גרם נזק גם לחברת "עמידר" וגם למנהל הכללי שלה.

שר-השיכון ז. שרף:

אני לא חושב שנתפרסם משהו בעניינים הללו על-ידי הנהלת "עמידר" — ומשרד השיכון חי מפי "עמידר" — שלא תאם את העובדות. אולי נאמר שלא נפסקה הביקורת, אבל אינני יודע אם נתפרסם בעתון שהוחלף מבקר במבקר.

ב. סקירת שר החוץ על פעולות משרדו *

1. דיון (המשך)

אם לא הסכם, לפחות מגעים עם ישראל; אך ראשי ארצות ערב פסלו אותה מכל וכל. וחוסין ממשיך בפנטסיה. שליחיו יצאו דחופים לבירות ערב להסביר את מהותה; ומשרד הפנים הידני כבר מפיץ דרכונים חדשים של "הממלכה הערבית המאוחדת". האפרסה נמשכת. "מלך אביון" הופך בדמיונו ל"מלך עליון".

מעניין למה דחו את התכנית מדינות הפדרציה הערבית. הן חוסין תובע בה נסיגה ישראלית לנבולות ה-4 ביוני ומעבר להן, ומותן אוטונומיה למה שהוא קורא "העם הפלשטינאי". אכן מתברר מהודעתם הרש-מית של ראשי מצרים, סוריה ולוב, כי הם מאמצים את מטרות אירגוני המחבלים ואת המאבק הכלל-ערבי, שנועד להבטיח את זכויות העם הפלשטיני על מולדתו

2. ועדת חברון, המשותפת לממשלה ולצה"ל, קבעה כי יוקצו באורח חד-פעמי שתי דירות לרווקים ולרווקות שנמנו עם מתנחלי חברון באפריל 1971.

דבר זה היה ידוע ומוסכם על מתנחלי חברון. הרוו-קות שמדובר בהן בידיעה ב"מעריב" הצטרפו להתנחלות באוגוסט 1971 ועל כן הודענו להן שמשרדנו איננו יכול להיות אחראי לדיון.

היו"ר ר. ברקת:

שאלה נוספת לחבר-הכנסת קורפו.

חיים קורפו (גח"ל):

נמסר לי כי דברים דומים אמר השר עצמו לחבר-הכנסת זבולון המר, והכוונה היא לנוסח שהתפרסם בעתון: "מי אמר להן לבוא לכאן?", כלומר לבנות הישרות הלאומי שבאו לקריית-ארבע.

שר-השיכון ז. שרף:

אינני חושב שאמרת זאת. זה לא סגנון הדיבור שלי. אבל אם אתה קורא את חבר-הכנסת המר כעד, אני מוכן להתווכח אותו על כך.

58. מהלך הביקורת במשרדי "עמידר"

במחוז הדרום

חבר-הכנסת י. יפרח שאל את שר השיכון ביום י"ג באדר תשל"ב (28 בפברואר 1972):

במאמר בעתון "הארץ" מיום 24 בפברואר 1972, מאת כתבו מר עמוס חדר, נאמר שמר אלדורטי, המנהל הכללי של חברת "עמידר", מונע ממבקר החברה ומקצין הבטחון שלה מלהיכנס למשרדים במחוז הדרום.

רצוני לשאול:

1. האם ידיעה זו נכונה?

2. אם כן, מה היו המניעים של המנהל הכללי לתת הוראה זאת?

3. מה יש בדעת כבודו לעשות כדי לאפשר לאנשי ביקורת מטעם החברה לעשות את עבודתם בלא הפר-עת?

היו"ר ר. ברקת:

אנו עוברים לסעיף ב' בסדר-היום: סקירת שר החוץ על פעולות משרדו — סיום הדיון, תשובת שר החוץ והצבעה על הסיכומים. רשות הדיבור לחבר-הכנסת לנדאו.

חיים לנדאו (גח"ל):

אדוני היושב-ראש. מאז נפתח הוויכוח על משרד החוץ אירע משהו באזורנו: נסיון לידתה של תכנית — והיא נפל. חוסין העלה אותה, אמנם לא לראשונה, אך הפעם בנוסח מפורט ובה הכריז: "שתי גדות לירדן, זו שלי — זו גם כן".

תכניתו היתה, מיד עם לידתה, בר-מינן. אמנם ממשלות המערב נמנעו מתגובה בהניחן כי קדמו לה,

* "דברי הכנסת", חוב' כ"א, עמ' 1793.

לטרון. פעם חשב השר אלוך, כי יהודה ושומרון יהיו עם ירדן. עתה הוא מדבר על אופציות, ואין להוציא מכללן גם הגדרה עצמית של ערביי יהודה ושומרון. ייתכן איפוא לדידו, כי תקום שם מדינה ערבית עצמאית, אם כי ידוע כי לכך מתנגדת ראש הממשלה. ובתכניתו זאת רואה השר אלוך פתרון בטוח.

אתייחס לנימוק זה ואומר, כי ההיפך הוא הנכון. לפי תכניתו לא יימצא אמנם הלגיון הערבי ביהודה ושומרון, אבל גם לא צה"ל. ואילו הוגשמה התכנית היה באחד הימים הופך האזור לפתח-לנד חדש. נשק ומ"ח חבלים היו זורמים דרך הפרוזדור ואנשי אל-פתח היו מצביים את הקטיושות שלהם, בעלי טווח של 23 קילומטר, ומפגינים את רוב ריכוזי האוכלוסיה בארץ: את ירושלים, תל-אביב, רמת-גן, באר-שבע, עפולה וגם לנתניה יגיעו. כדי למנוע הרג ורצח באזרחינו נצטרך או להזמין את הלגיון הערבי להיכנס ולהגן עלינו, או שצה"ל יאלץ לכבוש מחדש את שטח מולדתו ששוכרר כבר פעם, אך מנהיגיו מסדרו לאויבים.

מציאות מוכחת היא כי אוכלוסיה ערבית תחת שלטון ישראל אינה מהווה סכנה בטחונית. היא נהיית כזאת מעבר לשלטוננו.

כפי שידוע, תכניתו של השר אלוך לא דוגה בממ"שלה. הוא יודע היטב כי אילו נתקבלה, היתה הממשלה מתפרקת. מפד"ל היתה עוזבת אותה. אין זה נכון כי יש לה רוב בכנסת; להיפך — היא בה במיעוט, גם אם רק"ח תסייע לה.

השר אלוך, כשרים אחרים, נגפש, לפי הפירסומים, עם חוסיין. יש להניח כי למרות ההכחות לא כל הידיעות שפורסמו הן להד"ם. הוא ניסה למכור לו את תכניתו וחוסיין, כנראה, קנה רק חלק ממנה — את יהודה ושומרון, ועתה הוא תובע את היתר. את הכל, למה לא?

והחמורה ביותר היא משמעות הודעת השר אלוך כלפי חוץ. דבריו נרשמו בבירות עולם ומשמעותם היא — הנכונות היהודית לוותר על יהודה ושומרון.

עתונאים חריפים, דולי מרגליות יודעי דבר, מספ"רים, כי בימים אלה דגים "הגניצים" בממשלה על האפשרות של שירות מפת ישראל. חובה עלינו לומר להם כי יניחו למלאכה זו. אין בה תועלת. רק נזק חמור נוסף היא יכולה להצמיח.

כלל בדוק הוא, כי מה שמוצע כאן הופך מיד למקסימום יהודי ולמינימום ערבי. אל נשכח — תכנית רוג'רס קיימת, אם כי בשנת 1972 אין היא מוצגת לראווה יום יום, והסיבות מובנות. ניוזר — דווקא על רקע תכנית חוסיין; ניוזר — דווקא בגלל צמיחתה על רקע תכנית אלוך.

אדוני היושב-ראש, מכאן לנושא פלשתינאי, והיא חלק בתכנית חוסיין. האם היתה קיימת אי פעם פלשתינאי? אכן האמת היא, כי בכל ההיסטוריה הארוכה של ארץ זו היא היתה למדינה ריבונית, כחטיבה עצמאית אחת, רק במשך ארבע תקופות בלבד: שלוש פעמים כמדינתו של עם ישראל, לפני גלות בבל, בתקופת בית חשמונאים ובימים אלה. ובפעם הרביעית — בתקופה הקצרה של שלטון הצלבנים. פרט לתקופות אלה היא היתה במשך אלפיים השנים האחרונות אך ורק חלק מחטיבה מדינית גדולה יותר, אך לא מדינה נפרדת ועצמאית הנשלטת

והם מגנים את תכנית חוסיין, כי זו מבטרת את המולדת הערבית ואילו מטרתם — חיסול ישראל.

חברי הכנסת, העם בישראל ייחזק לשמע התכנית. בחושו הבריא דחה אותה ללא סייג. אף הכנסת דחתה אותה. אך לא אסתיר, כי למרות הדחייה יש דאגה בלב. ראשית, מזכיר המדינה רוג'רס הביע דעתו על התכנית בטרם הושמעה — והוא ידע את תנאה — לאמור: יש לצפות להתפתחות חדשות בירדן. ותכנית רוג'רס קיימת. רק בימים אלה אישר זאת מר רוג'רס מחדש. ותכנית חוסיין אינה רחוקה מאוד ממרשם רוג'רס.

אבל מה שמדאיג יותר, אלה הדברים שהושמעו כאן בוויכוח ביום ה' שעבר על-ידי חברי הכנסת צדוק וקרמל. אכן גם לדעתם הזכות והבטחות של העם היהודי על ארץ-ישראל אינה ניתנת לעידור. אבל, אומר חבר-הכנסת צדוק: "יש בינינו חילוקי-דעות לגבי האפשרות המעשית לממש זכות זאת עכשיו, בתקופה זו, במציאות המדינית והדמוגרפית של היום". מוזר ותמוה. זכות — יש. והיום היא אינה רק על הדגל ובלב, היא מומשה. היא מציאות. היא מציאות איתנה. בה גם הבטחון. ביהודה ובשומרון שקט, השלמה. ערביי יהודה ושומרון רוצים בגורמליוציה של החיים. הם הולכים לבחירות מוניציפליות תחת שלטון ישראל, אשר לצערנו וללא צורך מתנהלות לפי החוק הישראלי. עליהם היתה גדולה זורמת. הרוב הערבי הגדול הקיים גדל, יגדל ויובטח. בדינו בטחון ישראל לדורנו שלנו ולדורות הבאים, כתוצאה מפרי הנצחון וממנו, ורק ממנו, יצמח השלום. אבל אצלם, אצל הספקנים, הנצחון גדול מדי; הארץ, שזוכתנו עליה, רחבה מדי והנטל ראה להם כבד מנסוא. מה קרה? הן המציאות דהיום אינה זו שחששתם מפניה לפני 3-4 שנים. היא אחרת. היא בטחון ריאלי. אז בתנאים כאלה, לא עכשיו יש לממש את הזכות? אם לא עכשיו — אימתי? בעוד מלחמה אחת?

חברי הכנסת, עכשיו — זה הצו ההיסטורי. ועת לעשות. עת להתנחל לא בצורה סמלית, לא ב-250 יחידות דיור בחברון, שהוקמו תחת לחץ גובר והולך של העם. עת להקים שכים עילית ויריחו יהודית — מציאות יהודית חיה בשטחים ששוכרו.

וחובה עלינו להשמיע דברי אזהרה, כי הדברים נרשמים אצל אויבינו וגם אצל ידידנו. מי שזוכתו למולדת מומשה וארצו בשליטתו והוא, בלי שאולץ לכך, מוכן לוותר על חלק ממנה, על עריסת לידתו, לזרים ואויבים המערערים על זכותו זאת — מערער על-ידי כך במו-ידי את זכותו ליתר חלקי מולדתו. מי שאצלו שטחי מולדת משוחררים בזכות הם שטחים מוחזקים והוא בהם כובש, הופך עצמו לכובש גם ביה השטחים. ואז יכול חוסיין לדבר על שחרור שטחים כבושים משנת 1967 ומעבר להם.

אבל, חברי הכנסת, מה שמדאיג עוד יותר, אלה דברי השר אלוך, שנאמרו בשבת והדם נשמע מראשית תכנית הרדיו ועד סופם. וכך אמר השר אלוך: תכנית אקטואלית היום יותר מכל זמן אחר ויש לה רוב בכנסת. התכנית ידועה — הסגניב'י. ישובי בטחון ישראלים לאורך הירדן. ביהודה ושומרון — ריבונות ערבית. תיקוני גבול באזורים אסטרטגיים לגבי קווי ה-4 ביוני 1967, בלי צירוף אוכלוסיה ערבית. ויצירת פרוזדור בין ירדן ליהודה ושומרון, בלי חברון, בלי שכים ובלו יריחו. עם

ועל גידור מקום זה להתנחלות יהודית — כאשר כל הזכאי לפיצוי אם נגרם לו נזק יקבלו במלואו — נגד גידור שטח זה יצאו בפומבי מתוסכלי מפ"ם, בברכת מזכירותם. הם יצאו למחות נגד עצם נוכחות יהודית בחבל עזה, והמוחים גם בני קיבוצים שהוקמו על אדמה ערבית באותו אזור, שהיה ישראלי לאחר מלחמה, כמו כרם-שלום ואחרים.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):
קצת דרך-ארץ לאלה שפילסו את הדרך להתיישבות באזור.

חיים לנדאו (גח"ל):
לפני שנה העליתי את השאלה על סדר-היום, ואתם התנערתם ממעשיהם, ניסיתם להכחיש אותם. אך הוברר שאכן נעשה הדבר. התיישבתם.

ועל גידור מקום זה להתנחלות יהודית ברצועה מפגניים בברכת מזכירות מפ"ם. עוד יגיעו לשם גם בני קיבוץ ברעם, אשר התנחלו על אדמת תושבי ברעם המרונים, שהם ידידי ישראל. לפני כעשרים שנה פניתי אליכם, חברי מפ"ם, מעל במה זו בתביעה שתאפשרו לתושבי ברעם לחזור לאדמתם, ואתם שמתם עצמכם חרשים — וכך מאז ועד היום.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):
אולי תספר קצת על הישובים שלכם?

חיים לנדאו (גח"ל):
עתה מוחים חבריכם נגד דקלה, מושב של אנשי תנועת החירות בפיתחת-רפית, נגד חלוצים שבאו להחיות מדבר ולבנות בו חיים יהודיים. הם ציירו סיסמאות על הכביש המוביל למושב: "דם בשדות דקלה"; "דקלה — קללה". האויב אומר זאת ביחס לכל הקיבוצים, גם לגבי שלכם. אני לחרפה זו. איזה חזיון משפיל. הלא ייבושו — הלא ייכלמו?

ועל כן אומר לכם: עוד תהינה דקלות רבות באזור הזה וביתר השטחים המשוחררים.

רבותי ממפ"ם, עשוי-גא חשבון של שנות דור, ובכ"נ נות, של דרכם המדינית. לא אבאו לפרט אותה. כל איש ישר ימצא שכל העמדות שלכם הן פשיטת-רגל אחת גדולה.

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
כל ההתנחלות שלכם היא לראווה, לא יותר מזה.

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):
תתבייש לך.

חיים לנדאו (גח"ל):
אתם מפגניים נגד התנחלות יהודית, ואתה אומר לי להתבייש? בוש! לכם על עמדתכם זו.

שריכם אנשים נעימים, יושבים בממשלה שהחליטה על התנחלות בחבל עזה, ומזכירותכם יוצאת להפגין נגדה. איזה מוסר ציבורי הוטוטוטי; איזה שמן זית זך; טובלים ושרץ בידם. על חזיון זה אמר חבר-הכנסת חזן, כפי שפורסם ב"מעריב". כי יש בו שניות. הוא איסטיניס ולא רצה לומר בפשטות: איזו צביעות.

דעו-נא, הפגנותיכם ועמדותיכם מסייעות לאויב, והוא מנצל אותן. הן עלולות גם לרפות ידי ידידים. בואו חשבוני. פשפשו במעשיכם.

על-ידי עם אחד כיחידה ריבונית. גם בשנת 1948, כאשר יכלו הערבים להקימה — לא חשבו אפילו לעשות כן.

זוהי האמת ההיסטורית. פרט לשם שנתנו לארץ-ישראל הרומאים, כדי למחוק את השם "יהודה", לא היו כאן לא עם ולא מדינה של פלשתיין.

והנה ראו זה פלא: יהודים ניסו ליצור תוך שנים מעטות, מתוך תסביך מזוה, גולם של ישות פלשתינית, בטרם חשבו על כך ערביי יהודה ושומרון, ועתה השתמש גם חוסיין, זו הפעם הראשונה, במונח "העם הפלשתיני".

אינני מתפלא על מפ"ם. הם תמיד חיפשו מולדת שנייה, ואם אבדה להם — הם מחפשים שותף למולדתם שלהם. ואין זה פלא כי חבר-הכנסת זכין תובע לטפח את הפעולה הפוליטית והעצמאית של מה שהוא מכנה הפלשתינים. אך מפלאי אותי יותר שגם חבר-הכנסת כרמל אומר כי "יהיה מקום לערבים עצמם, לפלשתינאים ולממלכת ירדן, לקבוע את גבולותיהם ואת דרך הממשל העצמי, אם במשותף אם בנפרד". וזוהי ציטטה מדבריו.

אדוני היושב-ראש, עלינו לדעת כי אם יש ישות פלשתינית, יש פלשתיין. ואם יש פלשתיין — מה הם גבולותיה, איפה היא מסתיימת? מי קובע זאת? ואם פלשתיין היא, באה התנגשות מעצם המונח הזה בזכותו של העם היהודי על ארצו ומולדתו. והתוצאה היא — פגיעה עצמית חמורה; לא בטחון ולא שלום בצדו, זולת סכנות ונוק. וחוסיין יצא עם תכניתו לאחר שהבחין, כי יהודים עמלו קשות להקים את הגולם הפלשתיני הזה.

חברי הכנסת, אבאי סיפור אופייני על "פלשתינים". בוועדה השלישית של האו"ם מייצג את כוונותי מי שהיה אזרחי-ישראלי בתקופת המנדט, מר סייק. הוא אדם מוכשר, מלומד. בביגורפיה שלו רשומה שנת לידתו, אך לא צויין מקום הלידה. נציגו בוועדה זו שאלו לא אחת איפה הוא נולד, ולא קיבל תשובה. ידעני דבר אומרים, כי מר סייק נולד בחורן, ועל כן לא ציין את מקום הולדתו, ובזמן נהירת החורנים ארצה עם העלייה היהודית הגיע גם הוא לכאן עם משפחתו. מסופקני, אם הוא נמנה עם צאצאי בני משפחתו של אברהם אבינו. הנה "הפלשתינים" דוברים העניין הפלשתיני באו"ם. והם כמובן יכולים לייצג את כוונות וכל מדינה ערבית באזור.

הבעיה היא אחת. היא איננה אם יש לערביי יהודה ושומרון זכויות בארץ-ישראל. יש להם זכויות בארץ-ישראל והם ייהנו משוויון זכויות אזרחי מלא בארץ-ישראל; הבעיה היא למי הזכות על ארץ-ישראל? ולא רק זו רק ריבון אחד — והוא העם היהודי.

אדוני היושב-ראש, מן ההיסכולים לא רחוקה הדרך למעשיהם המבישים של חברי "השומר הצעיר" בקו רצועת-עזה. תקענו יתדות ישוב בפיתחת-רפיה. וחברי "השומר הצעיר" יצאו להפגין נגדם לפני עתה, וב-צדק, הוחלט לתקוע יתד בחבל עזה. הוא שלנו, בארץ-ישראל. גם לדידה של מפ"ם עזה היא שלנו, אם טרם התחרטה על כך. חבל זה שימש קנה-אש לתוך ישובים יהודים סביבו. הוא לא יכול להישאר עוד "יודן-ריין". גורד בו שטח להתנחלות, שהוא ע"פ דין רכוש ממשלת ישראל. הוא פונה מבדואים שפלטו לתוכו. נמצאו באותו שטח מצבורי נשק, רבבות כדורים, מוקשים, רימונים, לבגיי חבלה, רובי קלצ'ניקוב, תת-מקלעים מסוג קל-גוסטב, ותת-מקלע עווי של חייל צה"ל שנרצח על-ידי מחבלים. הוברר שהמקום שימש מסתור ובסיס למחבלים.

אויבנו; ונזכר הנסיון כי מתייחד כלשהו לא תצמח שום תועלת - חובה היא לנו להבהיר, כי אם עוד נותר לד"ר יארינג תפקיד שבו הוא יכול להיות מועיל, הריהו אחד: לזמן את הצדדים סביב שולחן למשא-ומתן ישיר בלי תנאים מוקדמים. וטוב שהדברים ייאמרו עכשיו, לפני חודש מאי, והסיבה מובנת.

אדוני היושב-ראש, גם עניין ההסדר החלקי עומד עתה בביקורת המציאות והנסיון. על הכנסת לדעת כי בעניין חשוב זה היו חילוקי-דעות רציניים בארצות-הברית. הצי האמריקני לא היסס להודיע, על-ידי דובר, כי פתיחת תעלת סואץ תתן שליטה ימית לבריט-המוע' צות באחד האזורים האסטרטגיים החשובים ביותר על פני כדור הארץ. דעה דומה הביע גם דין אצ'יסון, שר החוץ האמריקני לשעבר, ימים מספר לפני מותו, במכתב ל"ניו-יורק טיימס". אבל מחלקת המדינה עדיין טענה, כי אמנם פתיחת התעלה תביא יתרון אסטרטגי לרוסים, ואף-על-פי-כן רצוי לה הדבר, כי זה יביא לאדגעה בחזית המצרית-ישראלית.

אנו, גח"ל, טענו מלכתחילה, כי יש לנתק כל קשר בין הבעיה של פתיחת התעלה ובין מיקומם של הכוחות המזוינים על-פי הסדרי הפסקת-האש מיוני 1967. וגם הסברנו כי, על עוד הרוסים נמצאים מעברה השני של התעלה, פתיחתה נוגדת את האינטרס האמיתי של העולם החפשי.

היום רבים מקבלים את הסברתנו זו, גם באמריקה וגם בארצות אחרות. אף מחלקת המדינה העמידה, על-פי כל הסימנים, את הבעיה לשיקול חדש. היא איננה ממחרת עוד. והראיה - מר סייקס, אשר במאי 1971 טס בין ירושלים וקהיר, מציע עתה שאם תתחדשנה השיחות על תעלת סואץ, הן תהיינה במתכונת שיחות "סאלט", כלומר מתחילים, מפסיקים, ושוב מתחילים. כידוע, שיחות "סאלט" נמשכות כבר שנים.

רבותי, גם מהתפתחות זו עלינו ללמוד ולדעת, כי אם אנו מקבלים תוספת ציוד חיוני הרי זה בעיקר בגלל הערכת האינטרס הממשי הקשור בעמדתנו הגיוא-אסטר-טגית. רצוי להשוות את הדברים ששמענו מפי דוברי ארצות-הברית במאי אשתקד עם הדברים שהשמענו הנשיא ניקסון בדו"ח שלו לקונגרס בראשית פברואר. אצטט רק משפט אחד ממנו: "ברית-המועצות ניצלה את תלוותה הגדלה והולכת של מצרים באספקה הצב-אית הסובייטית כדי להשיג לעצמה זכויות שימוש במית-קני ים ואוויר במדינה זו. דבר זה הוא בעל משמעויות רציניות לגבי היציבות ומאזן הכוחות המקומי והאזורי במזרח הים התיכון וגם לגבי המאזן הגלובלי".

גם סין איננה מעוניינת בפתיחתה של תעלת סואץ ואין לה עניין בהתחברות של שני הציים הסובייטיים בים התיכון ובאוקיינוס ההודי. אכן יש מעוניין גדול בפתיחתה של התעלה: ברית-המועצות.

וגם את הדברים האלה עלינו להבין ולהסביר, כי חיוניים הם לא רק לנו אלא גם לעמים חפשיים אחרים.

אדוני היושב-ראש, בסיום דברי הערה בעניין ההס-ברה של משרד החוץ בחוץ-לארץ.

בימים אלה העביר לנו סטודנט ישראלי, הלומד באוניברסיטה מודנה אשר בקטליה, כרוז של סטודנטים ערבים שהופץ שם, ובו הקטע הבא: "דוד בן-גוריון ומנחם בגין ועוזריהם הציונים טרם שילמו בחייהם בעד

ראובן ארזי (המערך, עבודה-מפ"ם):
 מנוחך מי מבקש מאתנו לעשות חשוב.

חיים לנדאו (גח"ל):

אני מתפלא שאתה יושב כאן ואינך נמצא שם. אין שם די מפגנים. הפגנות גם לפני שנה, אבל התביישתם והסתייגתם. הפעם ההפגנה היא בברכת המזכירות, ואתם מוסיפים לשבת בממשלה שקיבלה החלטה על ההתנח-לות. איך זה ייתכן? האמינו לי, אין לי דבר נגד ישיבתכם בממשלה, זה לא מעלה ולא מוריד, אבל צריכה להיות איזו מידה מינימלית של כנות. האפשר להפגין ולשבת בממשלה? אם להפגין - יש לצאת מהממשלה; אם להישאר בפנים, צריך לשבת בשקט ולהחריש. זו הברירה ואין דרך שלישית. אבל אצלכם כנראה הכל אפשרי.

אדוני היושב-ראש. נסיון מדיני רב נצטבר בשנים האחרונות, ועל שניים הוא מורה: א. כי הבטחת ויתורים מישראל, והיו מרחיקים לכת ביותר, אינה מביאה לשום הסכם עם אויבנו; ב. כי לקיומה של הפסקת-האש יש רק סיבה אחת - שיקוליו הצבאיים של האויב, ואין לה כל קשר עם שיחות כל שהן, אשר למען פתיחתן או חידושן הכרזנו על הוויתורים המדיניים.

הממשלה ויתרה על הרבה עקרונות. היא קיבלה על עצמה ביצוע ההחלטה 242; התחייבה לנסיגה; ויתרה על משא-ומתן ישיר; הודיעה על מדיניות של אי-סיפוח. היא העמיסה משכנתאות מדיניות רבות על גבנו, אשר פרענון עלול להיות מוגש לנו. והתוצאה? הוקשחה עמדת אויבנו. אין פרטנר לשלום. סאדאת מודיע גם עתה, לאחר נכונות ממשלתנו לווייתורים מפ-ליגים, כי הערבים לא יוותרו על שום שעל מהאדמות הערביות הכבושות ולא יתמקחו על זכויות הפלשתינאים. חד-משמעו וברור.

ומבחינה מדינית, החלטות חריפות יותר בתמיכת הערבים מתקבלות מפעם לפעם, לא רק באו"ם. איראן ותורכיה תומכות בכך בזכויות פלשתינאים. גם צ'אושסקו, נשיא רומניה, הכריז בביקורו באלג'יר כי הוא תומך בזכות המאבק של העם הפלשתינאי. אלה התוצאות.

ואין שיחות זמן ממושך, לא על הסדר כלול ולא על הסדר חלקי, והפסקת-האש מתקיימת, וטוב הדבר. כי הפסקת-האש תלויה רק בהחלטתו של האויב, והיא יכולה כמובן להשתנות בכל יום. כך היה גם בקיץ 1970. גם אז החליט האויב על הפסקת-אש מתוך חשבונות שלו. ואת מצבה של מצרים היום מתאר הייכל לאמור: "הבה נתייצב לפני העובדות. גם עוצמתנו הצבאית וגם הנסיבות אינן מתאימות להפעלת כוח". אין כוח למל-חמה. זה נימוק משכנע. על כן רצונם במה שקרוי בפיהם "פתרון מדיני", שיחזירם לבסיסי המתקפה הנוחים שאבדו להם במלחמת 1967, ועל יארינג לסייע להם בכך. כפי שכתב הייכל: "בשלב הזה קשה לי לדמות פתרון לטובתנו שיחזירם מתחומם ההחלטה 242".

נלמד וגשנן כי ביצוע ההחלטה 242 מכון לערער את עצם בטחוננו וקיומנו.

חברי הכנסת. ד"ר יארינג המוקפא חזר בימים אלה לזירה. בפעילותו רוצים כל אויבנו. חובה היא לנו, לאחר החלטת הכנסת מיום חמישי שעבר, המצביעה כי לשלום בר-קיימא באזור נגיע רק בדרך של חוץ שלום אשר יושג במשא-ומתן ישיר; ולאחר שידועה עמדתו של ד"ר יארינג ופירישו להחלטת 242, שהקשיחה את עמדת

בלי כל הבטחות. וכאילו הבטחות הן בעלות ערך גדול. קיבלנו הבטחות בשנת 1956 מאייזנהאואר, מהמרישל, מן האו"ם כולו. ומה קרה אחרי שנת 1956?

לכן חובה עלינו שנתלכד גם בזמן של אופוזיציה חזקה וגדולה בתוך הכנסת, כפי שהדבר קורה בארצות הברית. כאשר מדובר בגפש העם יש לתת יד לליכוד ולעמוד ולהדוף כל התקפות נגדו.

מה לעשות, ואיני יכול לעבור בשתיקה כאשר בפנים יש פרצות ופגיעות תמורות מאוד. אני רוחש כבוד ליצירה הגדולה של הקיבוץ הארצי. אני רוחש כבוד לידידי האמין, עוד לפני שהיה מפקד חטיבת גבעתי, ידידי שמעון אבידן. נדהמתי כאשר קראתי את דבריו. המדובר לא רק בקיבוצים הצעירים שהתאספו והחליטו נגד ההתנחלות. צריך היה להסביר להם, לתת להם שיעור, על-ידי ותיקי הקיבוץ הארצי. במקומות שעלו על שטחים האם לא היה אדם חי? אני זכיתי להיות בזמני בעמק-חפר, בוודאי חווארת, יש ותיקים יותר ממני שהיו בעמק-הירדן ובגליל. האם ערכו בדיקות כדי לראות בדיוק אם מישוהו ישב על האדמה, או שהחלטנו שהדבר בגפשו וכי בלי התיישבות והתנחלות אין בטחון? לא תהיה חלוקה כזאת שמישהו יחליט שכאן מותר וכאן אסור. נניח שקרתה תקרית. האם כך צריך לחנך את הנוער? מוכירות מפ"ם צריכה להחליט ולעודד תנועות כאלה? מה יגידו בעולם? מה יגיד הנוער? אני חושב שחברי הקיבוץ הארצי צריכים ככל האפשר מהר יותר לסגת מן העמדה שקבעו לעצמם. זה דבר חמור ביותר. מתחנך דור שידפדף בהיסטוריה של תנועת הפועלים ובחלקו של הקיבוץ הארצי. זה לא פוגע ביצירה הגדולה בצה"ל, בהתיישבות וכיבוש העבודה.

אני רוצה לשלוח ברכה לחברי המפקד כיסופים ולמושבים שמתייצבים נגד הזרם המסוכן במאבק החמור הפוליטי שישנו כל הזמן. צריכה לקום תנועה גדולה מאוד, ושלא יטיחו לפני מישוהו: לך אין חלק בהתיישבות ולי יש, ולי מותר לעשות הכל. מותר לבקר את כולם. זה לא עניין של אקט חד-פעמי. בעולם רושמים כל מעשה ומעשה לחובתו.

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

מותר לבקר. אם כך, מותר גם לבקר עיוותים.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

אפשר לבקר. יושבים בממשלה ואפשר לחקור עיוותים, אבל לא לפגוע בעניין ההתנחלות ולשפוך את הילד יחד עם מי האמבטיה.

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

עכשיו אתה שופך את הילד.

חיים קורפו (גח"ל):

חברת-הכנסת גרוסמן, צריך לשקול דברים לפני שאומרים אותם אפילו בכנסת, לא רק ביחיעם, ובלי צביעות בעיקר.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

לפני שבוע היתה פה תשובה גאה על האקרויבטיקה של המלך הקטנצ'יק. חוסיין. איני יודע אם הדברים נאמרו על-ידי לצריכה פנימית או החוצה. הוא אולי יקבל תשלום בעדם בארצות-הברית או בגרמניה, לשם

פשעיהם, כמו הפושעים הנאצים. להיפך, הם מתקבלים בכבוד בבירות העולם כגיבורים, כמקימיה של מדינת ישראל. וכותב הסטודנט, כי מול נאצה זו אין שום הסברה ראויה לשמה מצדנו.

המחול ברור, והוא רק באיטליה. על משרד החוץ לפקוח עיניים ולהסיק את המסקנות.

הי"ר ר. ברקת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת סורקיס.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. הקשבתי לנאומי של שר החוץ. התרשמתי מן העמידה הבטוחה של אנשי מדיניות החוץ. אנחנו מתקדבים למלאת חמש שנים למלחמת ששת-הימים. לא ויתרנו על שום שטח אדמה ולא קיבלנו עצות מאלה שהזהירו אותנו בשם האמריקאים. מי שידפדף ב"דברי הכנסת", ימצא שבכל נאום ובעתונות היו אזהרות: הנה הלחץ האמריקני הולך ומתקרב. לבי לבי עם הפסימיסטים, גם עם פרופסור פטנקין וגם עם ד"ר ארגון, אנשי כלכלה ש"פתרו" כבר את כל הבעיות הכלכליות בארץ, ועכשיו התפנו לעסוק במדיניות החוץ, והם לוחצים על ראש הממשלה למהר ולוותר וללכת לקראת יארינג.

גדא שאנחנו נצטרך לטפל עוד מעט בכלכלה. הטיפול שלהם בכלכלה עגום מאוד. ראינו אותם ערב הפיחות. ראינו את העצות שנתנו לשר האוצר, ואין שינוי למחרת את דעתם.

ראש הממשלה והממשלה אינם זקוקים לתמריצים. יש תהליכים, יש עמידה. לא גרסתי, ואני דוחה בשאט-נפש, כל התפרסות והתחננות לפני מישוהו. פעם, כאשר לא היינו עדיין מדינה, כל פגישה עם איוה שהוא גוי או מזכיר מדינה נחשבה אצלנו להישג עצום. היום אנחנו מכריזים והכרזנו, היום אנחנו מציעים שאנחנו מוכנים לשבת על-יד שולחן, פנים אל פנים, כדי לנהל משא-ומתן עם אלה שהפסידו במלחמה. אלה שמפסידים, לא אחת קרה עליהם ונתנים להם כסא לשבת עליו. ראיתי זאת במלחמת העולם השנייה. אבל אנחנו לא לומדים דברים אלה מעמים אחרים. איננו זקוקים לכך שמישהו יטיף לנו מוסר ויאמר מה הוא שלום בשבילנו.

באחת משיבות הסיעה הסביר שר החוץ בכשרון רב את הכיבושים של ברית-המועצות, המטיפה מוסר בעולם. הוא הסביר אילו מדינות כבשה ואילו שטחים. לא שמעתי שהם ויתרו על שטח אדמה. הם יכולים כמעט להיות חברים בארץ-ישראל השלמה... בשום מקום לא ויתרו. מעולם לא היו בידיהם מדינות שלמות... כבשו, דיכאו, גירשו, והם מטיפים לנו מוסר על כך שאנחנו קשורים לאמריקה, ומדוע אמריקה נותנת לנו גשק. הניש צביעות יותר גדולה וגסה מאשר להטיף לנו מוסר, על כך שאנחנו מגויגים על עצמנו ועל כך שיש לנו בעל-ברית, ובעל-ברית טוב? בעל-ברית שלנו שלא הכוין, על אף כל האזהרות שלנו. לא השיבו. פנינו ריקם. להיפך. לא יעזור שום דבר, לא תעזורנה שום עצות שנמנהר קצת לזוז ואז יארינג יצליח. אם יארינג רוצה להצלית, הוא לא צריך היה לדרוש מאתנו חתימה על הדוקומנט המביש הזה. אחרי שחותמים על דוקומנט כזה, אין צורך במשא-ומתן. המשא-ומתן נגמר. צריך רק להודיע על הימים והשבועות, מתי תחול הנסיגה,

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

אינך צריך להטיף לי ביחס לבן-גוריון. איני זקוק לזה. אדם כתב מאמר - אינני מקבל זאת. אני דוחה את זה. לבן-גוריון לא צריך להטיף מוסר. הוא לא זקוק לזה. יש במי לפגוע. פגעו בו די.

הממשל הצבאי האמריקני - ובכן, אמרתי בפ" לית-פה, "ממשל צבאי אמריקני", אבל בוודאי שהפני" טגון באמריקה לא מסכים עם ההזנחה הגדולה של ה"סטייט דיפרטמנט", שהוביל אותם למצב חמור ביותר במזרח התיכון. ולא במקרה לא מדברים עכשיו על תכנית רוג'רס.

חיים לנדאו (גח"ל):

לידיעתך: לפני שבוע רוג'רס הוכיר מחדש את תכניתו.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

אין דבר, יוכיר שוב. בינתיים קובע ג'קסון ולא הוא. אבל מה שנוגע לתכנית רוג'רס, היו כאלה שיעצו לקבל מהר את רובה של תכנית רוג'רס. בוודאי שהפני" טגון ראה את ההזנחה הגדולה של הממשל האמריקני עד היום, אך לשמחתנו נשיא ארצות-הברית, אם כי במאוחר, רואה את המצב שנתהווה במזרח התיכון, ומי שקורא את העתונות ומעיין בדברים שאומרים ראשי הצבא על התגברות הרוסים במזרח התיכון, ועל בעלי-הברית שלהם כאן, עומד על כך שהשוקת שבורה לגמרי.

בכל יום רביעי בשעה 7.30, כשיש לי פנאי, אני רואה את התכנית בטלוויזיה על מלחמת העולם השנייה. חייתי את מלחמת העולם השנייה, וכאשר אני רואה את מי שניהל את המלחמה הזאת, צ'רצ'יל, וכל מי שרואה את הסידרה הזאת בטלוויזיה אינו יכול שלא להתרשם מדבר עצום זה. אני חייתי את זה. פעם שמעתי בטריפולי שבלבנון, שהייתי שם שלושה חודשים, כי נעלמו 23 חב"ה ואני זוכר שהיינו עצבניים מאוד לפני אל-עלמיין, כאשר פחדנו ממה שיקרה אם הצבא הגרמני יתקדם. אני נזכר במלים שאמר לי פעם חייל בריטי: יש לזם מזל שצ'רצ'יל מנהל את המלחמה ולא אתם; הוא ידבר את הנאצים, יילחם ולא ויותר; הוא יהרוס את היטלר. אני אומר שאנחנו צריכים ללמוד מן העמידה של העם הבריטי ומרוח הלחימה של צ'רצ'יל בעת מלחמת העולם השנייה, כאשר עמד בודד במלחמה האיומה הזאת, במלחמה הטראגית הזאת, כאשר כל אירופה נכבשה.

עלינו ללמוד שיש לנו עניין עם שונאים המודרכים על-ידי מעצמה גדולה, מעצמה עוינת, המספקת להם את הנשק החדש ביותר נגדנו. אסור לנו לחזור על מה שקרה ב-1956. אז רומינו ויש ללמוד מזה. תגובתנו צריכה להיות בהתגברותנו, בהתיישבותנו בכל המקומות האפשריים, ובכלל זה בחברון. מתוך 12,000 יחידות דיוור יש תקציב רק ל-250, ושומו שמיים, אי-אפשר למצוא תקציב לעוד 250 יחידות! עלינו להגביר את כוחנו בכל מקום ומקום, ורצונו לסיים בברכה חמה למתנחלים ולמתנחלים-בדרך ולעמידתם האיתנה. אני חושב ומקווה שעוד נגיע לכך שגם בכנסת השמינית נערוך דיון זה כשאנו נמצאים באותו מצב של היום.

הוא עומד לנסוע. הוא שלח את אחיו וגם הוא לא חזר בדיים ריקות. אבל אנחנו החלטנו לא רק את החלטת גח"ל, אנחנו החלטנו שאין עירעור על זכותנו על ארץ-ישראל. אין עירעור כזה. הקונגרס הציוני - אם רוצים, אומרים: הקונגרס הציוני לא חשוב; אם רוצים לנגח, אומרים: מה זה קונגרס ציוני? היה לי אולי חלק בזה, שהחלטה זו נתקבלה פה-אחד בקונגרס. וכנסת ישראל החליטה. נמצא שר בישראל, היושב בקואליציה, והוא הצביע יחד עם כולם, על כל ההחלטה. לא נאמר שעל-די החלטה זו סוגרים את הדלת לפני משא-ומתן. השר ויקטור שם-טוב, להחליש את זה? כאן אין פירושים. אין עירעור על זכותנו לארץ-ישראל. זה הפירוש היפה ביותר. משא-ומתן? בבקשה.

חייקה גרוסמן (המערך, עבודה-מפ"ם):

גם לא הפירוש של "אף שעל".

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

אינני פוחד מזה. אני בעד זה, שלא לתת אף שעל אחד. אבל מה זה שייך? כבר אמרתי שהרוסים לא נתנו אף שעל אחד - ואני תומך ברוסים. אסור? הרוסים לא ויתרו על שום שעל. כאשר הם ויתרו - גם אני אוותר. אני לומד הרבה מן הרוסים. הם יודעים טוב מאוד לנהל את הפוליטיקה שלהם. הם יכולים להיפגש מחר עם כל מלך בעולם, אם הדבר ישרת את האינטרסים שלהם במזרח התיכון, אפילו הוא משעבד עמים. עלי צברי שלהם יושב בבית-הסוהר והם יתגשקו עם סאדאת.

שמואל מיקוניס (מק"י):

מי יתגשק עם סאדאת?

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

קוסיגין שלך.

הופתעתי מאוד - אני אומר זאת לאור דברים שנאמרו על תנועת ארץ-ישראל השלמה - ואני רוצה לצלל הודמנות זו ולהביע הסתייגות לגבי חוברת שהוציא יוחנן בלוך ובה התקפה אישית על שר החוץ. אפשר להתווכח עם שר בישראל ועם ממשלת ישראל ויכוח מדיני. זה לגיטימי. אולם בל נרד לדרך של פגיעות אישיות. שר החוץ מבצע את מדיניות הממשלה. אפשר להתווכח ולהתקיף את מדיניות הממשלה - אך לא לפגוע אישית בשר זה או זה.

אני שייך לתנועת ארץ-ישראל השלמה שמייסדיה היו גדולים כנתן אלתרמן ויצחק טבנקין, זכרונם לברכה, ושניהם חסרים לי עכשיו לוויכוח הזה. אבל ב"דיעות אחרונות" וב"מעריב" היו מאמרים ראשיים נגד מעשים אלה בדצועת-עזה, וגם דוש יצא היום בקריקטורה על כך. ואילו ב"דבר" - שקט מוחלט. אני שואל: איפה חניכי טבנקין? האם לא יכול היה להיות מאמר ראשי ב"דבר"? לעבור בשתיקה על מה שקרה?

ברל כצנלסון יסד את "דבר", ו"דבר" עמד בשער במשך עשרות בשנים, לפני קום המדינה ואחרי קום המדינה, עמד בוויכוחים קשים, גם כשלא היה פופולרי כעתונים אחרים.

זאב הרינג (המערך, עבודה-מפ"ם):

אולי בהודמנות זו תסתייג גם מהשמצה אישית נגד בן-גוריון?

2. תשובת השר

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לשר החוץ, לתשובה.

שר החוץ א. אבן:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת הנכבדים. כל דבר בעולם, אפילו הוויכוח הזה, מגיע במקדמו או במאוחר אל סימול. כדבר קהלת בן דוד: טוב אחרית דבר מראשיתו.

הזמן אשר השתרע בין ראשית לאחרית היה הפעם ארוך למדי, ובין סיבוב לסיבוב הסתנן דיון אשר התחייב מהודעתו של חוסיין מלך ירדן. עלי להזכיר, כי הכנסת לא רק אישרה — בצדק וכראוי — מחדש כי זכותו של עם ישראל על ארץ-ישראל מולדתו אינה ניתנת לעירעור, אלא גם שהממשלה חייבת לחתור לשלום, עם קביעת גבולות בטוחים ומוסכמים. כן הטילה מחדש הכנסת על הממשלה להמשיך במאמציה לקידום השלום, לפי החלטותיה של הכנסת. החלטות הכנסת כוללות את החלטתה מאוגוסט 1970, שלפיה אנחנו פועלים זה שנה וחצי במגעים עם גורמים בין-לאומיים, על-מנת לברר אפשרות של התקדמות בין לקראת הסדר שלום כולל בין לקראת הסדר שלום חלקי.

סיכומו של דבר, הממשלה קיבלה לפני כמה ימים לאו דווקא הנחיה חדשה ומחדשת מיד הכנסת, כי אם הנחיה ברורה להתמיד ולהמשיך בדרך שהיא הולכת בה. והדיון שנפתח זה עתה גילה תמיכה רחבה במדיניות הממשלה ובדרכי הגשמתה. אין זה דבר מפתיע, באשר מדיניות זו עמדה ועומדת במבחן של מציאות הנמשכת כמעט חמש שנים, חמש שנים שסיכומן — עמידה ליד קווי הפסקת-האש, תוך התעצמות צבאית, תוך הסתיי-עות בעזרה כלכלית נכבדה, תוך הרחבת קושי מסחר, כלכלה, תרבות ופיתוח בכל היבשות, תוך הגברת חילופים אנושיים בין ישראל ואומות העולם, וחיווק הוויקות והקשרים בין ישראל לתפוצות.

רבים מאלה אשר השתתפו בוויכוח דיברו גם על המאבק שהממשלה ומשרד החוץ נאבקים בתחומי ההס-ברה ודעת-הקהל. חברי הכנסת משה כרמל ציין כי ההישגים שצינתי במדיניות ובהסברה באו לנו קודם כל בזכות העמידה הישראלית האיתנה במערכות המדיניות, עוצמתנו הפנימית בארץ, וכושר עמידתנו במבחנים צב-איים כפויים עלינו. הגדרה זו נראית לי, חברי הכנסת, כצודקת.

אוסף כי בין הגורמים לכושר עמידתנו יש למנות גם את יכלתן של הממשלה והכנסת לנקוט הגדרות מדיניות מאוזנות, כזאת הנקוטה בידי הממשלה זה זמן רב, ובמיוחד באותה החלטה המנחה אותנו לבקש משא-ומתן בכל דרך סבירה.

בעקבות החלטתה של הכנסת באוגוסט, ובהתחדש הדיונים בחסותו של השגריר יארינג, הציעה הממשלה עקרונות אלה למצרים ולירדן, לאמור: חתירה לשלום, חוזה שלום מוסכם, קביעת גבולות מוסכמים ובטוחים, נסיגת כוחות ישראל אל גבולות מוסכמים ובטוחים שייקבעו בחוזה השלום. כפי שהציעה לבלבון: שלום על יסוד הגבול הבין-לאומי הנוכחי, על כל ההגדרות והקווים הללו היה עירעור, לעתים נמרץ, בכנסת, אך המדיניות הזאת, המאוזנת, הצליחה, באשר היא לא נקלעה לתפיסת

מרבזה מופרזת, כפי שסלדה והיא עדיין סולדת מנחיתות ותבוסנות, ובמיוחד מוויכוח על תביעה צודקת לא רק למערכת קשרים חדשה בין ישראל לבין כל אחת משכנו-היה, אלא גם למערכת גבולות חדשה כזאת שתיקבע בהסכם ובמשא-ומתן.

אמדתי כי על המדיניות הזאת היו עירעורים מכאן ומכאן. אין לנו מנוס אלא לנווט את המדיניות הזאת באש הצולבת משני הקצוות. המדיניות הצליחה; העירעורים הוכחו כבלתי-עומדים במבחנה של מציאות.

הדברים אמורים במיוחד לגבי דבריו של חברי-הכנסת לנדאו, שנתן ביטוי מרשים לתפיסה המדינית שמרביתה של הכנסת החליטה לא אחת שלא לקבל אותה. כי הכנסת מעולם לא קיבלה הגדרה מדינית שגורה ההתפש-רות הבלתי-נמנעת איננו קיים בתוכה. הצטערתי לשמוע קריאות-ביניים והודעות על דברים המושמעים על-ידי דוברים ישראלים — הפעם דוברים מפלגתיים — המבי-אים כביכול סיוע לאויב. רבותי חברי הכנסת, החזיון של מדינת ישראל המתלבטת בסוגיית השלום, המחפשת נקודת איוון בין תביעות הבטחון לבין צרכי השלום — חזיון זה אינו מסייע לשום אויב. חזיון של חוגים המתנכ-רים לכל סיכוי מציאותי של שלום, על-ידי נעילת דרכים לפניו — זהו דבר שכל יריביו עלולים לנחול ממנו סיפוק ועזרה. שעה שהגדרה מדינית מתנתקת מאותו שביל מאוון, שעה שהמדיניות מתעלמת מצרכי בטחון שאתם גבולות חדשים, ומצרכי שלום המחייבים אותנו להתפש-רות סבירה — כל סטייה מאותה נקודת איוון עלולה לשבש עלינו את חיינו המדיניים.

הואיל וחברי-הכנסת לנדאו ייחד לביקורת דווקא חברי ועמיתיו חברי הכנסת, ואילו בי נהג הפעם חסד בלתי-משוער — הנני בא ומתגייס לעזרתם, לא מפני שהם זקוקים לה אלא מפני שאין להם רשות הדיבור, באשר חברי-הכנסת לנדאו עירער על דברים סבירים ומתונים של חברי-הכנסת צדוק וכרמל, המשקפים בכל-לותם את דעתן של הממשלה ומרביתה של הכנסת. מדוע אין אנו מסתפקים בציון המציאות הנוכחית כהשגת מטרתנו? יש במציאות הנוכחית כמה הישגים, שרואי-שחורות לא התנבאו להם לפני שנה ושנתיים. אולם אין אנו רואים את שאיפתנו כמושגת כל עוד אין שלום, ואין אנו נרתעים מאותה התפשרות, לרבות התפשרות טריטוריאלית, כאחד מתנאי השלום.

זה הדיון לגבי כמה הצעות אשר יום וחיבר חברי השר אלון, תכנית שנגדה יצא קצפו של חברי-הכנסת לנדאו. עלי להבהיר: תכניתו של השר אלון מעולם לא נדונה בממשלה ואיננה מחייבת אותה —

חיים לנדאו (גח"ל):

או למה ...

שר החוץ א. אבן:

אינני רוצה להזדהות עם כל פרט מפרטיה ...

חיים לנדאו (גח"ל):

אדוני השר, איך זה ייתכן, אם כך, שהיא מוצאת החוצה? איך זה ייתכן?

שמואל מיקוניס (מק"י):

זהו חופש הדיבור.

שר-החוץ א. אבן:

לעצמם חוסר אפשרות להישאר בממשלה. מכל מקום, זוהי סיסמתנו, לקיים בידנו את הישגי הבטחון, אך לא לקפח את סיכויי השלום.

חברי-הכנסת לנדאו העלה מובכי המציאות באיטליה מקרה אחד של חוברת ערבית אשר לא באה כנראה על תשובתה המספקת. אולם כשאי עוקב אחרי כל ההערות שהושמעו בדיון זה אני חייב לומר, כי הסברה, שהתקדמותנו בה סיפקה את כל חברי הכנסת אשר דיברו, פרט לחברי-הכנסת לנדאו, אינה יכולה להיות גרועה בכל מאת אחוזה.

מכל מקום, אי-אפשר לדעתי להפריד בין ניתוח המציאות המדינית הנוכחית לבין הצעדים שאיפשרו את יצירתה של המציאות הזאת. גם חברי-הכנסת לנדאו מצא צורך נפשי מוסרי להרים על גס כמה מן ההישגים הללו. ישראל מתעצמת בבטחונה. היא אינה מונעה מלגשת למשאבי החימוש הדרושים לה. היא מתחזקת מבחינה כלכלית. היא מקיימת את רשת קשריה עם 100 מדינות. היא אינה מבודדת. היא אינה מנותקת מן הרקמה הבין-לאומית.

אמת נכון, האיבה המרוכזת של מדינות רבות אי-אפשר שלא תשפיע כלל על מעמדה. יש פה ושם כירסום בלתי-נמנע מול עוצמתה של מתקפת האיבה שאנחנו נתונים בה. אולם כאסטרטגיה כללית — מערכת ההחנקה והבידוד נכשלה, וישראל ניצבת לקראת השנה השישית לעמידתה ליד קווי הפסקת-האש, בלי שמלחמת ההתשה המדינית נחלה הצלחה משמעותית כלשהי.

נכון שהמלאכה הזאת נעשית בתנאים הקשים ביותר, לא רק מול העליונות המספרית, הדמוגרפית והמרחבית הגדולה של שכנינו. כמה חברי כנסת הואילו להזדקק גם לנושא מעניין: תקציבו של משרד החוץ, עד שלרגעים נדמה היה לי כאילו תקציבו של משרד החוץ הוא נושא לגיטימי לוויכוח.

חלקי עם חברי-הכנסת קליגהופר, אשר בכה, בצדק, על מצוקת האמצעים. ועדת הכספים של הכנסת כבר קיימה דיון ראשון בתקציבנו. אני מקווה שהיא תשתכנע וישראל תשתכנע בממשלה ישתכנעו לקראת השנה הבאה, שבהיות המאבק המדיני מחייף מעצם טבעו מן הדין שנחשב את חשבוננו התקציבי לא לפי נקודת מוצא של התקציב של השנה החולפת.

יורם ארדור (גח"ל):

האם חסרים לשר החוץ 10,000 דולר לאירגון לאח-דות אפריקה?

שר-החוץ א. אבן:

לא שמעתי את הערתו של חבר הכנסת, אבל יש לי רושם שלא החמצתי הרבה.

יורם ארדור (גח"ל):

שאלתי אם חסרים לשר החוץ 10,000 דולר לאירגון לאחדות אפריקה.

שר-החוץ א. אבן:

לא הענקנו 10,000 דולר לאירגון לאחדות אפריקה. הענקנו 10,000 דולר כתרומה סמלית, ואני מצטער שהיא כה קטנה וסמלית, לנפגעי מגפות ומחלות באפריקה, באמצעות הנציג העליון הפוליטי. ישראל מתחייבת גם למצוות בין-לאומיות. היא חייבת לא רק להיות

— אך ראוי להערכה נסיונו של השר אלון להעמיד להסתכלותנו דגם אפשרי של חשיבה מדינית, המעמיד אפשרות להבטיח את בטחוננו במקרה של שלום על-ידי שינוי גבולות הכרחיים תוך הוספת מינימום של תושבים ערבים לשלטוננו.

(קריאה: למה הציעו אותה לחוסיין בלי לדון על כך בממשלה?)

חברי-הכנסת לנדאו נחפו, לדעתי, לדבר בשם הכנסת לשעתיה, וגם בשם מפלגות אחרות, כשהוא רואה בעיניו רוחו כיצד יצביעו, אם פעם תובא לכנסת תכנית שלום מוסכמת על-ידי מדינות ערב, שתכלול שינויים הנראים לאנשים כשר אלון וזולתו כמבטיחים את בטחוננו. מי יוכל עכשיו לאמור ולהתנבא בוודאות שהכנסת תרים ידה נגד תכנית כזאת? הדברים סתומים.

חיים לנדאו (גח"ל):

דיברתי בשם הכנסת כפי שהיא כיום, הממשלה כפי שהיא כיום, ואדוני יודע היטב שאם התקבל תכנית כזאת בממשלה — אין ממשלה, היא מתפרקת, ובכנסת יש רוב נגדה.

שר-החוץ א. אבן:

הואיל וכל העניין הוא בחיק העתיד —

(חברי הכנסת י. קרגמן קורא קריאת-ביניים)

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

חברי-הכנסת קרגמן, אתה יודע שהשרים הקובעים בממשלה מתנגדים לתכנית אלון, השרים שמטפלים בענייני בטחון.

שר-החוץ א. אבן:

— אך הואיל...

שמואל תמיר (המרכז התפשי):

אבל אולי יאמר לנו שר החוץ למה ראש הממשלה מכריזה שלא יהיו שידטוטי מפות, והשר אלון קבל העולם כולו משרטט מפה, שבה ויתור על יהודה ושומרון?

שר-החוץ א. אבן:

מכל מקום, המצב היום הוא שאין הסכם. אין הסכם כלשהו עם ממלכת ירדן. יש הסכמים רבים עם ממלכת ירדן, אך כולם נחלתה של העתונות. ואני מתפעל ממרץ הנדודים שהעתונות הבין-לאומית מטילה עלי ועל כמה מחברי, כפי שאני מעריך את הדמיון העשירי המעמדי לקוראי העתונות הסכמים שלא היו וחווים שלא נחתמו.

אין לנו שום הסכם עם ממלכת ירדן. יש לנו מדיניות של חתירה למשא-ומתן עם ממלכת ירדן, שבמסגרתו ייקבעו כל תנאי השלום, לדבות כינון הגבול הסופי בין ירדן לבין ישראל, לכל גילוייו. יש לנו שאיפה למשא-ומתן כזה. כך הודיענו. כך הודיעה הממשלה בכנסת, ועל ההודעה הזאת היא קיבלה את אישורה של הכנסת, אותו אישור שבא לידי ביטוי מחודש רק לפני ימים ספורים.

אולם הסכמים עם ירדן, סעיפי שלום עם ירדן, שלום עם ירדן — כל אלה הם שאיפתנו לעתיד, הם אינם מציאות בהווה.

הממשלה כמובן לא קיבלה מעולם כל קו כזה אשר הציעו אלה, שבגלל אי-קבלתנו את הקו הזה מצאו

להתמיד, להישאר. נתחלפו הנסיבות ובמהלך התמורות הגענו לחידוש השותפות, עד שהמדינה ההיא הצביעה כמה הצבעות נועזות ביותר בעצרת א'ום האחרונה, לרבות ההצעה לא לראות את תוכירו של ד"ר יארינג כתנאי הכרחי לחידוש ההתירה לשלום על הסדר כולל.

אני מסכים בהחלט עם דבריו של חברי-הכנסת צדק, אשר היפנה את תשומת-הלב לכמה חללים פנויים במפת פעולותינו. בהחלט חייבת ההסברה להתחזק ביפאן, ואין לי אלא להצביע כאן על אותה מצוקה העומדת לדיוניה של הכנסת יום יום בימים אלה, והסיבה פשוטה: לא שאנחנו מתנכרים לצורך הזה, אלא פשוט הבור ריק ואין בו מים. נצטרך להגיע להגברת המשאבים כדי לפעול דווקא בתחום ההסברה באותה ארץ עתירת אוכלוסין; והרי שם כל הממדים גדולים. דיבר אתי בנימה של התנצלות מדינאי יפאני על העובדה שקיימת ביפאן תנועה מרשימה של ידידי הקיבוץ ביפאן. הוא אמר: "עלי לומר עם כל הצער כי תנועה זו שולית. היא כמעט איננה נחשבת. אין בה יותר מ-200,000 בני-אדם." בממדים כאלה מודדים שם תנועות שוליות בדעת-הקהל; תנועות מרכזיות לא כל שכן.

לחבר-הכנסת פרוש ולחבר-הכנסת ורדיגר עלי להב-היה, אם הדבר לא ברור, שעם כל חובתי ורצוני להרים על נס את המאמצים של הממשלה ומשרד החוץ, בשום פנים ואופן לא אמרנו כי ידנו עשתה את כל החיל הזה או כאילו אנחנו משמשים תחליף לאותם כוחות של השגחה היסטורית אשר הביאו אותנו עד היום. הדברים מובנים. אם הם אינם מושמעים הרבה מעל במות בין-לאומיות, הרי זה מטעם פשוט: שלא אמונתנו אמונתם של כל המקשיבים לנו.

אגב, זה הדין לגבי כמה עיקרי-יסוד. חייבת הכנסת לדון באיו מידה חזרה על דברים שצריכים להיות מובנים מאליהם מחזקת את התביעה והטענה. למשל יש ממש-לות ויש שרי חוץ הסבורים שזה מעשה ידידות אם יכירו בפרהסיה על זכותה של ישראל להתקיים. ואני תמיד מבקש אותם לא להזדקק להודעות כאלה. אין שום מדינה בעולם חייבת להצדיק את עצם קיומה. מתקיים כאן המאמר המערבי: "qui s'excuse s'accuse".

גם לגבי עיקרי אמונה של זכויות היסטוריות, רוח-ניות, לאומיות ואנושיות נדמה לי שלעיתים דבר מובן מאליו, המקובל על כולו, הוא יותר חזק מאשר הגדרה המוצגת בהקשר כזה, המחייב את פיצולו. על כל פנים יש כמה כוחות הפועלים בהיסטוריה שלנו, שבודאי בלעדיתם אין שום הסבר לעצם קיומנו ותקומתנו.

מאידך גיסא, כאשר חבר-הכנסת פרוש מתחנן לנו, ולא הוא בלבד, שבכל מקרה ומקרה נאטום את אונינו למה יאמרו הגויים ולא נהיה לעולם מתחשבים בדעותיו של זולתנו, הריני מציע אפשרות אחרת. הדברים נאמרים לגבי החלטת הממשלה — לא דווקא ביוזמתה ובאחריותה המיוחדת או ביוזמתו ובאחריותו המיוחדת של משרדנו, אבל היא החלטת הממשלה ואני מגן עליה — בכל הנוגע לחשיפת הכל. אם יש אפשרות גם לחשוף את שרירי תפארתנו מקדם וגם לא לפגוע בנכסים מסוימים אשר אגף העתיקות שלנו מגדיר אותם כנכסי תרבות, למה לא לבדר אפשרות ליישב את שני הדברים, אפילו הדבר כרוך במאמץ כלשהו? בפעם הראשונה בתולדותיה נמצאת מדינת ישראל שולטת בכמה מנכסי האמונה והרוח של עמים אחרים. יש להתגאות בכך. אבל האצילות מחייבת.

מסתייעת, היא חייבת גם להפגין פה ושם את זיקותיה האנושיות.

חיים לנדאו (גח"ל):

אלא שהתרומה של אדוני עברה גילגול מחילות מזור מאוד.

שר-החוץ א. אבן:

חבר-הכנסת קלינגהופר ואחרים בעקבותיו הזדקקו לסוגיית קשרינו עם אפריקה. אני מצטט את המשפט הבא, שהיו לו הדים גם בנאומים אחרים, לא על-מנת לאשר אותו, אלא על-מנת להביע — עם כל הכבוד — את הסתייגותי ממנו: "הגיעה השעה להפיק לקח מעשי מן הנסיון המאכזב ולרסן את שאיפתנו להיות הגדיבים הגדולים ביבשת אפריקה מעבר לכל פרופורציה סבירה ביחס למשאבינו". לדעתי הגיעה השעה להיגמל מכל אשליה לגבי הממדים של הסיוע שאנחנו מעניקים לאפריקה. אנחנו לא כל כך גדיבים גדולים, הגדולים ביותר ביבשת. אין אנחנו יכולים להקציב מבחינה תקציבית לרצוני פיתוח של מדינות מתפתחות אפילו אותו אחוז קטן אשר הנגיד הקודם של בנק ישראל חשב לנכון להמליץ עליו לפני כל אונות העולם. התרומה שלנו איננה יכולה להימדד במונחים כספיים. תרומתנו היא אחרת, היא תרומה אנושית. משוכנעים אנו כי ביסודה של כל המציאות העצובה באפריקה יש גורם יסודי, הגורם האנושי. אותה יבשת משופעת מאד במשאבים טבעיים, באוצרות טבע למיניהם. הללו רשאים לעורר בנו קנאה. אולם מה התועלת ומה היתרון במשאבים אלה כאשר אין כושר אנושי, הכשרה אנושית, השכלה טכנולוגית אנושית הנוחזה כדי להפירותם?

אנחנו מביאים תרומה, לדעתי מכובדת, אם כי אין להפריז בה, לפתרון הבעיה היסודית הזאת. ולדעתי ישראל באה על מלוא גמולה מבחינת היתרון המדיני, מבחינת ההשפעה על תדמיתה הבין-לאומית. צאו ולימדו איך היתה גראית מפתנו המדינית אילמלא 32 המדינות האפריקניות, המקיימות עם ישראל קשרים מסוגים שונים? כיצד יכולים שכנו, יריביו להציג אותנו לראווה, במידה כלשהי של שיכנוע, כמדינה קולוניאלית, שעה שישראל תורמת יותר להליכי השיחור והפיתוח בעולם המשתחרר מכפי שתורמות מדינות ערב עצמן? אני סבור כי בסופו של החשבון עתידים אנו לבוא על שכרנו הסביר גם מבחינת התרחבות הסחר וגם מבחינת שינוי התדמית הישראלית, העתיד באחד הימים להטביע חותם על עמדתם המדינית. זו לא השקעה לטווח קצר. אנחנו לא מגישים היום את החשבון לגובינא. זה מפעל אנושי רב, רבא לבסס את ישראל בעולמו של העתיד, באשר דאינו באיזה קצב מסחרר משתנים יחסי הכוח, העוצמה וההשפעה בעולם. אנחנו, אם כן, לא פועלים מתוך נדיבות. אנחנו עושים לתועלת ההדדית של עצמנו ושל מדינות מתפתחות אחרות.

זה הדין לגבי אלה אשר הזדקקו לסוגיית אוגנדה. לא ראינו מעולם את ידידותה של מדינה זו כנותנה ממילא, ואין אנו רואים סוף פסוק באותן הודעות הנתונות עכשיו לבירור נוקב בין ממשלת אוגנדה לבנינו. לאמור: התגובה על תקלה כזו איננה יאוש ורפיון ידיים, כי אם הגברת המאמצים ותיקון הסדק אשר נסדק. והיו דברים מעולם. אני זוכר כיצד יעצו לנו פעם לקפל ולפרק את אוהלינו בגאנה בזמן מסויים של התנכרות. החלטנו

קולעים באו"ם, או יותר נבונים במועצת אירופה; על כל פנים לי נודמך להשמיע אותם דברים במועצת אירופה ובעצרת האו"ם. ההבדל הוא פשוט מאוד: במועצת אירופה אין ערבים; במועצת אירופה אין גוש מוסלמי המקורב לערבים; במועצת אירופה אין אותו גוש המאורגן מסביב לברית המועצות. תן לי עוד כמה ועידות בהרכב כזה, בלי ערבים ובלי בעלי-בריתם מכל הסוגים, ואין ספק שיופיע צדקנו יותר.

הדברים באים ללמד על העובדה, כי בזירות הבין-לאומיות הגדולות ההגיון האריתמטי הוא דבר שאין מגווס ממנו. לא נוכל להצליח בשום התמודדות סבירה בין עצמנו לבין יריב המונה 18 מדינות ערביות ועוד 15 מדינות מוסלמיות ועוד עורה עיוורת בלא כל ביקורת מצד אחת המעצמות הגדולות. אין לנו דרך, איפוא, מאשר להעתיק את נקודת הכובד במדיניותנו מן הזירה המולטיטראלית, אשר אין לנו הנתונים להצלחה, אל הידוק הקשרים הדו-צדדיים שלנו עם כל מדינה ומדינה והידוק הקשרים שלנו עם אותם מוסדות יבשתיים ואזוריים, אשר בסופו של חשבון נודע להם משקל יותר גדול מאשר לעצרת האו"ם. ואם השנה השגנו מעמד מיוחד כמשקיף אפילו באירגון של מדינות אמריקה וגם התח-זקנו בקשרים עם כמה אירגונים אפריקניים, הרי יש ללכת בדרך ההיא. בלא-הכי המדיניות הבין-ערבית איננה מורכבת מהודעות והחלטות כי אם ממעשים תכ-ליתיים, מיוזקות הדדיות, ובאותם תחומים אנחנו יותר עשויים להצליח מאשר בתוך זירה אשר אין לנו בה הנתונים היסודיים להקשבה מאוזנת, או להכרעה ישרת-לב. בלא-הכי, כפי שאמרנו כמה חברי הכנסת, המוסדות העולמיים הפסידו בזמן האחרון הרבה מאוד מן המשקל אשר היה חזוי להם בתקופה שמיד אחרי מלחמת העולם השנייה. היתה אז הנחה כאילו הזירה הרב-מדינית המולטיטראלית תירש את מקומה של הדיפלומטיה הקלאסית ורוב ההכרעות הבין-לאומיות יתקבלו באותה זירה. מאז ראינו, כי רוב העניינים הבין-לאומיים המכ-ריעים נדונים ומוכרעים מחוץ לחומותיה של עצרת האו"ם.

אם כן, יש לייחס לאותו מוסד את מלוא משקלו כרמקול, כבמה המאחדת תחת צל קורתה את כל מדי-נות העולם; אולם במה לחוד ומכשיר בטחון לחוד. האו"ם הוא במה רבת-תהודה; האו"ם איננו מכשיר לאבטחת בטחון, לא לישראל, וכפי שראינו — לא לשום מדינה מקרב מדינות העולם.

חבר-הכנסת האוזנר התייחס לבעיות החמורות שלנו בכוח-אדם, שיעשה מאמץ לתקן את הפגמים; אולם הדגש הוא במלה "מאמץ", כי גם כאן יש הגיון אריתמטי פחות אחוז, אבל לא פחות חמור. הבעיה היא קליטת נציגים במשרדנו לאחר שובם מנציגויות בחוץ-לארץ. ישראל בעולם היא גוף קטן עם ראש גדול מאוד. אין מדינה קטנה כמדינתנו המיוצגת ב-95 מדינות בעולם; יש כ-100 תפקידים ברמה של שגריר; בחוץ-לארץ אין 100 תפקידים כאלה. איננו מוית שיש הצעה שנייצר אותם יש מאין; על כן כמה מן הפגמים הללו הם בלתי-נמנעים. יש פתרונות מפתרונים שונים, לרבות תקופות שירות ארעיות במשרדים אחרים, אבל נביא בחשבון גם את ההצעות שהביא חבר-הכנסת האוזנר לגבי פרקי השתלמות.

אינני סבור שקרה דבר כלשהו המחייב אותי לחזור

זוהי משמעותה של החלטת הממשלה ב-1967, להשמיע את אשר השמיעה בנוגע למקומות הקדושים של הנצרות והאיסלאם לגבי החוק שחוקקנו אז להגנה על אתרים שיש בהם משמעות תרבותית או דתית.

על כן בלי להיכנס לעבי הקורה של הסוגיה, שאיננה כולה או עיקרה סוגיית המשרד שלי, אני סבור שאין לטעון נגד הממשלה אם היא מחפשת דרכים גם לחשוף את כל שירידי העבר שלנו וגם לנהוג מידה של כבוד בכמה נדבכי היסטוריה ותרבות אשר נצטברו מאז. אם הדברים אמנם אפשריים, הרי נדון במצב הזה. אותה ועדת שרים, שלא השתתפתי בה אישית אבל אני יודע את מסקנותיה, לא השתכנעה כי אי-אפשר ליישב את שתי המגמות אשר ציינתי.

אני מנסה לעבור על כל הטענות והקשיים אשר התלבטו בהם חברי הכנסת. אני מתקשה במיוחד לגבי חבר-הכנסת שובל, באשר יש חברי כנסת שהבינו אותי והסכימו; יש שהבינו אותי. ולא הסכימו. וגשאר רק חבר-הכנסת שובל, אחד יחיד, המתקשה להבין אותי. אני שותף לצער. אני בטוח, שאם יתמיד בלימוד הסוגיה סופו שייגיע לדרגת הבנתו הממוצעת של הציבור בכללותו, שאינו מתקשה להבין דברים על דיוקם. זה הדין לגבי הארכיאולוגיה ההיסטוריוגרפית. אינני סבור שהגיע הזמן לעסוק בה במפורט, אבל מי שיכתוב את זכרונותיהם של הנשיא ג'ונסון ושל שר החוץ הקודם של צרפת — מר קוב דה-מירוויל — יתברר לו ששני המדינאים הללו הבינו בבהירות מוחלטת מה שנצטווית להציג להם אז בבהירות המוחלטת עד כדי דיוק מילולי רב.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

הגיע הזמן שגם אתה תכתוב את זכרונותיך ותשחרר אותנו מבילבולין.

שר-החוץ א. אבן:

אל תשפוך מלח על פצע.

חבר-הכנסת הררי התייחס בהרחבה לסוגיית אירופה. אני סבור, שיותר ויותר נצטרך להעתיק את נקודת הכובד לקראת אותה יבשת. כיום אירופה המתאחדת איננה בשיא עוצמתה. כל יצור נמצא חלוש בזמן התהוותו, אבל כעבור שנה-שנתיים תגיע אותה קהילת ילדי גיבוש מלוכד ואז תעמוד מעצמה אשר לא תיפול מכל מעצמה אחרת בעוצמת משאביה — ועל כן במשקלה וביוקרתה במדיניות הבין-לאומית.

בישיבה משרדית, שקיימנו בשבוע שעבר, הבעתי הנחה שב-73/1972 לא תגיע אירופה לדרגה זאת של יוקרה באשר היא תוסיף להתלבט עדיין בחבלי התהוות הקהילתית; אולם לאחר מכן העולם יופיע רב-קטבי ביותר. ארבע המעצמות הגדולות ביותר, למעשה, הן: ארצות-הברית, ברית-המועצות, סין ואירופה הקהילתית כולה; אולי יהיה צורך להוסיף את יפאן כמעצמה החמישית. על כן שמחתי לקבל את הבעת סיפוקי של חבר-הכנסת קלינגהופר על המאמצים שהממשלה והכנ-סת עושות על-מנת לתקוע לישראל יתר, לא רק בביירות האירופיות הנפרדות, אלא גם באותם מוסדות ואירגונים המביעים את כלליותה של אירופה ומועצת אירופה בכללם.

חבר-הכנסת קלינגהופר התרשם, כי בניגוד למה שקורה באו"ם אנחנו זוכים לתגובה אוהדת במועצת אירופה, אך זה לא מפני שאנחנו משמיעים דברים פחות

שעה - עשינו ענבים. לאמור, כל הנבואות השחורות הללו על אסון שיקרה אם ננקוט את המדיניות המאוזנת הזאת - נבואות אלה נגבדו. ישראל עכשיו, במאוס 1972, היא מתעצמת, מתחזקת יותר ובטוחה יותר במש"אביה הבטחוניים, מסתייעת יותר בעזרה כלכלית מאשר היתה יכולה להעלות על הדעת בזמן הקרבות, לפני הפסקת-האש - אני מזכיר לכם - ביולי 1970.

על כן כל עוד מדובר על חילוקי-דעות השקפתיים, זכותם של חברי הכנסת לגרוס איש איש את גירסתו. ככל שמדובר על מבחנה של המציאות אני סבור, שה- מבחן של המציאות היה לטובת המדיניות המאוזנת שנקטה הממשלה.

חיים לנדאו (גח"ל):

אמרת ששליחות יארינג היא הדרך היחידה לשלום, הסיכוי היחיד לשלום; זאת אמרת ביולי 1970. ומהי התוצאה? אני לצערנו באמצע הדרך.

שר-החוץ א. אבן:

אני מוכן להשיב על דברי חבר הכנסת הנכבד: א. הפסקת-האש היא קרובה יותר לשלום מאשר אש; ב. ישראל מתחזקת - אינני סבור שחבר הכנסת יכול היה להעלות על דעתו בוודאות, שמצרים היתה מוכנה אז לקבל הפסקת-אש שלא במסגרת אותה יומת שלום אמריקני, שהפסקת-האש צמחה ממנה; על כל פנים לא היה סיכוי כזה אז.

אני סבור שישיראל המצויינת בחימוש שיש לה היום, ואשר מובטח לה בעתיד - ישראל כזו היא יותר ערובה לשלום מאותה ישראל שאז סימן שאלה חמור היה מרחק על סיכוייה להתחזק, מעבר למה שהוסכם בהסכמים קודמים. ובמידה שיש שינוי, אפילו הצהרתי, בתודעה הערבית - הרי השינוי איננו לרעה. מכל מקום, בין שהניצנים האלה הם עדיין ניצני בוסר ולא הגיעה השעה לקטוף אותם, הרי בכל זאת אי-אפשר לומר שהדיקליסם הערבי הוא חזק יותר מאשר היה אז. כלום המוניטין, היוקרה, המשקל של תנועות הטרור עלו מאז או ירדו מאז?

במבחנה של מציאות, אינני סבור שנבואות כאלה, נבואות חושך על תוצאות מדיניותנו, כפי שנקבעה באו-גוסט 1970 - התגשמו; הן לא התגשמו.

מאידך גיסא, כמעט כל חברי הכנסת אמרו משהו שאפשר להסכים אתו. אני מסכים לכמה דברים שהש-מיעו חברי-הכנסת מיקונוס ואבנרי, למשל אני מסכים לדברים שציטט חבר-הכנסת מיקונוס מפרקי-אבות, מהרמב"ם, מירושלמי, כשם שמצאו הן בעיני הדברים שקרא חבר-הכנסת אבנרי על פני חמש דקות, כולם קטעים מגאומה של שד החוץ בעת הצגת תקציב משרדו בכנסת לפני עשרה ימים.

השאלה המתעוררת למשמע נאומיהם היא: האומנם השעה דוחקת עד כדי כך שאי-אפשר לתת למהלכים ההיסטוריים להתקדם? לאמור, אם הערבים טרם הגיעו לידי מסקנה כי אין שלום בלי שינוי גבול הכרתיים, כלום יש לקבל את הדבר כמדיה לנצח, או שמא אפשר להניח ששום דבר במדיניות איננו קבוע, ולא תמיד הטע"נה הישראלית היא בלתי-צודקת. זוהי ההגדרה הצנועה שאני מציע לשני חברי הכנסת הנכבדים.

אם הערבים מודאגים מהתפתחויות שוטפות, אולי

אל הסוגיה שנדונה בהודעת ראש הממשלה לפני כמה ימים. עלי רק להוסיף, להמשיך ולהצהיר, כי אין לנו הסכמים עם ירדן. יש לנו שאיפה למשא-ומתן ולהסכם שלום עם ירדן. אילו חוסיין המלך, לפני כמה ימים, היה אומר שלאחר משא-ומתן בינינו לבינו, לאחר השגת שלום בינינו לבינו, לאחר כינון הגבול המוסכם בינינו לבינו - יש לו נטייה לארגן את האוכלוסיה שתהיה אצלו בצורה זו או זו, אז - כדברי ראש הממשלה - לא היה זה מעניינו לנקוט עמדה בעניינים פנימיים, שהם בסמכותה הריבונית של ירדן ולא היינו מתערבים בכך, כשם שלא התערבנו מעולם במבנה הפנימי או בצורת המשטר של מדינה איזו שהיא.

אולם שאלה קודמת היא: כינון שלום עם ישראל, קביעת הגבול בין ישראל לבין ירדן, תוך הימנעות מאותו חפזן שדחף אותו למעשה לחלק את הרהיטים בחזרים שלא יהיו לו; הוא צריך לדעת מה הם ממדיו של ביתו לפני שהוא שוקד על סדריו הפנימיים.

אני מחזיק טובה לחבר-הכנסת תמיר שהודה הפ-עם, כי כמה דעות שהוא חולק עליהן - דעות נכונות - הן דעותיה של הממשלה, ובאו לידי ביטוי בדבריהם של רוב דובריה. ייתכן כי אני גולש כאן לדיון שהתקיים לפני כמה ימים. אולם נכונים דבריו: נכונות להתפשרות טריטוריאלית במסגרת שלום היא נחלתה של הממשלה כולה, ולא איזה דיבוק אישי שלי. וטוב עשה שהוא ציטט גם את דבריהם של עמיתי באותו עניין - השר אלוך, השר דיין, וראשי הממשלה הקודמים והנוכחית. זהו אחד מיסודות מדיניותנו, כפי שעלי להדגיש שה-תביעה לשינויים בגבולות אין בה שום חידוש לא בפי ולא בפיה של הממשלה. כאן אנו נוהגים עקביות גמורה.

אני מופתע לעתים לקרוא בעתונות על עמדות יסודיות ותקיות המתוארות כחדשות כסימן היכר לת-זווה. אלה הם דברים שאמרתי בכנסת בסוף שנת 1967: הואיל וגמרנו אומר לא לשוב לעולם למצב המדיני, הבטחוני, המשפטי והטריטוריאלי שהיה קיים ב-4 בינוי - הרי אין לנו אלא להחזיק מעמד במציאות הקיימת תוך חתירה מתמדת לשלום.

חבר-הכנסת לנדאו, קשה לאחוז במטבע ולומר שרק צד אחד שלה הוא בסדר. הצד השני של המטבע, שאנו בהחלט מוכנים לאותה התפשרות טריטוריאלית שדיברנו עליה בהחלטת הממשלה בכנסת ב-4 באוגוסט. ומי שאומרים כי אין סיכוי שיריבינו יסכימו אי פעם לשינוי גבול הכרתיים, הרי אלה הם שאמרו לפני שנת-יים - שלוש שנים, שהם לעולם לא יסכימו להשמיע מילולית אפילו את המושג "הסכם שלום"; לעולם לא יסכימו להשמיע כמה דברים, שמכוח איתנות עמידתנו ורצייתם שלהם כי אין הפשרה בלי פשרה, מכוח מציאות זו הגיעו גם הם להשמעת דברים שאיש לא העלה על הדעת קודם לכן. לפי שעה יש צליין כי אין שום הת-קדמות בנקודה חיונית זו - הנכונות ההכרחית של מדינות ערב לגרוס את השלום כמחייב שינוי גבולות על-מנת להבטיח את בטחונה של ישראל, על-מנת למנוע אפשרות של מלחמה נוספת.

מכאן ואילך אין לי אלא להתייחס לדבריו של חבר-הכנסת תמיר, ובעקבותיו, מבחינה כרונולוגית, לדברי חבר-הכנסת לנדאו, שאמר: כמה אומלל הוא המצב; מדיניות המושתתת על נכונות ישראל לקבל החלטת מועצת הבטחון עשויה להביא פרי באושים; אבל לפי

— סקירת שר החוץ על פעולות משרדו (תשובת השר) (אבן); (סיכום הדיון) (זה, הררי, רויאל-נאור, שובל, לבנבראון) —

וכך נתמיד ונשקוד על שמירת הפסקת-האש; נהיה ערים לכל האפשרויות של משא-ומתן על שלום כולל או על הסכמים שיקדמו את השלום; ונזהר אוזן לכל הד או לכל גילוי של מציאותיות או מתניות שנוכל לקלוט, — —

(קריאה: אולי נהיה לא רק ערים אלא גם יוזמים.)

— נקיים ונבנה רשת של קשרים בכל היבשות, שתאפשר את התבצרותנו המדינית, הכלכלית, המסחרית; נגביר את הנהירה אלינו של נציגי מדינות והמוני אדם שיתרשמו ישירות ממפעלנו; נפעל לחילוצם וגאולתם של יהודים במצבי רוחה; ננסה להחדיר את נימוקיה והצדקותיה של מדיניותנו לכל אוזן קשבת ופתוחה בעולם. אלו היו משימו-תיו העיקריות בעבר; נתמיד בהן גם בשנה הבאה.

יש בכך דחף להחיש את ההידברות. ואם התביעה לג' בולות בטוחים, מוכרים, חדשים, אם התביעה הזאת נראית הכרחית על-מנת להקים את מערכת הבטחון באירופה, מדוע האדיקות הטריטוריאלית מוצדקת רק כלפי ישראל? הדברים אמורים לא רק לגבי עמדתם של הערבים, אלא לגבי עמדתה של ברית-המועצות. שהרי ברית-המועצות רק לגבינו איננה נוקטת קו האומר שב-מעבר ממלחמה לשלום מתקנים ולא מחדשים את המצב-בים הטריטוריאליים שהולידו את המלחמה. בכל יבשת אחרת ברית-המועצות תומכת בעקרון הזה, רק במזרח התיכון הוא מתנכרת לאותו עקרון.

סיכומי של דבר, רשאת הממשלה, לאחר שתכדוק את כל אשר נאמר בדיון הזה וגם בדיון שהתקיים בשבוע שעבר, לראות את עצמה נתמכת בקווים הכלליים של מדיניותה על-ידי דעת-הקהל ורוב מניינה של הכנסת.

3. סיכום הדיון

2. התביעה לגבולות מוסכמים ובטוחים, מוגנים בידי צה"ל, חייבת גם להבא להיות אבן-פינה במדיניות החוץ הישראלית.

3. התנחלות מאורגנת בשטחים, מדיניות הגשרים הפתוחים, והשילוב הכלכלי עם יהודה ושומרון תורמים תרומה חשובה לביצור בטחון המדינה וליצירת הבנה בין יהודים לערבים בארץ-ישראל.

4. יש להימנע מיזמות מדיניות חפוזות ובלתי-מבוססות, כגון ההצעה המכונה "תכנית אלון", העלולות לסכן את ענייניה של ישראל הן מבחינה מדינית והן מבחינה בטחונית וצבאית-אסטרטגית.

5. הכנסת קובעת שרק משא-ומתן ישיר, חפשי ובלא תנאים מוקדמים, בין ישראל ומדינות ערב יקדם באופן מהותי את עניין השלום.

6. משרד החוץ חייב להמשיך ללא לראות במאמץ צים להסביר לעולם את ענייניה החיוניים של מדינת ישראל, ויש להעמיד לרשותו את האמצעים הנחוצים לכך.

7. משרד החוץ צריך לשקוד על ניצול מירבי של סגל שירות החוץ, ולעודד את קליטתם וקידומם של כוחות צעירים במשרד החוץ.

היו"ר מ. זר: הצעת סיכום של סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה יביא חבר-הכנסת לבנבראון.

אברהם לבנבראון (הרשימה הקומוניסטית החדשה): אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת סיעת הרשימה הקומוניסטית החדשה לסיכום הדיון על סקירת שר החוץ:

1. הכנסת דוחה את סקירתו של שר-החוץ אבן שנמסרה בכנסת ביום 7 במארס 1972.

2. הכנסת מביעה את דאגתה נוכח צעדי הממשלה המכוונים למנוע את חידוש שליחותו של שליח האו"ם ד"ר יארינג.

3. הכנסת תובעת מן הממשלה להודיע על הסכמתה לביצועה המלא של החלטת מועצת הבטחון מספר 242, לרבות נכונות לגסיגה לקווי ה-4 ביוני 1967,

היו"ר מ. זר:

חברי הכנסת, תם הדיון בסקירת שר החוץ. נשמע הצעות סיכום. הצעת סיכום בשם סיעות מספר יביא חבר-הכנסת הררי.

יוהר הררי (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת הסיכום של סיעות המערך (עבודה-מפ"ם), מפד"ל, המפלגה הליכ"ר, רלית העצמאית, קידמה ופיתוח, שיתוף ואחווה — זאת לשונה:

הכנסת רושמת לפניה את סקירת שר החוץ על פעולות משרדו, שנמסרה ביום כ"א באדר תשל"ב (7 במארס 1972) ודברי התשובה שנמסרו היום, ה' בניסן תשל"ב (20 במארס 1972).

היו"ר מ. זר:

הצעת סיכום של סיעת גח"ל תביא חברת-הכנסת אסתר רויאל-נאור.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת סיכום מטעם סיעת גח"ל לדיון על פעולות משרד החוץ:

הכנסת קובעת —

א. הוכח כי מדיניות של ויתורים אינה מקרבת ואין ביכולתה לקרב הסכם שלום, אלא גורמת לתביעות בין-לאומיות לויתורים נוספים.

ב. יש לשוב ולעמוד על העקרון של משא-ומתן ישיר בין הצדדים למען כריתת חוץ שלום.

היו"ר מ. זר:

הצעת סיכום של הרשימה הממלכתית יביא חבר-הכנסת זלמן שובל.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת סיכום בשם סיעת הרשימה הממלכתית לדיון על משרד החוץ:

1. הכנסת קובעת שהעמידה על אינטרסים בטחוניים ומדיניים חיוניים חיוקה בשנה שעברה לאין ערוך את מצבה המדיני והצבאי של ישראל.

של הממשלה ומשרד החוץ על יזמת המלך חוסיין. בתגובות אלה הצטרפה ממשלת ישראל למתרחרי המלך חמה שבעולם הערבי, והפגינה מחדש את עמדתה השלילית הנוקשה כלפי כל יזמה חדשה במרחב.

2. הכנסת מגנה את ההתעלמות הגמורה של הממשלה ומשרד החוץ מקיומה ומוכויותיה הלאומיות של האומה הפלשתינית, המקבילה להתעלמות היסודות הקיצוניים באומה הפלשתינית מקיומה ומוכויותיה של האומה הישראלית. הכרת המלך חוסיין באומה הפלשתינית מבליטה מחדש מחול ישראל זה.

3. הכנסת קוראת לממשלה להצהיר לאלתר שיש ראל מוכנה להחזיר את השטחים המוחזקים תמורת שלום ובטחון, וזאת בצורה שתאפשר לתושבי שטחים אלה לקבוע בעצמם, בדרך דמוקרטית חפשית, מה יהיה עתיד הממשל והמשטר בהם.

4. הכנסת קובעת כי המשך פעולת ההתנחלות בשטחים המוחזקים מפר את הצהרות הממשלה והחלטות הכנסת, הקובעות כי ישראל מוכנה לנהל משא ומתן לקביעת גבול מוסכם, בלא תנאים מוקדמים. פעולת ההתנחלות, הנושאת בחובה הודעה מעשית שיש בדעת הממשלה לספח שטחים נרחבים, והמלווה פעולות גירוש ונישול, זורעת מוקשים בדרך למשא ומתן כזה.

5. הכנסת קובעת שיש צורך בהקמת מיינסטרוין מיוחד, שיהיה מופקד על כל מערכת היחסים בין ישראל והעולם הערבי, ובו ירוכזו מיטב המומחים לנושאים הקשורים בהשגת השלום בין ישראל ועמי ערב. העדר משרד כזה, בראשות שר בכיר, מהווה מכשול חשוב בדרך לתיכנון ולפיתוח יומות ישראליות במרחב.

היו"ר מ. זר :

אנחנו נגשים להצבעה.

הצבעה

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת א. אבנרי לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת ש. מיקוניס לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת ש. תמיר לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת א. לבגבראון לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת ז. שובל לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חברת הכנסת א. רזיאל-נאור לא נתקבלה.

הצעת הסיכום שהובאה על-ידי חבר הכנסת י. הררי נתקבלה.

במסגרת הסכם שלום שיבטיח את הזכויות של מדינת ישראל ושל העם הערבי הפלשתינאי והמדינות הערביות.

היו"ר מ. זר :

הצעת סיכום מטעם סיעת המרכז החפשי יביא חבר הכנסת שמואל תמיר.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת החלטה של סיעת המרכז החפשי בכנסת לסיכום הדיון על משרד החוץ :

1. הכנסת קובעת כי היסוסי הממשלה ורתיעתה מפני התנחלות נרחבת בחבלי הארץ המשוחררים עודדה גורמים תבוסתניים וחתרניים למסע הרסני המופנה גם נגד ההיאחזיות, אשר על הקמתן החליטו השלטונות רשמיים.

2. הכנסת מטילה על הממשלה להרחיב ולהחיש עתה את איכלוסם הישראלי של חבל עזה וצפון-סיני, במקביל ליתר השטחים המשוחררים.

3. הכנסת מטילה על הממשלה לדווח לבית על המגעים שקיימו לאחרונה, במידה שקיימו, עם שליט ירדן המלך חוסיין, ועל תכנם.

היו"ר מ. זר :

מטעם סיעת מק"י יביא הצעת סיכום חבר הכנסת מיקוניס.

שמואל מיקוניס (מק"י) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הצעת סיכום מטעם סיעת מק"י לדיון בפעולות משרד החוץ :

א. הכנסת קובעת שיש צורך דחוף בשינוי מדיניות החוץ הישראלית בכיוון של חתירה שיטתית לאי-תלות בזרים ולהסכם שלום צודק ובר-קיימא בין ישראל לארצות ערב השכנות, על בסיס החלטות מועצת הבטחון מ-22 בנובמבר 1967.

ב. הכנסת קובעת שאינטרס השלום והבטחון של מדינת ישראל מחייב את משרד החוץ בראש וראשונה להפסיק את כפיפותו למשרד הבטחון ולפעול למען הכרת ישראל בזכות ההגדרה העצמית של העם הערבי הפלשתינאי על יסוד של דו-קיום בשלום ושכנות טובה.

היו"ר מ. זר :

מטעם סיעת העולם הזה - כוח חדש יביא הצעת סיכום חבר הכנסת אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש) :

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. להלן הצעת הסיכום של סיעת העולם הזה - כוח חדש :

1. הכנסת מגנה את התגובות השליליות הנחמזות

ג. הקמת ועדה לעניין חוק האיגוד השיתופי, תשל"ב — 1971 *

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
האם מישהו השמיע נימוק כזה ?

יורם ארידור (גח"ל):

זה נימוקך האמיתי. עובדה היא שלא השמעת אפילו נימוק אחד מדוע אתה מציע להקים ועדה מיוחדת. הרי אתה מבקש לשכנע את הבית — מה הנימוקים ? אין נימוקים, מפני שמתביישים לומר את הנימוק האמיתי.

חיים לנדאו (גח"ל):

חוק זה, אדוני יושב-ראש ועדת הכנסת, היה פעם בידי ועדת הכלכלה.

יורם ארידור (גח"ל):

הכנסת הקודמת החליטה להעביר אותו לוועדת הכלכלה, וגם אז הציע יושב-ראש ועדת הכנסת להקים ועדה מיוחדת, אך הכנסת סירבה לקבל את הצעתו. אז לפחות השמיעו נימוקים. היום גם נימוקים אין. בא יושב-ראש ועדת הכנסת ומציע הצעה שהיא פגיעה גסה בתקנון הכנסת. הרי זה כאילו הוא אומר לכנסת בנוסח הידוע של לואי הארבעה-עשר: התקנון — זה אני.

מה שנעשה כאן אינו אלא פגיעה בתקנון, שנועד ראשית כל, להגן על המיעוט בכנסת, שלא יכול להיות כלי שרת בידי הקפריסות של הרוב, כדי שיימנע מצב שבו יחליטו להעביר את החוקים לוועדות לא לפי התקנון אלא לפי השאלה מיהו יושב-ראש הוועדה.

כמובן, הרוב יכול להחליט. אבל גם הרוב חייב לדעת שהוא נתון למגבלות. ואם הרוב משתחרר מהמגבלה של התקנון ומבצע בכנסת מה שהייתי קורא לו אלימות פרלמנטרית — לאן נגיע ? כאשר צריך להקים ועדה לחקר סיבות העוני, כדי לבדוק מה גורם לעוני בישראל וכדי להציע דרכים לביטולו, אז אומרים שיש הרבה ועדות בכנסת, הן תטפלנה בעניין הזה, אין צורך בוועדה מיוחדת. אבל לעניין האיגוד השיתופי, עניין המעוגן בתקנון הכנסת במפורש — ועדת הכלכלה אינה מהימנה ?

אני רוצה להפנות את תשומת-לבם של חברי הכנסת למה שנאמר על הצעה זו לפני שלוש שנים ומעלה. חבר-הכנסת האזנר, מהמפלגה הליברלית העצמאית, שהיא מפלגה קואליציונית, אמר על כך: "סטייה מה-תקנון"; "אין זאת עוד סטייה סתם, אלא סטייה רצינית". אני רוצה לשאול את חברי המפלגה הליברלית העצמאית...

(קריאה: הם אינם.)

חיים לנדאו (גח"ל):

הם מצביעים ברגליים.

יורם ארידור (גח"ל):

אני מזמין גם את חברי המפד"ל להצביע ברגליים. נציג המפד"ל אמר בכנסת הקודמת שזהו תקדים של פגיעה בחוק. הוא אמר שזהו דרך המנוגדת למה שכתוב במפורש בתקנון. גם חברי המפד"ל מצביעים ברגליים.

היו"ר מ. זר:

אנו עוברים לסעיף ה' בסדר-היום: הצעת ועדת הכנסת בדבר בחירת ועדה לעניין חוק האיגוד השיתופי, בהתאם לתקנה 16 לתקנון הכנסת. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. בישיבת הכנסת מיום כ"ח באדר תשל"ב — 14 במארס 1972 הבאתי לפני הכנסת המלצה של ועדת הכנסת בדבר הקמת ועדה לעניין מסויים — ועדה שתדון בחוק האיגוד השיתופי על-פי סעיף 16 בתקנון הכנסת. באותו מעמד נדרש דיון על-ידי סיעת גח"ל וסיעת העולם הזה — כוח חדש. הדרישה הפתיעה את יושב-ראש הישיבה וגם אותי, כיוון שבישיבת ועדת הכנסת נתקבלה ההמלצה ברוב קולות, וסיעת גח"ל הצביעה נגדה, אך לא ביקשה דיון בכנסת על ההמלצה ואף לא רמזה על כך. היא אף ציינה שמות חבריה בוועדה, ומעל דוכן זה קראתי את שמות חברי הוועדה המוצעים, מכל הסיעות.

יושב-ראש הישיבה הדיע שיתיעץ עם הסגנים כיצד לנהוג. העניין הובא לפני ועדת הכנסת ואחמול החליטה לקיים דיון, אשר ימשך שעה אחת. הזמן מתחלק בין הסיעות כמקובל.

היו"ר מ. זר:

כפי שהדיע יושב-ראש ועדת הכנסת, הדיון הוא סיעתי. רשות הדיבור לחבר-הכנסת ארידור ואחריו לחבר-הכנסת גרוס.

יורם ארידור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אם הכנסת לא תכבד את תקנונה, מי יכבד אותה ? יושב-ראש ועדת הכנסת, אותה ועדה שמתפקידה לכבד את תקנון הכנסת, מציע לבית הצעה המנוגדת במפורש לתקנון. ולא זו בלבד, אלא שהוא עוד בא בטרוניה מדוע מתקיים דיון בבית על ההפרה הזאת של התקנון.

אני רוצה להזכיר ליושב-ראש ועדת הכנסת את מה שכתוב בתקנון הכנסת לגבי ועדת הכנסת עצמה על תחומי ענייניה של ועדת הכנסת: המלצות על הרכב הוועדות הקבועות והוועדות לעניינים מסויימים. המלצות בלבד, והמלצה טעונה דיון וטעונה הצבעה. אבל לא רק זה כתוב בתקנון. בתקנון נקבעה גם סמכותה של ועדת הכלכלה, וסמכות זו כוללת מפורשות וללא סייג את עניין האיגוד השיתופי.

מדוע תבואו להציע ועדה מיוחדת, ושוועדת הכלכלה לא תדון בעניין ? מדוע תלכו ותעקרו את העניין הזה מתחומה של ועדת הכלכלה, בניגוד לתקנון ? לא ניתן אפילו נימוק אחד לעניין העקירה הזאת. פשוט אומרים: ועדת הכנסת החליטה, אנחנו ממליצים ומציעים לבית לאשר, ואפילו אין מנמקים את הפרת התקנון. רק מכיוון שיושב-ראש ועדת הכלכלה אינו מנמנה עם סיעת המערך, האם זה כבר נימוק מספיק להפר את תקנון הכנסת ?

בטוח שחבר-הכנסת שכטרמן, כיושב-ראש הוועדה, ימלא תפקידו באופן חפשי ובלי שום השפעות צדדיות.

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת האזנר. איננו באולם. רשות הדיבור לחבר-הכנסת שובל, ואחריו לחבר-הכנסת ורדיגר.

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני חושב שאין להפוך את הדיון הפרוצדורלי הזה ללויכוה על החוק עצמו, כלומר על חוק האיגוד השיתופי, או כפי שהוא קרוי בפי העם: חוק המושבים. אני עצמי ותנועתי סבורים שיש בחוק זה הרבה מן החיוב, אך יש בו גם לא מעט פגמים, וקיימת לגבי כל החוגים בציבור, ובכלל זה ההתיישבות השיתופית על גווניה השונים, בקיבוץ ובמושב, התנגדות חריפה לרבים מסעיפיו. דווקא בגלל זה, חבר-הכנסת ישעיהו — אני מדבר בעיקר אליך, כי הרי אין כאן הרבה חברים מסיעת המערך — דווקא בגלל ההתנגדות הזאת בתוך התנועה, ולא רק מחוצה לה, חושבני שהרוב בכנסת עשה משגה חמור, משגה פרלמנטרי וציבורי כאחד, בהציעו להקים ועדה מיוחדת לדיון בחוק זה.

קיימות דוגמאות רבות. היה או ישנו החוק ליישוב סיכוכי עבודה, שהוא חוק לא פחות קונטרוברסלי, ובודאי בדיעבד היה צידוק להעביר חוק זה לוועדה מיוחדת, בפרט שבועדה הקבועה מעכבים את החוק במשך כמה חודשים. מסיבות פוליטיות, מאחר שיש חילוקי דעות בתוך המערך פנימה, לא הקימותם ועדה מיוחדת, אלא העברתם את החוק לוועדת העבודה. אם כן, סיעתנו מתנגדת להחלטת ועדת הכנסת על בחירת ועדה מיוחדת לענין החוק הזה דווקא.

כבר הזכירו את ענין התקנון, וגדמה לי שהדברים ברורים. בתקנון צוינו בפירוש תחומי עניינה של ועדת הכלכלה: "מסחר ותעשייה; אספקה וקיצוב; חקלאות ודיג; תחבורה על כל ענפיה; איגוד שיתופי" וכן הלאה. אם כן, כאן מדובר על חוק הקרוי חוק האיגוד השיתופי, והוא מועבר משוב-מה לוועדת אחרת.

גדמה לי שיש להעמיד את הדברים על דיוקם. לא סעיפים עומדים כאן לביקורת, אלא פעולתן של סיעות המערך והמפלגה שנתלו באלן ששמו סעיף 16, על מנת להפקיע את חוק האיגוד השיתופי מידיה של ועדה שבראשה עומד איש גח"ל. זה יכול להיות גם איש של סיעה אחרת, אבל במקרה בקדנציה הזאת זה איש גח"ל, וכנראה יש למערך נסיון לא מוצלח מבחינתו בוועדה הזאת, ועל כן החליט להקים ועדה מיוחדת.

בהחלטה זו באה לידי ביטוי בהילות, המריצה את המפלגה הגדולה. בא כאן לידי ביטוי גם רצון להעביר את החוק במהירות דרך כל שלבי החקיקה. אינני מבין מה הבהלה. דווקא משום הסיבות שהזכרתי קודם, בגלל הוויכוחים הרבים שקיימים לגבי ובגלל הרצון של כולנו שכאשר יתקבל החוק, יתקבל על דעת הרוב — גדמה לי שלא היה כדאי לנקוט צעד עקיפה אלה.

נוח יהיה לסיעת המערך לדון בחוק האיגוד השי-תופי במסגרת הוועדה המיוחדת, גם משום הסיבה שסי-עות האופוזיציה הקטנות לא תהיינה מיוצגות בה. זוהי דרך מקורית לחסכון בהסתייגויות, חסכון בדיונים לגופו של עניין, וברור שדיונים כאלה, דיונים שיבחנו מחדש

בכנסת הקודמת היו גם חברים מסיעת המערך שהצביעו ברגליים —

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית): גם הם אינם.

יורם ארידור (גח"ל):

— מפני שהתיישבו להצביע בעד ההצעה הזאת. חלק מהם כבר אינם כאן, אולי דווקא מפני שהצביעו אז כפי שהצביעו. אני רוצה לדעת אם גם הפעם יהיו חברים מסיעת המערך שלא יתנו ידם לפגיעה בחוק, לדרך המנוגדת למה שכתוב במפורש בתקנון, והאם הם יצביעו נגד פגיעה בתקנון, או שכל האמצעים כשרים על מנת לכפות את רצונה של סיעה אחת בניגוד לתקנון? אני בטוח שכל הסיעות בכנסת, חוץ מאחת, יודעות ומביעות את דעתן על הסתייה הזאת מהתקנון.

אדוני היושב-ראש, עלינו להזהיר את סיעת המערך מפני נטייתה הגוברת והולכת להשתמש בוועדת הכנסת כמכשיר לריקון התקנון מנשמתו. אני חושב שאין פרלמנטריסם בריא בלי כיבוד התקנון מצד כל הסיעות בכנסת. לרבות הסיעה הגדולה ביותר. אלא אם כן אנחנו רוצים להגיע לאותו עולם דמיוני של "האמפטי-דמפטי" של לואיס קרול, אשר אומר, באחת השיחות עם עליה, שלמלים אין מובן משלהן, הן מה שהשלטון רוצה שיהיו. יושב-ראש ועדת הכנסת כנראה נאמן לנוסח הזה והוא רוצה להגשים במציאות של הכנסת הישראלית את עולמו הדמיוני של "האמפטי-דמפטי".

הי"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרוס, ואחריו לחבר-הכנסת האזנר.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. כבר אמרתי בעת הוויכוח על החוק, שסיעתנו איננה מתנגדת לחוק האיגוד השיתופי. לדעתנו יש ליצור מסגרת לכל מפעל ציבורי חברתי, לרבות החקיקה. גם המפעל הזה צריך להי-מצא במסגרת חוקית.

אמרתי ואני חוזר ואומר שיש צורך בכמה תיקונים לחוק המוצע. יש להתחשב גם בנימוקי המתנגדים הרו-אים בחוק הזה פגיעה בפרט. אין אני חושב שזה חוק מדרוש הרוצה לפגוע בזולת או לגשל מישוה מרכשו. אין לייחס לשום איש כוונות לא שחרור, גם כאשר הוא מתנגד לסעיף החוק, כי אלה החיים.

עם זאת אני אומר שאין להתעלם מסעיף מפורש בתקנון, שלפיו הנושא הזה, כלומר חוק האיגוד השיתופי, הוא נושא כלכלי מובהק, ועל כן יש להעביר את הדיון בו לוועדת הכלכלה. בטוחני שיושב-ראש ועדת הכלכלה, חבר-הכנסת שכטרמן, תהיינה דעותיו אשר תהיינה, לא ירצה להכשיל את החוק ולא ינצל את מעמדו כדי להכשיל את החוק בצורה זו או אחרת, על-ידי שיטה של היסח הדעת או על-ידי דיונים ארוכים, משום שאם נתחיל ללכת בדרך זו — אין לדבר סוף.

חושבני שזה באמת תקדים פרלמנטרי מסוכן, להת-עלם מסעיף מפורש בתקנון, במיוחד כאשר יש לסיעת המערך רוב בוועדה ואין לה לחשוש מפני סחבת או כל צורה אחרת של עיכוב הדיון. על כן אני בעד עריכת הדיון בחוק האיגוד השיתופי בוועדת הכלכלה, ואני

— הקמת ועדה לעניין חוק האיגוד השיטופי (שובל, זה, ש. תמיר, שוסטק, ישעיהו-שרעבי, הורביץ) —

ובכן, יש הוראה מפורשת בסעיף 12 (א) (3) האו-מרת שוועדת הכלכלה מופקדת על הדיון בחוק האיגוד השיטופי. אני יודע שיושב-ראש ועדת הכנסת הוא אלרגי לגבי ועדת הכלכלה, ביחוד מאז פרשת אוטוקרס. לפני שבועיים ימים היה דיון בעניין דברי שר החוץ עם הסופר אלי יזל, ואני הצעתי להעביר את הצעתו של חבר-הכנסת בנימין הלוי לוועדה. אז זינק יושב-ראש ועדת הכנסת ואמר: לוועדת הכלכלה? אני יודע שהיא מונחת לו בעצמות. אבל זה עוד לא מצדיק להפיר תקנון מפורש, שהוא חלק מחוק היסוד של הכנסת, ולעשות זאת בצניעות חשופה כל-כך.

אולי יסביר לי יושב-ראש ועדת הכנסת למה היו בוועדה המיוחדת 17 חברים ולא 19? למה בכל הנושאים — 19 חברים, ופה לא לפי המניין הקבוע? אולי יסביר לי מדוע הוטל כאן החרם על כל הסיעות של שני חברים ומטה, חרם טוטאלי? אולי יביא לפנינו איזה הסבר הגיוני, המתיישב עם מנימוסם של הגנות פרלמנט-טרי, ציבורית — איזה הסבר שיכול להניח את הדעת, ולו בקושי, גם מתוך עיוות. התרגלנו כאן בבית להרבה מאוד דברים. הרי כבר ציינתי שכאשר צריך — משיבים על שאלתה תוך יום; כאשר צריך — משיבים אחרי 6 חודשים. התקנון — לא חשוב. החוק קיים כאשר כדאי לכם, הוא אינו קיים כשהוא משרת את הזולת. את כל זה אני יודע. אבל אולי יש איזה נימוק מדוע 17 חברים ולא 19? מדוע החרם על כל הסיעות הקטנות? מדוע לא יישב בראש הדיון בנושא הזה נציג אופוזיציוני, כפי שהיה מיועד לפי סעיף 12 (א) (3) — נציג ועדת הכלכלה? הקימותם ועדה מיוחדת, נניח כדי להחיש את העניין. למה לא תזמינו את האופוזיציה שתשב בראש הדיון, כפי שהיה קבוע מראש, מדוע לא? מדוע כשהשר אלמוגי הציע כאן להעביר את החוק לוועדת הכלכלה, קם אחד מחבריכם ואמר לוועדת העבודה. אני עבדך יושב בוועדת הכלכלה, חברי חבר-הכנסת שוסטק יושב בוועדת העבודה. מה? לטחכם ברורה התוצאה: שנינו נהיה בחוץ. האם זה פרלמנט, או סניף של מפלגת העבודה?

זלמן שובל (הרשימה הממלכתית):
אין מפלגת העבודה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
עם הנספחים-שליטים של מפ"ם.

אדוני יושב-ראש ועדת הכנסת, תן לי תשובה על כל אלה; תן תשובה לציבור על כל אלה.

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
אתן לך.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
בסדר, אאזין לכל מלה.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
תשובות אין לו?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

העובדה היא כמובן שהצעת החוק הזאת מתגלגלת כבר עשר שנים והציבור אינו רוצה בה, ובמושבים הנפש נוקעת ממנה. אבל כמה פוליטרוקים רוצים בה, מפני שבכך יהיה להם יותר נוח לשלוט, וזה חשוב מאוד

את סעיפי החוק, אינם משאת-לבו של המערך. ויש מה לבחון מחדש, כפי שכבר אמרתי.

אנו רואים בחומרה רבה את העובדה ששיקולים מפלגתיים ולא שיקולים ענייניים הנהו את המערך בהצעתו להקמת הוועדה המיוחדת, ונצביע איפוא נגד הצעה זו.

היו"ר מ. זר:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו לחבר-הכנסת אורי אבנרי.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ההחלטה של ועדת הכנסת בנושא זה יאה לחוק והחוק יאה לה. החוק הוא חוק טוטליטרי; ההחלטה היא החלטה אנטי-דמוקרטית. זהו חוק טוטליטרי מובהק שמקומו לא יכירנו בארץ של שלטון החוק, וזהו החלטה אנטי-דמוקרטית הנוגדת את תקנון הכנסת שנחקק על-ידי הרוב בכנסת, אותו תקנון שהוא חלק מחוק יסוד: הכנסת.

ההודקות לסעיף 16 של התקנון גם היא חסרת שחר. סעיף 16 אומר: "הכנסת תבחר מזמן לזמן, לפי הצעת ועדת הכנסת, ועדה לעניין מסויים שדינה לכל דבר, פרט לתקופת כהונתה, כדון ועדה קבועה, אם לא קבעה הכנסת הוראות אחרות". ובכן, קודם כל זה צריך להיות עניין מסויים. וכלל פרשנות אלמנטרי הוא שזה לא עניין שמנוי ברשימת העניינים הכלולים בסעיף 12 (א), המחולקים ומשובצים בין הוועדות הקיימות והקבועות של הכנסת. שאם לא כן, ניתן לקחת כל נושא המוזכר במפורש בסעיף 12 (א), וכשיהיה נוח — להרכיב ועדה בהרכב מסויים, שיהיה נוח לסיעת הרוב, ובכך נהרס כל הבסיס שעליו מושתתת הכנסת. כך שמים את התקנון ללעג ולקלס.

סעיף 16 אומר דבר נוסף. הוא אומר שדין הוועדה יהיה כדון ועדה קבועה לכל דבר. מה פירוש הדבר? פירוש הדבר בראש וראשונה שמספר חבריה יהיה כמספר חברי כל יתר הוועדות. אבל פה נעשתה קנוניה, אדוני יושב-ראש ועדת הכנסת. קנוניה.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
תחבולה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

לא תחבולה, אלא קנוניה, קנוניה מכוערת, שמגמתה לשלול מסיעות מגדל מסויים את אפשרות ההשתתפות, וידוע אילו סיעות. בין היתר זה כלל סיעות אשר בזמן שהחוק הזה הובא לראשונה לפני ועדת הכלכלה נאבקו על כל סעיף וסעיף, ואותן רוצים להוציא מן המשחק. זה כל כולה של החכמה. רוצים לקחת את ראשות הוועדה מידי סיעה אופוזיציונית גדולה; רוצים לקחת את ההשתתפות בוועדה מסיעות אופוזיציוניות אקטיביות, אף אם הן קטנות, ולהשאיר את העניין למשחק מהיר, כדי שהחוק הריאקציוני והשחור הזה יועבר מהר מהר ובחצי מחתרת, בלי אפשרות של מאבק פרלמנטרי אמיתי, הסתייגויות ובירור העניין עד תום, משום שידועים איזו סערת רוחות יצר החוק הטוטליטרי הזה בציבור, וביחוד בקרב בני המושבים.

חוברת כ"ב, ישיבה רפ"ה

— הקמת ועדה לעניין חוק האיגוד השיתופי (ש. תמיר, שוסטק, זר, אבנרי, ברעם, ש. כהן, ישעיהו-שרעבי) —

רק להביע את המחשבה באוזני הרוב שאינו נוכח כאן ברגע זה, שזוהי דרך מסוכנת, וגם לרוב כדאי לחשוב פעמיים לפני שהוא עולה על דרך זו.

יש לי הרבה מה לומר על המוסד הזה — ועדת הכנסת, הלוכש בכנסת הזאת צורה המעוררת ספקות רבים יותר ויותר.

משה ברעם (המערך, עבודה-מפ"ם):
לך יש באמת טענות לוועדת הכנסת?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
יש לי.

שלום כהן:
אחרי כל מה שעשו לך?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
אינני חושב שאם בעניין קטן אחד החליטה ועדת הכנסת לפי החוק, הסדר וההגיון, היא צריכה להתפאר בכך. זה תפקידה.

אני אומר: יש לי ספקות ההולכים וגוברים מאז כינונה של הכנסת הזאת. אינני אומר שוועדת הכנסת צריכה להיות טריבונל משפטי. היא מורכבת מסיעות פוליטיות, חבריה הם אנשים פוליטיים ונציגי מפלגות. אבל כאשר אדם נעשה חבר ועדת הכנסת, שהוא כמו אחת כמה וכמה יושב-ראש ועדת הכנסת, שהוא כמו יושב-ראש הכנסת, עליו להיות במידה רבה מעל לאיני-טרסים מפלגתיים, טהורים ובלתי-טהורים. לדעתי יש טעם לפגם בכך שמוכר כללי של מפלגה הוא יושב-ראש ועדת הכנסת, כאשר יושב-ראש ועדת הכנסת הרי הוא כיושב-ראש הכנסת.

ישראל ישעיהו-שרעבי (המערך, עבודה-מפ"ם):
אולי גם חברות במפלגה אין לה טעם?

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
חלילה, אין כל פגם בכך שאתה חבר מפלגה, ובוודאי לא בכך שאתה מזכיר מפלגה. הפגם הוא בכך שמוזכר מפלגה, אדם המייצג בצורה מובהקת אינטרס מפלגתי — ומייצג אותו באופן לגיטימי — אינו צריך להיות יושב-ראש הכנסת או יושב-ראש ועדת הכנסת, שמסודים לה עניינים השייכים לסדרי הכנסת, ליחסים בכנסת וכן הלאה. יש בזה טעם לפגם בלי כל קשר לאישיותו של אותו יושב-ראש. הייתי מתנגד לכך גם אילו היה זה המזכיר הכללי של תנועת החרות או מפלגה אחרת. על כל פנים פרשה זו מוכיחה את הדבר בצורה מובהקת.

אין שום נימוק, אדוני היושב-ראש, ולי נימוק אחד, העומד במבחן הביקורת ההגיונית בהצעה זו שאתם מציעים. אם אתה אומר — וזה הנימוק היחיד ששמעתי גם אז וגם עכשיו — שהחוק הוא גדול וטעון בירור מיוחד, תיגשו ליושב-ראש ועדת הכלכלה, תבקשו ממנו לעשות את הסידורים הדרושים כדי שהחוק ייזון בצורה סדירה. אני חושב שחץ מאדם אחד בכנסת, שאמר על יושב-ראש ועדת הכלכלה שהוא שקרן, אין אדם אחד בכנסת המטיל את הספק הקטן ביותר בהגיונותו וביושרו של חבר-הכנסת שכטרמן. אני מוכרח לומר: אין רבים מבין חברי הכנסת שעליהם אפשר לומר זאת. עלי בוודאי לא ייאמר הדבר. הגיונותו וישרו של חבר-הכנסת שכטרמן, יושב-ראש ועדת הכלכלה, הם מעל

לפני בחירות לקבל את זה. אז אפשר יהיה לסחוט עוד קצת קולות, ביחוד במושבים שיש בהם עולים חדשים, ואפשר יהיה להעביר דברים בכוח, מהר, באילוף ובכפייה, גם בכפייה דתית, כפי שרוצים אנשי המפד"ל, ובכפייה מרכסיסטית — כפי שאתם רוצים. זוהי החוק, זו משה מעוזה.

(חבר-הכנסת י. ישעיהו-שרעבי קורא קריאת-בנינים)

אני יודע. אנחנו לא נהיה בוועדה. אתם תרשו לנו להגיש שלוש וחצי הסתייגויות לחוק בן 400 סעיפים, ובוזה תרצו למצות את זכותנו הדמוקרטית. אני מכיר את זה.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):
זה גם נגד החברים של המערך בתוך ועדת הכלכלה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):
על כן, אדוני היושב-ראש, אין לקבל הצעה זו. וכאשר שמעתי עליה, כאשר קראתי עליה, זכרתי אותו סיפור במקורות: כאשר הופיע עוף חדש ולא ידעו אם הוא כשר או טמא, הלכו וביררו ומצאו כי הלך אצל העורב. לא לחינם הלך הרוזני אצל העורב; לא לחינם הלכה ההחלטה הזאת אצל חוק המושבים.

הי"ד מ. זר:
רשות הדיבור לחבר-הכנסת אורי אבנרי.

אורי אבנרי (העולם הזה-כוח חדש):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני שמח שעמדתו על המשמר, אי יושבתי על המשמר, כאשר רצו להעביר בכנסת, בהיסח הדעת, כאילו דרך אגב, את ההחלטה הזאת. אבל ההחלטה היתה צפויה. היא היתה צפויה מן הרגע שהגישו את החוק הטוטליטרי הזה לכנסת.

מי שיש לו זכרון ויודע מה קרה בכנסת הקודמת, זוכר שאותה תחבולה ניסו להעביר גם אז. גם אז עמד בראש ועדת הכלכלה איש האופוזיציה הימנית. אז כמו עתה היתה המגמה להוציא מידי ועדת הכלכלה את החוק הזה, שהוא, לפי תקנון הכנסת, בפירוש ובצורה חד-משמעית, שייך לוועדה זו. אז, כמו עכשיו, ניסו להעביר זאת בכוח. אבל אז היו הימים קרובים מדי לבחירות, השערוריה היתה גדולה מדי, ולכן ברגע האחרון נכנעו והעבירו את הצעת החוק לוועדת הכלכלה.

הוועדה התמסרה לחוק ברצינות רבה. היו ישיבות רבות והיה מאבק על כל סעיף. והמאבק היה נכון, פרלמנטרי ולגיטימי, כשם שצריכים לנהוג בדיון על חוק. ואז באו הבחירות ומפלגת העבודה למדה לקח, שאם היא רוצה להעביר את החוק הזה כמו שהיא רוצה ובצורה שהיא רוצה, צריך להקים משהו מיוחד.

אני חושב שכולנו, היושבים פה, יודעים שבתחבולה זו מי שיש לו הקולות איננו זקוק לא לתשובות, לא להצדקות ולא לגימוקים. הדי המורמת שווה אלף נימוקים. קודם דיבר שר החוק, אבא אבן, על מעמדה של ישראל באו"ם, וזכרתי במעמדה של סיעת, שגם לה יש קול אחד, כשם שיש לישראל באו"ם. שר החוק אמר: כאשר יש יחסי כוחות, אין מנוס מהם. כאשר הרוב מחליט לבטל את ההגיון, כאשר הרוב מחליט לבטל את התקנון, כאשר הרוב מחליט להעביר כל דבר שהוא רוצה, הרי הוא רוב ויכול לעשות זאת. אני רוצה

— הקמת ועדה לעניין חוק האיגוד השיטופי (אבנרי, קשת, ש. כהן, ידיד, ישעיהו-שרעבי) —

ככל הוועדות, מעבירים בה את כל התהליך; אבל ברור לגמרי מה תהיה התוצאה — התוצאה תהיה מהירה ומוכתבת מראש.

אני פונה במיוחד ליושב-ראש הקואליציה, לחבר-הכנסת משה ברעם. אני זוכר אחד הנאומים הראשונים שלי בכנסת הזאת, אשר נגע למשטר הפנימי של הכנסת, לדמותה של הכנסת. אני זוכר שדיברתי אז על מיעוט המשתתפים בישיבות וחבר-הכנסת ברעם השיב לי בק-ריאת-ביניים, שאני, ומי שידבר כמוני, פוגע בדמותה של הכנסת. אני קיבלתי את דבריו אל לבי, מכיוון שהוא בכל זאת בעל מעמד, בעל ותק; ובאזיה מקום — מאז — הירדהני בכל זאת האם צריכים בכל הזדמנויות לתקוף את הכנסת בשל מעשיהם של אחדים, מכיוון שתדמיתה של הכנסת היא נכס יקר מאוד לדמוקרטיה. מה אתם עושים היום? חבר-הכנסת ברעם, מה אתם עושים היום? כאשר אנחנו לפעמים, מתוך כעס ויאוש של סיעות קטנות, אולי מתוך תחושה של חוסר אונים, אומרים שאתם הופכים את הכנסת לחותמת-גומי — אתם משיבים בכעס, בש-לילה, לאמור: אל נא תולולו אתם בתדמית הכנסת. הרי זה מה שאתם עושים היום. אתם הופכים את הכנסת לחותמת-גומי. אני מבין שיש רוב, ולרוב יש זכויותיו, אבל אין להשתמש בהן בצורה כל-כך צינית, לא בצורה כל-כך פוגענית. אתם תזכו, אתם תנצחו. מי יפסיד? תפסיד תדמיתה של הכנסת.

לסיכום, יורשה לי לדרוש את עלבונם של יושב-ראש ועדת הכלכלה. אני בטוח שחבר-הכנסת אברהם שכטרמן איננו זקוק למגינים ולדורשי עלבונם, אבל לא את עלבונם של חבר-הכנסת אברהם שכטרמן האיש עלינו לתבוע, אלא את עלבונם של מעמדו, שבגללו עושים את "הקרקס" הזה — ואני מצטער על שאני משתמש במלה הזאת — וכן תובע אני את עלבונה של ועדה שלמה. הרי יש באיהם מקום גם גבול לשיקולים אלה, חוש שמחייב גם שיקול ממלכתי. לדעתי, בסוגיה הזאת עברה סיעת המערך את הסייגים המבחניים בין המותר והאסור מבחינה פרלמנטרית, מבחינה דמוקרטית ומב-חינה ממלכתית.

ה"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת הכנסת, חבר-הכנסת ישראל ישעיהו, לתשובה.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין חדש תחת השמש, או כפי שזה מנוקד: תחת השמש (שין ראשונה קמוצה). אילו אפשר היה להחזיר את הסרט שלוש שנים אחורנית היינו שומעים אותו הויכוח, אותם הדברים ואותן האזהרות והטרונות — הכל בכל, הכל כבר נאמר. אי-אפשר לחדש. מה שמפליא אותי הוא הכשרון של אחדים מחברי הכנסת לחזור על דבריהם בצורה כזו כאילו הם אומרים את הדברים האלה בפעם הראשונה.

אמנם חבר-הכנסת ארידור דיבר בנושא זה בפעם הראשונה — בפעם הקדמת דיבר חבר-הכנסת שופמן — אך אני מניח שחבר-הכנסת ארידור עיין בדבריו של חבר-הכנסת שופמן בדיון הזה שהתקיים לפני שלוש שנים והוא חזר על אותם רעיונות, על אותן הטענות; אבל חבר-הכנסת אבנרי חזר על דבריו בדיוק כמעט מלה במלה, אם לא אפריו — והיו כאן כמה וכמה הפרוות.

לכל ספק, עצם המעשה הזה יש בו משום החשדה של יושב-ראש הוועדה, החשדה מפורשת שיושב-ראש הוועדה יחבל בטיפול הסביר בהצעת החוק הזאת. ואני מתקומם נגד זה.

אין שום נימוק. הנימוק היחיד הוא שיושב-ראש ועדה מיוחדת נאמן למגמת מצייעי החוק, ובוועדה זו יש הרכב שהוא נוח יותר למצייעי החוק. ומכיוון שזהו חוק יוצא-דופן במערכת החוקים של מדינת ישראל, חוק הפותח בעליל דף חדש במשטר ובחוק של ישראל, הרי רוצים לכפות על הכנסת לטפל בו באופן מיוחד, בחוק המיוחד. אני חושב שהכנסת צריכה היתה להפגין במקרה זה שאיננה רוצה להיות חותמת-גומי ושהיא מוסד פר-למנטרי עצמאי. על הכנסת לדחות את ההצעה הזאת מכל וכל.

אינני משלה את עצמי, כבוד היושב-ראש, שהרי הרוב הוא רוב. ואם הרוב מחליט, למרות דעת הקהל, למרות משמעותו של הדבר, תעביר הכנסת את ההחלטה ותקבל אותה. לא נותר לנו אלא למחות מעל במה זו, בצורה קיצונית וחריפה ביותר, נגד תתבולה זו.

ה"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלום כהן:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. ראשון הגוואמים בדיון הזה, חבר-הכנסת ארידור, התרעם על אשר יושב-ראש ועדת הכנסת לא הרבה בדברים בבואו להציג את הצעתו, והוא אמר: כיצד הצעה כל כך חמורה, כל כך יוצאת-דופן, אין טורחים אפילו לנמק אותה, אלא רק מקדישים לה מספר משפטים?

אני סבור אחרת, חבר-הכנסת ארידור. אני חושב שיושב-ראש הוועדה יכול היה לדבר הרבה יותר בקיצור. הוא יכול היה לעשות מה שילדים עושים במשחקיהם — משפט אחד: להגיד "פוס", לא משחקים". הרי זה מה שילדים עושים כאשר המשחק אינו כפי שהיו רוצים, כאשר הם מרגישים שהם עלולים להפסיד במשחק, אם הם רוצים להמשיך לשחק, הם מחליפים את כללי המשחק. זה מה שקורה כאן — מחליפים את כללי המשחק.

אפשר גם להתייחס לצד התקנוני. לפנינו נושא שעליו נאמר במפורש בתקנון הכנסת שהוא שייך לוועדת הכלכלה. תחת זאת מציעים ועדה אחרת, שיהיה ברור לחלוטין כי תקבל את תכתיבי הקואליציה, או תכתיבי אותו חלק בקואליציה, שהוא בעד החוק הזה. יש כאן, למעשה, תכתיב פנימי בתוך המערך.

מנחם ידיד (גח"ל):

נדמה לי שיש להם רוב בכל הוועדות.

שלום כהן:

אבל יש רוב ויש רוב. הרוב שלהם בוועדת הכלכלה לא כל-כך נוח. אפשר לסמוך על הרוב הזה שימשיך את המשחק לפי כל הכללים, ולהגיע לסופה של דרך לאחר שיינתן ביטוי לכל ההשקפות, לכל המתנגדים. אפשר אז לבוא ולהכריע; אבל כאן מרכיבים ועדה, אשר — שוב — אם נשתמש בדימויים של הילדים, דומה לאלה המטילים מטבע ואומרים: עץ — אני זוכה; פלשתין — אתה מפסיד. מקימים ועדת כנסת לגיטימית

חוברת כ"ב, ישיבה רפ"ה

— הקמת ועדה לעניין חוק האיגוד השיתופי (ישעיהו-שרעבי, ארידור, ש. תמיר, ידיד, הורביץ, רזיאל-נאור, בדר, שוסטק, לנדאו) —

שלושה דברים באו בחשבון בשקוליה של ועדת הכנסת; הראשון הוא — תכנון של החוק, העוסק לא רק בעניינים של קאופרציה, אלא הוא עוסק במיוחד באורח החיים של ההתיישבות העובדת, הקיבוצית, המושבית.

יורם ארידור (גח"ל):

לפי התקנון, ענייני חקלאות הם בתחום הטיפול של ועדת הכלכלה.

יוחנן בדר (גח"ל):

מדוע כתבתם בתקנון, שענייני האיגוד השיתופי יידונו בוועדת הכלכלה?

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

אצטט את התקנון, אני יודע מה כתוב בתקנון.

יש צורת חיים שאין לה דוגמה ומשל בעולם: התיישבות מושבית וקיבוצית. זה יותר מאשר נושא מסוים; זהו נושא מיוחד ומיוחד את החוק. לכן אמרנו: לחוק כזה, בעל ייחוד כזה, צריך שתהיה ועדה מיוחדת של הכנסת; גם לכבוד החוק, וגם לכבוד ייחודו של הנושא.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

כאשר טענו שזה נושא של אורח חיים, אמרו חבריך שזהו סעיף צדדי, שולי.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

אל תשים בפי חברי דברים שאתה רוצה לומר. תגיד בשמך מה שאתה רוצה.

השקול השני הוא — כמותו של החוק. זהו חוק הכולל 360 סעיפים, ביניהם לא מעט סעיפים המורכבים מכמה סעיפי-משנה. ברור שהוועדה שתטפל בחוק תצטרך להקדיש לדיון זה 2, 3, 4 ואף 5 ישיבות בשבוע; כדי להתקדם בדיון בחוק — וחוק כזה מחייב דיון יסודי, מעמיק ומפורט — תצטרך הוועדה לקיים מספר ישיבות בשבוע במשך שנה וחצי ואולי יותר.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

האם יהיו חברי כנסת פנויים למטרה זו? האם חברי הכנסת לא יהיו חברים בוועדות האחרות? למי אתה מספר סיפורים כאלה?

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

לכל ועדות הכנסת יש מה לעשות. לכל אחת מהן יש סדר-יום מלא וגדוש. הוועדות אינן פנויות. פעם ניסו לומר: יש ועדה פנויה, ועדת הכלכלה. זו טענה שלא היתה נכונה אז ואינה נכונה עכשיו. יש לוועדה זו מה לעשות, והיא לא תוכל להתמסר לעניין זה אותה התמסרות המחייבת ממשקלו והיקפו של החוק. יש שקול שלישי.

חיים לנדאו (גח"ל):

והוא המכריע, מי הוא יושב-ראש הוועדה?

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

אגיד מהו השקול המכריע. הצעת חוק זו הונחה על שולחן הכנסת השישית ונדונה בה בקריאה ראשונה. היא חזרה והונחה על שולחן הכנסת השביעית וגם היא דנה בה בקריאה ראשונה.

אני רוצה קודם כל להתרעם על חברי-הכנסת ארי-דור. לא מגיע לי ממנו, שישלף את דברי. הוא אומר שבאתי בטרוניה על שמתקיים דיון. לא היה ולא נברא. טענתי היום כאן שלא היתה פנייה בוועדה מצד חברי סיעתך שישבו בוועדה. הצבענו בוועדה, גמרנו, וביקשתי לציין את שמות חברי הוועדה. הם ציינו את השמות וחשבתי שהעניין גמור. אילו ביקשו דיון, היינו מחליטים בוועדה על דיון.

יורם ארידור (גח"ל):

הכנסת מקיימת את הדיון ממילא.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):
זה לא כתוב.

יורם ארידור (גח"ל):

ואם זה כתוב — אתה מקיים אותו?

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

כן. מה אנו עושים כל הזמן בכנסת? משחקים במחבואים? — אנו מקיימים דיונים. מה אנחנו עושים עכשיו? האם זה לא דיון, האם איננו מקיימים דיונים, האם אינך מדבר בכלל?

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

מצפצפים על התקנון; זה מה שעושים.

מנחם ידיד (גח"ל):

מקלקלים את התקנון.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

עוד אגיע לזה.

הבאתי את העניין לוועדת הכנסת. אני עצמי אמרתי שאני בעד דיון, שיתקיים דיון, אבל צריך היה להודיע, ואתם לא עשיתם זאת. זו הטרוניה — טרוניה קטנה, אבל אל תיחס לי שבאתי בטרוניה על שבכלל מקיימים דיון על כך בכנסת.

הערה שנייה ביחס ליושב-ראש ועדת הכלכלה. גם בענין זה כבר נאמר עלי-ידי יושב-ראש ועדת הכנסת הקודם, חברי-הכנסת אונייה, בוויכוח ההוא, ואני חוזר על הדברים, לגבי יושב-ראש ועדת הכלכלה הקודם, חברי-הכנסת אבניאל, ואני אומר זאת היום לגבי יושב-ראש ועדת הכלכלה דהיום, חברי-הכנסת שכטרמן, שאני מעריך אותו ומעריך את עבודתו, אבל אין כל קשר בין ההצעה הזאת לבין יושב-ראש ועדת הכלכלה.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אם כן, לאיזה דבר יש קשר?

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

הקשר הוא לעניין.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

זהו העניין.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

זה לא העניין.

רצוני לומר לכנסת מה היו הנימוקים שהוועדה הביאה בחשבון כאשר החליטה מה שהחליטה. והיה יוכוח גדול. התנהל ויכוח גדול, שוב לא בפעם הראשונה, לא בוועדה ולא בכנסת.

— הקמת ועדה לעניין חוק האיגוד השיטופי (לנדאו, נחושתן, קשת, שוסטק, רויאל-נאור) —

חיים לנדאו (גח"ל):

גם הכנסת השמינית תדון בה בקריאה ראשונה.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

זוהי הנקודה, ואני מקווה שהדבר לא יעלה בידך.

אתם אומרים: יש כאן פגיעה בתקנון. כך טען חבר-הכנסת ארידור. אבל אתם פוגעים בכנסת ובדמוקרטיה; מה שאתם עושים הוא נסיון למנוע דיון בחוק. הכנסת צריכה להגן על עצמה ולדאוג לכך, שאם היא דנה בהצעת חוק בקריאה ראשונה ומעבירה אותה לוועדה, אמנם תובא הצעת חוק זו לפניה לאישור בקריאה שנייה ושלישית, ושלא ישתמשו בתחבולות שונות כדי שהצעת החוק לא תגיע לכלל דיון. ובקשר לחוק זה נעשו כמה וכמה תרגילים.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אתה מאשים את ועדת הכלכלה בחבלה?

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

אני מאשים אותך, שאתה דורש לעצמך זכויות יתר. אתה חבר כנסת אחד, ואתה דורש זכויות של מאה-ועשרים חברי כנסת.

אתה רוצה למנוע כל דיון. זוהי הדמוקרטיה שלך, שלא יהיה דיון.

מנחם ידד (גח"ל):

זוהי פגיעה בתקנון.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

זוהי שאלה של כבוד הכנסת, שחוק המועבר אליה לדיון, יידון לגופו ושלא יעקפו אותו.

שמואל תמיר (המרכז החפשי):

כיוון שיושב-ראש ועדת הכנסת פסל מראש את ועדת הכלכלה באמרו שאם החוק יידון בוועדה זו יעקפו את החוק, הרי הוא פגע בכבוד הכנסת, בכבוד ועדה של הכנסת, כי זה נוח למפלגות.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

יש לי הגדרה למה שאמרת, אבל לא אשתמש בה. מה קורה עכשיו? קיימת כנסת, ולכל הדעות הכנסת היא מעל לוועדת הכנסת, ואפילו מעל לחבר-הכנסת תמיר. עכשיו דנה הכנסת בשאלה זו, והיא תחליט מה שתחליט. אם היא תחליט בחיוב — כן יהיה; אם היא תחליט בשלילה — לא יהיה. אבל היא אשר תחליט. כך אני מבין את הדמוקרטיה. איני מבין דמוקרטיה אחרת. צריך לאפשר דיון בחוק זה, וצריך לגשת לדיון ולהחליטה.

אני מצטער, חבר-הכנסת ארידור השתמש במלים "אלימות פרלמנטרית". אני רואה עכשיו את האלימות הפרלמנטרית.

מנחם ידד (גח"ל):

אולי תתקנו את התקנון?

יעקב נחושתן (גח"ל):

איך אפשר לעבור לסדר-היום כאשר יושב-ראש ועדת הכנסת פוגע בוועדת הכלכלה? עליו לחזור בו.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

לא פגעתי בשום ועדה, ואל תהיה מגן של ועדת הכלכלה.

יעקב נחושתן (גח"ל):

פסלת ועדה זאת, אמרת שהיא מונעת דיון.

היו"ר ב. צ. קשת:

אני מבקש שקט. אם היושב-ראש יחליט שחבר-הכנסת ישעיהו צריך לחזור בו מדבריו, יפנה לנואם. לא ייתכן שכל חבר כנסת יתבע זאת. אנחנו צריכים לסיים את הדיון.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

אם מסתמכים על התקנון, הרי בתקנון יש כמה וכמה דברים. ושוב, אני מזכיר לעצמנו שהכנסת מתקינה לעצמה תקנות. ברצותה יכולה היא להחליט כך, ברצותה יכולה להחליט אחרת.

(קריאה: התקנון מחייב. אי-אפשר לשנותו בכל שעולה על הדעת.)

זה סגנון של דיון בכנסת?

אצטט סעיפים מן התקנון. "הכנסת רשאית לבחור מזמן לזמן ועדות קבועות נוספות" — זה כתוב בתקנון, בלי לומר שכך יש לנהוג רק באותם מקרים שאינם מפורטים בתפקידי הוועדות. זה לא נאמר, בפירוש לא נאמר. בסעיף 12 (ג) נאמר: "ועדת הכנסת היא המוסד מכת לפסוק בחילוקי דעות בעניין סמכויות הוועדות".

המחוקק נתן בתקנון סמכויות לוועדת הכנסת, שתחליט בענייני הוועדות, לפי שיקולים שהיא אחראית להם, והיא צריכה להביא את החלטתה לפני הכנסת. והיו דברים מעולם שלא שמרה הכנסת, לפי המלצת ועדת הכנסת, על הגדרות התפקידים שישנן בתקנון. חברי הכנסת זוכרים עניין חוק בתי-דין לעבודה. בסמכויות של ועדת העבודה יש כל דבר שקשור בעבודה, אבל כשהיה עניין חוק בתי-דין לעבודה, הועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

חיים לנדאו (גח"ל):

כי זה עניין של בתי-דין.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

למה כל הנימוקים האלה? הכל יודעים למה נכנסת כלל לחופה.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

השאלה היא אם הכל יודעים. למה אתה נכנס עכשיו ל"חופה" של דברי? איזה דיון הוא זה, כאשר אפילו אין רוצים לשמוע?

בהגדרת הסמכויות של ועדת העבודה מצוי עניין השיכון. אולם חוק הגנת הדייר הועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היה חוק צינור הנפט, זה עניין זכויות והוא כלול בתחום ענייניה של ועדת הכלכלה. עניין זה הועבר לוועדת החוץ והבטחון, ולא היתה פה שום טענה ושום הערה.

אסתר רויאל-נאור (גח"ל):

ביזמתכם הועבר.

חוברת כ"ב, ישיבה רפ"ה

— הקמת ועדה לעניין חוק האיגוד השיתופי (שוסטק, ידיד, ישעיהו-שרעבי, רזיאל-נאור, ש. תמיר, קשת, אבנרי) —

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי) :
אלה היו ענייני בטחון.

מנחם ידיד (גח"ל) :
אמרתם כי אלה הם ענייני בטחון.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) :
כך היה גם כשדנה הכנסת והחליטה בעניין הוועדה לבדיקת מבנה החינוך. היא החליטה בהחלטה פרלמנ-טרית שלא למסור עניין זה לוועדת החינוך והתרבות, אלא להקים ועדה מיוחדת.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל) :
הביאו את העניין לפני הכנסת.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) :
הנה הכנסת שומרת לעצמה את הזכות לקבל או לא לקבל המלצתה של ועדת הכנסת. ועדת הכנסת המליצה, הכנסת יכולה לקבל או לא לקבל. ב-3 בדצמבר 1968 לא קיבלה הכנסת הצעת ועדת הכנסת, ואיש לא השמיע מעל במה זו מחאה או טריוניה. ההצעה נפלה אז ברוב של 28 נגד 26 קולות, לא נתקבלה ההצעה בדבר ועדה מיוחדת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
למה לא תגיד את הנימוק האמיתי לוועדה מיוחדת?

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) :
אינני יכול לסיים את דברי בלי להעיר הערה לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואני רוצה להגיד את זה, אם אפשר, ברוח טובה ושקטה.

סיעות קטנות צריכות להיות מיוצגות לפי גדלן. עובדה היא שאין אתה חבר בהרבה ועדות. יש תשע ועדות, נדמה לי שאתה חבר בוועדה אחת או בשתיים. לא ייתכן שתהיה חבר בכל הוועדות, כי זאת לא תהיה דמוקרטיה.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
מישהו אמר זאת?

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) :
אילו צריך היה לכלול אותך בכל הוועדות, אילו צריך היה לבנות את הוועדות על-פי הסיעה הקטנה ביותר, על-פי סיעת יחיד, היתה כל הכנסת ועדה אחת.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
תאמרו למה 17 חברים בוועדה ולא 19.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) :
המספר 17 הוא מספר "טוב" במספרים עבריים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
זו התשובה? ואתה רוצה שנקבל את דברך בריצי-נות? זה היה מתוכנן בדיוק כדי להוציא אותי. אתה רוצה שאתייחס לדברים ברוח טובה? כל הוועדות מונות 19 חברים וזו במתכונת בת 17 חברים, מפני שזה מספר יפה... ואני אתייחס ברצינות ובאמון לדברך? איוו ציניות.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) :
אתה חייב להתייחס באמון לדברי, אם אתה מסוגל, כי בהצעת ההרכב ישנן כל הסיעות, עד סיעות המונות ארבעה חברים.

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :

יש ועדה נוספת המורכבת כך? תמנה עוד אחת. מלבד ועדת החוץ והבטחון וועדת הכספים אין עוד ועדה כזאת. זה לעג לאינטליגנציה של חברי הכנסת. יש גבול לכל דבר. זו חרפה לכנסת.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) :
יש שתי ועדות כאלה.

היו"ר ב. צ. קשת :
אני מבקש לכבד את הופעת יושב-ראש ועדת הכנסת.

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי) :
מי אינו מכבד?

שמואל תמיר (המרכז החפשי) :
יכבד הוא את התקנון.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) :
תכבד את הכנסת.

היו"ר ב. צ. קשת :
אני דורש מחברי הכנסת להניח ליושב-ראש ועדת הכנסת לסיים את דבריו. לא ייתכן לקיים כך ישיבה. אפשר לקרוא קריאות-ביניים — אחת, שתיים, שלוש, אבל אין להמשיך בצעקות כל הזמן. אני מבקש לנהוג בהתאפקות.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) :
מה שאני מבקש הוא לא להפריע לכנסת לקיים את חובתה לחוקק חוק — לקבלו או לדחותו, לקבל סעיפים אלה או אחרים, לשנות אותם — אבל שהכנסת תוכל לעשות זאת. אני יודע שמשתמשים במלים "משחק פרלמנטרי". אינני חושב שעבודה פרלמנטרית היא משה-חק. זו עבודה רצינית. אבל אם משתמשים במלה "משחק", הרי זה לא משחק יפה כשעושים הכל כדי למנוע את עצם הדיון.

אורי אבנרי (העולם הזה — כוח חדש) :
לכל משחק יש כללים, ואתם מפירים את הכללים.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת) :
ועדת הכנסת סבורה שהוועדה המיוחדת תוכל להת-מסר לדיון בחוק הזה, להקדיש לו זמן, וסוף סוף יבוא לאישור הכנסת. מה שתאשר הכנסת — תאשר; מה שלא תאשר — לא תאשר, אבל דיון צריך להתקיים.

היו"ר ב. צ. קשת :
אנו ניגשים להצבעה על החלטת ועדת הכנסת בדבר הקמת ועדה לעניין חוק האיגוד השיתופי.

הצבעה

בעד החלטת ועדת הכנסת בדבר
הקמת ועדה לעניין חוק האיגוד

השיתופי

נגד

החלטת ועדת הכנסת בדבר הקמת ועדה לעניין
חוק האיגוד השיתופי נתקבלה.

— הקמת ועדה לעניין חוק האיגוד השיתופי (קשת, ישעיהו-שרעבי, שוסטק, פיינרמן); סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו (דיון) (קשת, גרוס) —

היו"ר ב. צ. קשת:

יושב-ראש ועדת הכנסת יביא לאישור המליאה את ההרכב האישי של הוועדה.

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):

אני מבקש אישור הכנסת להרכב הוועדה לעניין חוק האיגוד השיתופי כדלהלן: מטעם סיעת המערך: י. הרדי, י. קורן, צ. גרשנון, ב. צ. חלפון, ע. פינברג-סרגי, ע. פיינרמן, ש. רוזן, מ. שחל — —

אליעזר שוסטק (המרכז החפשי):

אין בין הנמנים כאן אף חבר אחד מסיעת המערך שהוא חבר ועדת הכלכלה.

עוזי פיינרמן (המערך, עבודה-מפ"ם):
אני חבר ועדת הכלכלה.

היו"ר ב. צ. קשת:

אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

הצבעה

הצעת הרכב הוועדה לעניין חוק האיגוד השי-
תופי, כפי שהובאה על-ידי יושב-ראש ועדת
הכנסת, נתקבלה.

ד. סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו * (המשך)

היו"ר ב. צ. קשת:

אנו עוברים לסעיף ד' בסדר-היום: סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו, סיום הדיון. רשות הדיבור לחבר-הכנסת גרוס ואחריו לחבר-הכנסת עובדי.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, יש לציון בסיפוק את הודעת שר החקלאות מר גבתי, בסקירתו על פעולות משרדו, ששנת תשל"א היתה אחת השנים הטובות ביותר שהיו לחקלאותנו מאז קום המדינה. היה גידול ניכר בייצור החקלאי וגם בהכנסות החקלאים. כפי שאמר השר, הגידול הריאלי של התוצר הנקי בחקלאות היה ב-12.7% לעומת 7.7% בתוצר הלאומי הכללי. הכנסת מועסקים עצמאיים הגיעה ל-95% מהכנסת מועסקים בענפי המשק האחרים. אכן זה הוא שיפור ניכר, שיש לבדוק עליו.

כל נשכח שגם היום, בתקופה תעשייתית וטכנולוגית מתקדמת, משמשת החקלאות יסוד מוסד בחיי אנוש עלי אדמות. שלמה המלך אמר בקהלת: כל עמל האדם לפיהו, וגם הנפש לא תמלא. פירוש הדבר, כל מה שאנחנו מתעמלים, עובדים — כדי שנוכל להוציא לחם מן הארץ ומזון מן הארץ, שנוכל להתפרנס, אבל גם הנפש לא תימלא. לא על הלחם לבדו יחיה האדם, לפי מאמר חז"ל — אם אין קמח אין תורה. מזון זה דבר עיקרי, אבל צריך לתת מזון לנפש. לא נוכל להתקיים בלי מזון ולחם, אף-על-פי שיש תעשייה מפותחת. היסוד הוא ייצור המזון ואנחנו, כארץ מוקפת אויבים ובל תחבורה יבשתית, מדינה רחוקה ממרכזי האספקה, צריכים לש-קוד על כך שנהיה ככל האפשר פחות תלויים ביבוא צרכי מזון מחוץ-לארץ. ולפיכך גם עתה, כשאנחנו מש-קיעים כה הרבה מרץ ומאמצים בפיתוח התעשייה ובה-רבתה, אין להזניח את פיתוח החקלאות והגדלת הייצור של המזון המקומי, ובמיוחד כאשר קיימת אפשרות להגדיל את היצוא החקלאי בהתמדה, כי השווקים פתו-

ישראל ישעיהו-שרעבי (יו"ר ועדת הכנסת):
— — מטעם סיעת גח"ל: ש. ז. אברמוב, י. ה. קלינגהופר, י. בדר, מ. דרובלס; מטעם סיעת מפד"ל — ש. פרידמן, א. מלמד; מטעם סיעת אגודת ישראל — ש. י. גרוס; מטעם סיעת הרשימה הממלכתית — י. הורביץ; מטעם סיעת המפלגה הליברלית העצמאית — י. גולן.

הוועדה תבחר לה יושב-ראש מבין חבריה, לפי המ-
לצת ועדת הכנסת.

היו"ר ב. צ. קשת:

אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

הצבעה

הצעת הרכב הוועדה לעניין חוק האיגוד השי-
תופי, כפי שהובאה על-ידי יושב-ראש ועדת
הכנסת, נתקבלה.

חיים לפנינו ורוצים לקנות את התוצרת שלנו, אם נוכל להתחרות בטיב הפרי וגם במחירים המקובלים בשווקים הבין-לאומיים.

כאן יש להצביע על כמה ליקויים בשיווק תוצרת החקלאות בחוץ-לארץ. אם ייצא חס ושלום שם לא טוב לפרי שלנו בשווקים הבין-לאומיים, זה יהיה בגדר מעוות שלא יוכל לתקון. מסתמנת סכנה כזאת בכמה ענפי חקלאות, ובמיוחד בענף ההדרים, שהוא אחד הענפים העיקריים במשק היצוא שלנו. פעם היו הדרי "יפן" מאוד מפורסמים ומבוקשים בשווקים בחוץ-לארץ. "יפן" היתה מארקה. עכשיו יש התחרות רצינית של פרי ההדר מספרד ומרוקו, והפרי מארצות אלה לפעמים עולה באיכותו וצורתו על הפרי שלנו.

חברת "אגרסקופ", עם שיש לייחס לה הרבה היש-גים בתחום היצוא, הרי שנתגלו בה בזמן האחרון הרבה ליקויים, המסכנים את התפתחותה בעתיד אם לא יתוקנו בעוד מועד. חייב אני לומר, שאצלנו במשק היש-ראלי יש תופעה חמורה מאוד. קודם משקיעים הרבה מרץ ותבונה עד שכובשים את השווקים, משתמשים בכל מיני תחבולות, בסנטימנטים יהודיים, כדי להבקיע דרך לתוצרת שלנו לחוץ-לארץ. וכאשר כבר עלינו על הדרך וכבשנו את השוק, מתחילים להקל ראש בצרכן, לא מקפידים על טיב הפרי, לא מקפידים על הצורה, האיכות, האספקה במועד, האריזה, הקפדה על המועד שנקבע מראש. אחת הארצות שיש לה כלכלה חזקה באירופה זכתה לכך — כאחת הסיבות — בזכות ההק-דה על דייקנות וסיפוק דייקני של הסחורות לפי ההזמנות.

אני יודע מנסיון אישי, שנודמן לי לשמוע מפי אנשים, ובמו עיני ראיתי אנשים יהודים המעדיפים בהר-בה מקרים לקנות את הפרי מספרד, משום שיש ליקוי בפרי שלנו.

על כך מעיד גם דין-וחשבון מבקר המדינה על

טובה אם מקבלים הזמנה לספק בשר עוף לפסח. האם כל זה אי-אפשר למנוע על-ידי תכנון במועד?

לא ארחיב את הדיבור על בעיית זיהום הכנרת ויתר הנזלים, נושא שאיננו יורד מעל הפרק בזמן האחרון. השר אמר כי כדי למנוע סחיפת הכבול אל הכנרת, שהוא הגורם העיקרי לזיהום הכנרת, יש להציף רבבות דוגמים בשטח החולה לשעבר במים, ואין זה מתקבל על הדעת. אדוני השר, דבר זה מראה לנו כי אין להיתפס במהירות לתכניות גרנדיוזיות. מי איננו זוכר איוו התלה-בות היתה בשעתה עם ייבוש החולה?

הי"ר ב. צ. קשת:
עליך לסיים.

שלמה יעקב גרוס (אגודת ישראל):

דבר זה אפשר להגיד גם על מפעלים אחרים. אילו היינו משקיעים יותר מחשבה ויותר אמצעים באיגום מי שטפונות, בהקמת אגמים ברחבי המדינה, במקום להש-קיע את האמצעים האלה בפרויקטים גדולים אחרים, ייתכן מאוד שהיינו מבטיחים את אספקת המים לחקל-אות ולשתייה. שתי השנים האחרונות היו מבורכות בגשמים מרובים, ואילו היינו מסוגלים לאגור באגמים חלק ממי הגשמים היינו יכולים להתברך במים מרובים. תפקידם של שר החקלאות וצוות עוזריו לארגן מחדש את היצוא החקלאי, להכניס שנינויים מרחיקים לכת בחברת "אגרוסקו", האחראית ליצוא תוצרת חקל-אית; לעשות לתיכנון החקלאות וליציבות בשוק המ-קומי — ואז תהיה ברכה לחקלאי, למדינה ולאזרח הצרכן.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחברי הכנסת דיאב עובדי, ואחריו לחברי הכנסת שמואל תמיר.

דיאב עובדי (שיתוף ואחווה):

אדוני היושב-ראש, חברי כנסת וכבדים. במסגרת הדיון בתקציב משרד החקלאות רצוני להסב את תשור-מת-לב השר וחברי הכנסת הנכבדים לבעיות הקשורות במגזר הערבי. לפני קום המדינה היה הרוב המכריע של האזרחים היהודים עשול בכל ענפי המסחר בארץ, ול-עומתם רוב האזרחים הערבים היו שולטים בעבודות האדמה, החקלאות וגידול מיני ירקות ופירות.

עם הקמת המדינה ועד לשנת 1954 היו החקלאים הערבים, ובפרט חקלאי המשולש, היחידים שגידלו כל סוגי הירקות והפירות וכמעט המייצרים היחידים בארץ של סוגים אלה. במשך תקופה זו נכפו על החקלאים הערבים חברות מונופוליסטיות, שקיבלו את תוצרתן החקלאית תמורת מחיר מוגבל אך. שווה למחיר העלות עם רווח זעום, ומכרו אותה במחיר חפשי ובלתי-מוגבל.

חברי הכנסת הנכבדים. בתחילת שנת 1954 חשבו החקלאים הערבים לפעול להכפלת תוצרתם החקלאית כדי לפצות את עצמם על הפסדים שנגרמו להם בשנים החולפות כתוצאה מהשלטת חברות מונופוליסטיות על תוצרתם. הם הגיעו לרעיון חפירת הבארות הארטיות הפרטיות כדי להרחיב את אזורי ההשקיה. ואכן, אחר שהוציאו לפועל רעיון זה הגיע מספר הבארות הארטיות באזור המשולש, עד לשנת 1957, ל-18, לעומת שלוש בארות שהיו באותו אזור לפני קום המדינה. בארות אלה

הליקויים במבנה האידרוגני של חברת "אגרוסקו". ההא-שמות של מבקר המדינה הן חמורות למדי, מבחינה נוהלית וכספית כאחת. אין ספק שיש לזה השלכות גם על עצם שיווק התוצרת החקלאית בחוץ-לארץ, כי במקום שאין סדר חזקה שגם השיווק יהיה לקוי.

אכן, ועדת הכספים שמעה מפי מנהל החברה שחלק מן הליקויים שהצביע עליהם מבקר המדינה תוקנו. שר החקלאות ומשרד החקלאות הם אחראים לחברה והם חייבים לעקוב מקרוב באיוו מידה תוקנו הליקויים, וכיצד פועלת החברה בשלושת המישורים: מכירה, שיווק, שירותים. כל נחכה עד שתהיה סערה או שערוריה ציבו-רית. נתקן את הדברים בעוד מועד.

קשה להבין, אדוני היושב-ראש, אם באמת נשתפר כל כך מצבו של החקלאי והכנסתו מגיעה ל-95% של הכנסת המועסקים בענפים אחרים, מדוע על קופת המדינה להיות אחראית על כל הפסד שנגרם ביצוא, לרבות אי-השגת רווח מינימלי? בצדק ציין חבר-הכנסת ד"ר בדר, שבשיטה הזאת יש עידוד בעקיפין לביזבוז ולחוסר יעילות.

לא ייתכן שהחקלאי יצטרך רק על גשר בטוח ולא יהיו צפויים לו שום הפסדים בשום מקרה, שיידע מראש שמה שחסר לו קופת המדינה תשלם. מדוע ישקיע עמל וכוז ובסוף ומדוע יקפיד בגידול הפרי, במיוו, באריותו וכדומה? יש, לדעת, לעשות רבייה ולבדוק מחדש באיוו מידה שיטה זו של מתן פיצויים בכל מקרה עומדת במבחן האינטרסים שלנו, גם לגבי המחירים הבין-לאומיים. אנחנו הלא מעוניינים בהתחרות חפשית, אנחנו מעוניינים שהחקלאי יעשה מאמץ כדי שיוכל לעמוד בהתחרות, אך אם מבטיחים לו מראש פיצוי תמורת כל הפסד — אין לו עניין לעשות מאמץ.

אדוני השר, גם בקשר לאספקת המזון לשוק המ-קומי יש לציין בצער את התנודות המרובות, העליות והירידות, לפעמים בצורה קיצונית, באספקת המצרכים האלה, דבר המלמד כי עדיין רחוקים אנו מתיכנון רציונלי בייצור המזון ובשיווקו.

יבוא אבקת החלב גדל ב-40% לעומת השנה הקודמת. ואילו בקשר לחמאה, אם בשנה החולפת או לפני שנתיים היה עודף של חמאה, עודף של עשרות טונות חמאה, עכשיו אנחנו מייבאים חמאה. קודם היתה החמאה מונחת בבתי-קידור, ואילו עכשיו אנחנו מייבאים אותה. והוא הדין גם בקשר לאבקת חלב. גם בענף הלול היתה תופעה הפוכה, כפי שאמר גם השר, כאשר נוצרו עודפים גדולים של ביצים. יותר ממיליארד ביצים רכוזו בבתי-קידור, והיו הפסדים גדולים לקופת המדינה.

גדולה עוד יותר אי-היציבות בשיווק בשר עוף, וכן במחירי הבשר. אדוני השר, באספקת בשר העוף ובמחי-רים שלו היו השנה עליות וירידות בלתי-פוסקות, עד כי הצרכן ועקרונת-הבית עומדים ממש נבוכים נוכח התופעה הזאת. אני כבר לא מדבר על כך שמחיר בשר הבקר ממש מרקיע שחקים, ומי שאיננו צורך בשר קפוא פשוט איננו יכול להרשות לעצמו לקנות בשר בקר מקומי. במצב זה לפחות מותר לדרוש שתהיה יציבות יחסית באספקת בשר העוף ובמחירי הבשר. איה הידע של שנים? איה התיכנון? מחיר בשר העוף מתחלף ממש משבוע לשבוע. עכשיו, לפני חג הפסח, שוב יש פאניקה בשוק בקשר לבשר עוף. בעלי איטלזים ממש עושים

איוז תשובה אפשר לתת לחקלאים אלה, הרואים כי סך כל השטח שמותר לגדל בו פירות וירקות במגזר הערבי קטן בהרבה מזה המותר למושבתי חקלאית יהודית קטנה או לקיבוץ חקלאי או לסוחר סטטואי, ושנוסף על כך יש להם, לאזרחים יהודים אלה, אפשרות לגדל מקנה ולסחור בו באופן נרחב, בו בזמן שהאזרחים הערבים מוגבלים בעיסוק בחקלאות ובעבודה שכירה?

איוז תשובה ניתן להשיב לאזרחים הערבים הרואים ויודעים שכל כמות המים המוקצבת למגזר הערבי במדינה קטנה בהרבה מזו המוקצבת למושבתי חקלאית יהודית קטנה או קיבוץ?

נעבור כעת לעניין בעלי הבארות הנושאים עדיין במעמדת ההלוואות, שנתוספה עליהן רביית גדולה בגלל ההצמדה למחיר הדולר ולמדד יוקר המחיה. מה נאמר לבעלי הבארות הרואים ושומעים שכל כמות המים שמותר להם להפיק קטנה בהרבה מזו המותרת ליישוב קטן? מה נאמר להם שעה שהם רואים את שכניהם בצד המזרחי של המשולש מפיקים כמויות מים העולות על הכמויות שמותר להפיק מכל בארות המשולש גם יחד, ואשר נוסף על כך הורשה להם לאחר מלחמת ששת-הימים לחפור בארות רבות ולהפיק מהם מים בלא כל הגבלה, בזמן שלשכניהם הערבים אין מרשים להפיק את הכמות הדרושה אפילו להקצית חלקות האדמה הקרובות מאוד לבארות? אכן כל זה געשה ומתבצע בשם חוק המים ובשם החוק התיכונן חקלאי במגזר הערבי.

והמזרז מכל הוא שחוק המים לא הסתפק בשליטה על החקלאות בלבד, אלא הטיל את שליטתו גם על צריכת הכפרים ותושביהם, והגביל את הכמות הדרושה להם לשתייה ולצרכי הבית.

בעניין זה נפגשו אחי הרבה ראשי מועצות מקומיות במשולש, שהביעו בהתרגשות את התמרמרותם על הטלת קנסות על מועצותיהם משום שעברו על הכמות המוקצבת לצרכי התושבים בכפריהם, בנימוק שאסור לבעל הבית להשתמש את גינת ביתו או לטפח גידולי קרקע בחצרו. בעניין זה רצוני לשאול: איך יכול ראש מועצה מקומית להטיל על בעלי-הבתים הגבלה על צריכת מים לשתייה, לשיטה ולגינה, שעה שיש בכל בית שעון אחד?

חברי הכנסת. מסיבות שהזכרתי ועקב העובדה שמ-קורות מים טבעיים רבים נתוספו למדינה כתוצאה ממל-חמת ששת-הימים, ובגין העובדה שצניבות המים הר-שתה לחפור מספר בארות חדשות המספקות כמויות מים שבלא כל הגבלה, כמו ביישובים צור-נתן וקיבוץ איל, המפיקים כמויות מים העולות בהרבה על אלו המותרות מבארות המשולש בכללותם, נוכח כל האמור, ונוכח החלוקה הבלתי-צודקת בדבר הקצבות המים ורשימות לגידול ירקות, הנני דורש לבטל לחלוטין את חוק המים, וקורא לחברי הכנסת ולכל האחראים במדינה לעזור לביטול החוק הזה כדי לשמור על שמה הטוב של המדינה, בהיות החוק הזה מכוון נגד הערבים בלבד. כמו כן הנני דורש לבטל את החוק התיכונן חקלאי במגזר הערבי, שגם הוא מכוון נגד האזרחים הערבים, דבר שאינו יאה לשמה הטוב של המדינה.

חברי הכנסת, כל העובדות שפירטתי בנאומי הן עובדות אמיתיות וקיימות, ואיש אינו יכול לערער עליהן. מצער הוא שעובדות אלו ידועות היטב להרבה אנשים

נחפרו בעזרת מילות צמודים לדולר ולמדד יוקר המחיה, שניתנו על-ידי משרד החקלאות. ברם, לפני שחקלאים אלה הספיקו להפיק תועלת מבארות אלה חקק משרד החקלאות בשנת 1959 את חוק המים, ואסר על כל בעל באר להפיק כמות מים גדולה מן הכמות שהפיק אותה שנה. השימוש במי בארות אלה היה מעתה כפוף לחוק המים ונתון לניהולו של נציב המים, אשר יכול לפעול כרצונו, בלי להתחשב בנוק או בהפסד העלול להיגרם לבעלי הבארות.

חוק זה אושר על אף העובדה שמשרד החקלאות ידע את סכום ההלוואה שניתנה לכל בעל באר, וידע את מידת ההפסדים שנגרמו לחקלאים בגלל הצמדת ההלוואות לשער הדולר ולמדד יוקר המחיה. משרד החקלאות לא התחשב בכך שמשך התקופה שחלפה מאז חפירת הבארות ועד לחקיקת החוק היה קצר מאוד, ובעלי הבארות לא יכלו להחזיר בפרק זמן זה אף את ההוצאות לחפירת הבארות.

חברי הכנסת. מה שתמוה יותר הוא, שמשרד החק-לאות יצא בחוק נוסף, שבא להשלים את חוק המים במסווה של תיכונן החקלאות במגזר הערבי, ואשר מגמתו להרחיק את החקלאים הערבים מכל עבודה חקלאית ולהפנותם לעבודות אחרות.

לפי חוק זה נאסר על כל חקלאי הסביבה לגדל דבר כלשהו בלא היתר. כמו כן נאסר עליהם השימוש בשיטת ההשקיה. איסורים אלה מנעו את החקלאי הערבי מלנצל את אדמתו, אף-על-פי שעבודת האדמה עברה לו בירושה מאבות אבותיו. כך במשיכת קולמוס הפך החקלאי הערבי למחוסר עבודה, המחפש עבודה אחרת.

אכן לפי חוק המים נתונים מקורות המים לניהולו של נציב המים, ולפי חוק תיכונן החקלאות במגזר הערבי עברו האדמות, עיבודן, והגידולים החקל-איים לניהולה של המחלקה לתיכונן חקלאי. וכך, כשניגש למשל בעל אדמה למחלקה למתן היתרים לגידולי קרקע שונים כדי לקבל רשות לזרוע אדמתו, נענה על-ידי המחלקה כי יותר לו לזרוע דוגם אחד עגבניות או שני דוגמים לכל היותר. שיעור זה חל גם על המלפפונים וסוגים אחרים. בזו הלשון עונה המחלקה הג"ל לכל חקלאי ולכל בעל אדמה.

ובהקשר זה אציין כי יש הרבה חקלאים שאין מתירים להם בכלל לזרוע את הסוגים הג"ל, בטענה שלא גידול סוגים אלה במשך השנה שבה אושר חוק זה. או עולות זעקותיו של בעל האדמה והוא פונה אל אנשי המחלקה בשאלה: מה אעשה בשאר האדמות שלי? כך נאלץ הוא בסופו של דבר לגדל סוגים אחרים, כמו גרעינים שאין בהם תועלת, או שהוא מניח לאדמתו בלי לעבד אותה והולך לחפש עבודה בערים.

חברי הכנסת. במשך השנים האחרונות עוסקת המחלקה לתיכונן חקלאי במגזר הערבי במתן עצות והכוונה לחקלאים הערבים לגידול סוגים חקלאיים, שלא נהגו לגדלם ואינם ידועים להם, על שטחים מצומצמים מאוד ובהוצאות גדולות. ואם גידולים אלה אינם עולים יפה, נושאים חקלאים בהפסדים עצומים, שכתוצאה מהם נכנסים הם בחובות.

כלום כך אפשר להמשיך ולהתייחס לאזרחים הער-בים, שהתפרנסו במשך כל ימי חייהם בחקלאות בלבד?

לבוא ולהטיף לעם ולמדינה כולה מוסר, ולומר שאנו קולוניזטורים זרים, מושלים ועוקרי אנשים מבתיהם. הם עושים זאת במשנה חוצפה, כשהם מבחינים בין קולוניזטורים לקולוניזטורים. אם זה מושב "שדות" של תנועת המושבים מוטב לא להכיר אותו; אם זה דקלה של בית"ר — "דקלה קללה" על כל כבישי הנגב.

אדוני היושב-ראש, החממה האידיאולוגית לכל השנאה העצמית הזאת, לכל ההלקאה העצמית הזאת, לכל טירוף הדעת הזה — החממה האידיאולוגית הזאת יונקת מאיזה שהוא מקום, המיוצג על-ידי ספסלים מוגדרים מאוד בבית הזה.

שר החקלאות הודיע בימים אלה, משום-מה, ואני הצטערתי לקרוא על כך, שבדעתו לפרוש אחרי מושב הכנסת השביעית, גם מן הכנסת וגם מן הממשלה. אני חושב שהוא שר טוב, על אף חילוקי-הדעות בינינו; אולם אם אמת נכון הדבר, אדוני שר החקלאות, שזוהי השנה וחצי האחרונה לכהונתך כשר וכחבר הכנסת, אני קורא לך, כחבר הממשלה, לגייס את מירב מאמציק, את מלוא תשומת-לבך, לצעד ההיסטורי והחשוב ביותר, שאתה יכול למלא — עם כל ההחשבה שלי ליתר הנוש — אים — לצאת חוצץ נגד המסע האומלל המכושר וה- מביש הזה, שאנחנו עדים לו, הוגרם נזק עמוק כל כך — מדיני, בטחוני, משקי ומוסרי כאחד.

(חבר-הכנסת ש. רוזן קורא קריאת-ביניים)

אתה חבר הממשלה, שאחראי להחלטותיה, חייב לתת את מלוא תנופתך, שהחלטות הממשלה לא יהיו לאל; נהפוך הוא — שראשית הפעולה של פריצה בפיתחת-רפית, בחבל עזה, בצפון-סיני, תיהפך לתה- לין מקיף יסודי, שבו איכלוס השטח והפיכתו לשטח ישראלי לכל דבר יבוצע ללא רתעות, ללא היסוסים, תוך כדי הדברתם המוחלטת המוסרית של החתרנים, התבוסנים והמחרחרים למיניהם, שצפו והופיעו בזמן האחרון.

(חבר-הכנסת א. אבנרי קורא קריאת-ביניים)

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת זילברברג, ואחריו לחבר-הכנסת אבנרי.

אברהם זילברברג (המערך, עבודה-מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת. בדיון על משרד החקלאות היינו עדים להערכה כללית מצד כל הדוברים: למשרד, לשר ולפעולה שנעשתה. היו גם חברי הכנסת שהתחילו בברכה וסיימו בברכה ובאמצע הכניסו כמה דברים לא בדוקים, אי-דיוקים, אבל יחד עם זאת יכולים להגיד, שיש הערכה למה שנעשה על-ידי המשרד, ואני שותף לה.

חלק מחברי הכנסת דיברו על כך, שהשנה היתה טובה יותר מחקלאות. בכל פעם כשמדברים על "טובה יותר" צריך לדעת: טובה יותר ממה? חבר-הכנסת שמואל תמיר רצה בהזדמנות זו להיפרד מן השר. אני שייך לאלה המאמינים שעוד שנים רבות ישרת השר את העם — את המדינה — כפי שעשה זאת עד עכשיו. אני רוצה לאחל לשר שבמשך כמה שנים יוכל לבוא ולהגיד: השנה טובה יותר מקודמתה, ואם נעשה זאת במשך עשר שנים

האחרים לעניינים אלה. לכן אני מבקש מכבוד השר למנות ועדה מיוחדת כדי שתחקור בכל הבעיות האלה ותפתור אותן בצורה צודקת.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת שמואל תמיר, ואחריו לחבר-הכנסת זילברברג.

שמואל תמיר (המרכז התפשי):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת. על-פי הסדר שנקבע בין משרד הבטחון ובין כל משרדי הממשלה האזרחיים אחראי שר החקלאות לכל המתהווה בתחום החקלאי הן בגבולות הקו הירוק והן בתחומי השטחים המשותפים, וכל הטיפול בנושאים הללו נעשה בשילוב בין משרד הבטחון לבין משרד החקלאות בכל המדובר בנושא החקלאי.

ומכיוון שכך, יורשה לי לייחד את הדברים על מה שנעשה בימים אלה בתחום החקלאי ובתחום ההתיישותי אשר בפיתחת-רפית. בימים אלה בפיתחת-רפית וצפון-סיני נמצאו מי שפתחו במסע נגד פעולה ממשל-תית-סוכנותית, ששר החקלאות מופקד עליה בחלקה, פעולת ההתנחלות בפיתחת-רפית. העושים במלאכה הזאת באים מחוגים שונים, אבל בחלקם הם יושבים בממשלה ובקואליציה יחד עם שר החקלאות.

כאשר קראתי וראיתי את הצילומים של הסיסמאות שצוירו ברחבי הנגב: "דקלה — קללה; דקלה — בשורת דם; דקלה — לפליטים" — חזר משום מה זכרוני ליום השלישי והרביעי למלחמת ששת-הימים, לאותה שעה כאשר נציגי הישובים בצפון-הארץ — וכיום אין הדבר סוד — באו בדחיפות אל ראש הממשלה המנוח, לוי אשכול, והפעילו עליו לחץ בלתי-פוסק, בעוד הדבר ניתן, לגייס את מירב הכוחות — את חיל האוויר, את חיל השריון ואת חיל הרגלים — כדי לעלות על רמת הגולן ולכבוש אותה. נציגי הישובים הללו, שעשו את המעשה המבוך הזה, היו לא אחרים מאשר חברי "השומר הצעיר" ונציגי מפ"ם, ואחרים עמם, שבאו אל ראש הממשלה בתביעה: למען השם, אם לא עכשיו, מתי?

הם ידעו בדיוק מה הם עושים, אדוני שר החקלאות. הם ידעו שפירוש הדבר להטיל פצצות על ערים וכפרים מיושבים. הם ידעו שכאשר יעלה צה"ל למרומי ההר, ינטשו אותו 80,000 ערבים. הם ידעו שפירוש הדבר כי אוור, שהיה מיושב, יתרוקן מיושבו. והם לא פסקו מתביעתם. הם ידעו שמדובר בטרטוריה שאיננה בתחום החלוקה של 1947, לא בתחומי הקו של 1948, ולא בתחומי המנדט. והם תבעו את כיבושה של טרי-טוריה "זרה" זו, לכאורה, של רמת-הגולן, משום שעייתה נפשם, ובצדק, מהפגזות של עשרים שנה מן ההר ולמטה, משום שילדיהם לא רצו להיות במקלטים ימים ולילות, ובצדק.

היו"ר ב. צ. קשת:

חבר-הכנסת תמיר, בכל זאת קצת גם לדיון.

שמואל תמיר (המרכז התפשי):

אדוני, זה בדיוק לדיון.

היום אותם אנשים עצמם, או חבריהם לתנועה, אותם אנשים שברשותם 15- קיבוצים מעבר לתחומי הקו שהיה מיועד לישראל ב-1947, מתירים לעצמם

כיום לתת את דעתנו לעניין הזה. אני רוצה שלשר יש הבנה לעניינים האלה. כאשר אנו שמענו את הדין-וחשבון, ובאמת זהו דין-וחשבון שיכולים ללמוד ממנו הרבה - יש התקדמות רבה, אבל החלש נשאר חלש וזה המחייב חיפוש פתרון והמשרד צריך לתת את דעתו לעניין הזה.

חברי הכנסת. לצערי הרב, בתוך הוויכוחים, כאשר יש ויכוח מדיני - מדברים על התנחלויות ועל התיישבות, כפי שנעשה היום כאן בכנסת הערב בדיון המדיני, וכאשר מדברים על החקלאות מכניסים את העניין המדיני והפוליטי, ההתנחלויות וכל מה שסביב זה. אני חושב שההתיישבות, חושב שזה תורם לעניין. אני חושב שההתיישבות, לכל הפחות היא, צריכה לכבד את עצמה, וכאשר המתיישבים מופיעים - בכל מקום שהם מופיעים - הם צריכים להופיע בצורה כזאת שהם יביאו לידי ביטוי את המצב כפי שהוא. לא צריכים להחרף יותר את המצב ולא צריכים גם להקל את המצב. אנחנו מכירים מתיישבים שעלו ארצה והלכו ישר מהאניה להתיישבות, וגם חברי הכנסת הורביץ אמר זאת בדבריו - יש כאלה שהגיעו להתיישבות מתוך הכרה, ויש כאלה שסתם ככה הלכו להתיישבות ובמשך הזמן הפכו למתיישבים. עכשיו כולם בעלי הכרה, כולם רוצים להתקיים ולחיות מחקלאות, כולם רוצים לבנות את עצמם על חקלאות. לכן אנו צריכים לתת את דעתנו.

אני סבור שתנאי האשראי לחקלאים אינם מתאימים. האשראי ניתן לכל ענף וענף, וידוע שקיים פער של מספר חודשים בין התקופה שבה המתיישב משקיע את האמצעים והמאמצים לבין התקופה שבה הוא זוכה לקטוף את הפרי. אנו גם יודעים שהחקלאי מקבל אשראי בגבולות של שליש מכלל הוצאות הייצור, ואת האשראי הנותר עליו לחפש בשוק החפשי. אנו יודעים מהו שיעור הריבית שמשלמים בעד אשראי שמקבלים בשוק החפשי. ואינני מאמין שבחישובים השונים ובכלי קולציות של המחירים מביאים בחשבון ריבית בשיעור של 20%. אינני מאמין שקיים חישוב כזה. מצב זה פוגע ברווחיות, פוגע בשכר העבודה של החקלאי. אנו צריכים לחשוב על בעיה זו, ואם אנו בדעה שיש לחזק את החלש, עלינו גם להפטר לא לקבל אשראי זול כדי שהוא יוכל לממן את הוצאותיו, לעבוד באופן סדיר ולעמוד בתנאי השוק והמחירים.

נאמר כאן שהתוצרת החקלאית המקומית עומדת בהתחרות בשוקי העולם. מה פירוש הדבר? אנו חייבים לדאוג לכך שהחקלאי הוא אשר יעמוד בהתחרות. מצבה של התוצרת החקלאית יכול להימנע את הדעת. השאלה היא כיצד עומד בכך החקלאי? הרושם שלי הוא כי יש ביכולתם של אנשי משרד החקלאות לעשות רבות בשטח זה - ושמענו בדיון דברי הערכה לפעולותיהם - אם הם יצליחו לחסל את הפער העצום הקיים בתוך ההתיישבות. וכאן עלי להדגיש שאין הבדל בין התנועות ההתיישבותיות. משום-מה הוכנסה לוויכוח גימא כזאת. אינני חושב שיש הבדל בין ישוב או מושב שהוא במסגרת תנועת החירות לבין מושב שהוא במסגרת תנועת המושבים. אינני חושב שהמושבים האלה מדברים בשפות שונות.

חשוב שמשרד החקלאות יתן דעתו על כך, שיש חלק מן החקלאים שעברו את התקופה הקשה בחקלאות מבחינת ההסתגלות לעבודה, מבחינת הכושר לייצר - יש כאלה שהצליחו לעבור מענף לענף, ואין זו מלאכה

אני מקווה שאנחנו נגיע לאיזון סטביליזציה במצב. אנחנו יודעים שהשנה הקודמת היתה רעה יותר, אבל הנכון הוא שהשנה טובה יותר. אך אין זאת אומרת שאיננו צריכים לעשות מאמצים לכל הכיוונים כדי לשפר את המצב.

אינני שייך לאלה החושבים שאפשר לעשות רה-תיכנון במדינה. חברי הכנסת יגאל הורביץ, שהוא ותיק יותר ממני, נולד ביישוב, נולד במושב. אני למדתי מהר יותר ממך, שאי-אפשר לעשות רה-תיכנון. אי-אפשר לעשות רה-תיכנון בין מושב למושב, אם כך מדוע נדבר על רה-תיכנון בין מושב לקיבוץ? אינני חושב שהנעימה שאנחנו מכניסים לוויכוח, כאילו יש ויכוח בינינו בתוך ההתיישבות, תורמת לעניין. הבה נשאיר את התיכנון כפי שהוא.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

יש לך מושבים של 6 דונם אדמה - אתה נציג שלהם, ואתה מדבר?

אברהם זילברברג (המערך, עבודה-מ"פ):

אני בדיוק תומך בך, חברי הכנסת יגאל הורביץ. אתה תראה שאני תומך בך. כשם שהגעתי למסקנה, שאם רוצה אני לשבת בתנועה אחת, שאם רוצה אני שהמושבים יהיו בתנועה אחת, אי-אפשר לדבר על רה-תיכנון, אינני מדבר על זה ואני הייתי מבקש גם לא לדבר על כך בין התנועות. זה מה שאמרתי ואני תומך בך. אם אתה יכול לעשות משהו בתחום זה - אתמוך בך, אבל דיבורים בעלמא לא יתרמו שום דבר.

אנחנו יודעים כי יש משק חלש בארץ ויש משק חזק והוא קיים בקיבוצים, במושבים, וכך צריכים אנו לראות את העניין. אינני מתווכח בך. אני רק רוצה להגיד לאיזון מסקנה הגעתי ואני לגבי מה שלא כדאי לדבר עליו, כי זה לא יתרום שום דבר. אין נכונות לזה. מצד אחד יש נכונות אצל מי שצריך לקחת - הוא מוכן לזה, מצד שני אינני רואה בשום סקטור ובשום מקום אצל מי שצריך לתת - שיהיה מוכן לזה. מדוע נתווכח סתם על דברים שלא יביאו תועלת ולא יתרמו לעניין? כשם שהגעתי למסקנה שאי-אפשר לדבר על רה-תיכנון, אם כי אפשר לדבר אבל לא לבצע, כך הייתי מאחל לי דבר נוסף, לא לדבר בחקלאות כאשר מדברים על חקלאות בקטגוריות על ממוצע.

אינני יכול להסכים לדבר כזה, שאנחנו עושים את החישוב הכללי ואת הייצור הכללי במדינה, ובוה כלולים כל הענפים, ואחר כך עושים ממוצע כאילו כל חקלאי, כל מתיישב, מוצא את הקיום שלו. לא כולם בנויים על אותם ענפים ולא לכל אלה שבנויים על ענפים מסויימים יש להם מיכסות באותה מידה שהם יכולים להתפרנס מזה. בדיוק כמו בשיווק אין יכולים לעשות ממוצע. בהצעה שהעליתי לסדר-היום לפני כמה שבועות בעניין שיווק בשד הוכחתי שאין ממוצע שנתי. יש מי שמשווק תוצרת בחודש ינואר ומקבל מחיר, ויש מי שמוכר בחודש פברואר ולא מקבל מחיר - ואחד לא מכסה את השני. ההתיישבות המושבית המצב חמור יותר מאשר בהתיישבות הקיבוצית. זהו המצב האובייקטיבי.

בגלל זה אני חושב שכאשר מדברים על רווחיות בחקלאות לא נדבר על ממוצע. יש משק חלש, שהיה חלש לפני שנה והוא חלש כל חודשי השנה, ואנחנו צרי-

דים שוממים וריקים בתוך גבולות ישראל; משאבים הנגזלים מבני הארץ המשוועים לשיכון.

נגד מדיניות זו, אדוני השר, קמו אנשים שאני אינני מהסס להגדירם כשייכים למחנה האנושי הטוב ביותר במדינת ישראל. יכולה המדינה להתפאר בהתקוממות הזאת שאנו עדים לה בזמן האחרון בקרב קיבוצי "השומר הצעיר" לאורך גבול הדרום, התקוממות של מוסר, והתקוממות של שכל ישר.

מבחינה מוסרית אנשים אלה, מיטב המתיישבים, מיטב החיילים, מתקוממים נגד מעשים, שהם ראו אותם במו עיניהם, של גישול, גירוש, פיצוץ בתים, סתימת בארות. התקוממות זו היא המשך ישיר ומפואר לאותה רוח שהקימה לנו את המצבה המוסרית הזו שעמה: "שיח לוחמים". אותם אנשים בני משקים, חקלאים, חיילי יחידות קרביות, אותם אנשים שמיצו את הרוח ההומאנית במלחמת ששת הימים — עכשיו הם מתקוממים נגד מעשים אלה.

זוהי גם התקוממות של השכל הישר. אני קורא את הדברים שאמרו אנשי הקיבוצים בפגישה עם אלוף הפיקוד אריאל שרון, ומודקדק לעין פסוק אחד: "אנו רוצים שכנים ליד בתנו, ולא אויבים". קשה לתאר קביעה פשוטה יותר והגיגית יותר מזו. בשבילם זאת לא שאלה מופשטת, ולא שאלה של מדיניות עליונה; זאת לא רק שאלה של מוסר, זאת קודם כל השאלה: אנו גרים בשכנות עם הערבים האלה, והיום הממשלה הופכת אותם לאויבים בנפש ולנצח למדינת ישראל על-ידי מעשיה.

ובצורה זו, ומבחינה זו, בני-גירעו ובני כרם-שלום וכל שרשרת הישובים המפוארים האלה מסמלים במידה מסויימת בזעיר אנפין את כל גורלנו בארץ הזאת. כולנו חיים בשכנות עם העם השני, כולנו מעוניינים בשכנים ולא באויבים, וכולנו צריכים להתקומם נגד מעשים ההופכים שכנים לאויבים, או שומרים אויבים באיבתם במקום לקרב אותם ולהפוך אותם לשותפים, לשכנים ולידידים.

אדוני היושב-ראש, יש אבסורד מפלצתי ושחצנות מתייהרת בדברים ששמענו בוויכוח זה נגד אנשי הקיבוצים של "השומר הצעיר". על דעות אפשר להתווכח. במדינה דמוקרטית בהבעת דעות כולנו שווים. אבל אם אני מתווכח עם דעותיו של אדם היושב על הספד יום וילילה לילה, דעותיו שונות מדעותי, קודם כל אתי-חס אליו בכבוד. הקול שלו שווה כקולי, אבל יש תוכן מוסרי מסוים לקולו.

פה קמים אנשים ובשחצנות, בהסתה פשיסטית, בסגנון הפשיסטי המתועב הזכור לנו משנות השלושים, מדברים על המתיישבים האלה ממרומי המוסר של ה"צליה-פיתוח", מדברים על תבוסתנים ובוגדים היושבים על גבול סיני ועל גבול עזה. וילה בהרצליה-פיתוח — סמל לפטריוטיסם ישראלי; צריף בקיבוץ מול עזה, מול חאן-יונס, מול רפיח — סמל לבוגדות ותבוסתנות...

אדוני היושב-ראש, ראינו אף ראינו לא אחת פושטי-רגל פוליטיים, שמנסים לעלות על הסוס של פטריוטיסם מזויף כדי להציל את עצמם ולהגיע לאיזה יעד עלוב. וכבר אמר ד"ר ג'וסטון בשעתו — כנראה התכוון לויכוח הזה: פטריוטיסם הוא המפלט האחרון

קלה ופשוטה בשביל החקלאים. אם חקלאים אלה עומדים היום לפני מצב שהם מציגים את השאלה: ממה ואיך נתקיים — הרי שזוהי בעיה.

נכון, יש חלק של חקלאים שהוא מסודר, שהוא מתקיים בכבוד על חקלאות. אי-אפשר לכרוך יחד את כל החקלאים בקטגוריה אחת. לצערנו, עד היום לא הצלחנו לכוון את העזרה המוגשת לאותם מקומות שהיא דרושה בהם. ייתכן שדרוש כאן מעין "שוטר תנועה", שיכוון את העזרה לאפיקים המתאימים כדי לשפר את המצב של המתיישבים, שהם דבקים במלאכת החקלאות. למדו את העבודה ורוצצים להתקיים ולהתפרנס מחקלאות.

אני מאחל לשר ולחבר עוזריו שיפעלו בקו הנכון וילכו בדרך הנכונה, שיש בה כדי לקדם את החקלאות, לדעת הכל.

היו"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת אבנרי, ואחריו לחבר-הכנסת רוזן.

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה. כאשר התכוננת לויכוח היתה לי בחירה בין שני נושאים, שניהם חמו-רים בעיני: האחד — הרעלת מימי הכנרת; והשני — הרעלת בארות השלום. החלטתי לייחד את דברי לנושא השני.

כבוד השר הביא לכנסת תכנית להקמת שבעה ישובים חדשים בשנה הקרובה בשטחים המוחזקים, אחרי הקמתם של שבעה — שמונה ישובים בשטחים המוחזקים — שבעה שטחים. בשביל מה, אדוני השר? מה הוא השיקול המכריע? האם יש חקלאים שחסר להם מקום להתיישבות? אני קורא בדברי השר שברוב הישובים יש מחסור משווע בכוח-אדם, שמספר החברים בהם — בקיבוצים כמו במושבם — איננו מגיע למינימום ההכרחי שאפשר יהיה לקיים את הישובים מבחינה כלכלית וחברתית כאחד — והכוונה לישובים שבשטחים המוחזקים.

מקימים ישובים בלא מתיישבים; מקימים התנחלויות בלא מתנחלים, וכל תנועת ארץ-ישראל הגדולה והשלמה בכנסת ומחוצה לה אין בכוחה לגייס אפילו מתיישב אחד.

מתיישבים אין. האם דרושה תוצרת חקלאית? האם הישובים האלה הוקמו לצורך זה? ודאי שלא.

פעולת ההתיישבות של כבוד השר בשטחים המוחזקים מודרכת כל-כולה למטרה אחת — ליצור עובדות מוגמרות על-מנת לספק שטחים בניגוד למדיניות המוצהרת, כביכול, של ממשלת ישראל, שהיא מוכנה לנהל משא-ומתן על כל השטחים בלי יוצא מן הכלל.

מי יכול להתייחס ברצינות להצהרה כזאת? בעצם פעולת ההתיישבות מכריזה ממשלת ישראל לפני העולם כולו: אני משקרת, אין לי כל כוונה להחזיר את השטחים שאני מארגנת בהם התנחלות. שהרי לא הולכים להקים התנחלויות למען מתנחלים שיהיו מחר אזרחי ירדן, או מדינת פלשתינה, או סוריה. לא על כך מוציאים את המאשימים העצומים המוצאים על ההתיישבות זו, משאבים הנגזלים מן המתיישבים בארץ; משאבים הנגזלים מן ההתיישבות בארץ בשטחים עצומים העומ-

— סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו (דיון) (אבנרי, קשת, רוזן, לנדאו, הורביץ, זילברברג) —

של הנוכל. זהו פשיסם במהדורת-כיס, פשיסם הראוי לתעוב.

אני מסיים את דברי, אבל אני חייב להוסיף הערה אחת. אני שואל את עצמי מניין השחצנות הזאת והרוח הזאת כולה. שמעתי לפני ימים מספר את דבריו של פרופסור יגאל דין בשידורי ישראל, והוא אמר, עקב ויכוח אחד: אני תמה על ראש הממשלה שהסכימה לקבל משלחת של תלמידים ששלחו לה עצומה, מפני שתלמידים אלה כינו את שוחרי השלום ואת הפרופסורים בשם תבוסתנים ובוגדים.

הי"ר ב. צ. קשת:

חבר-הכנסת אבנרי, עברת כבר על זמנך בדיון על משרד החינוך. אם אתה רוצה לסכם במשפטים אחדים את דברך על משרד החקלאות...

אורי אבנרי (העולם הזה—כוח חדש):

אולי אני מעבר לזמני, אבל לא מעבר לנושא, כי הנושא הוא התנחלות.

כאשר ראש הממשלה מסכימה לקבל משלחת של תלמידים, ולא חשוב מה דעותיהם, אבל הם מכנים אזרחים במדינת ישראל, פרופסורים במדינת ישראל, בשם בוגדים ותבוסתנים, הרי זה דבר שיש למחות עליו. אם זה נעשה, אי-אפשר אחר כך להתפלל אם אנשים קטנים יותר, קטנים הרבה יותר מראש הממשלה, מפ- תחים את הרוח הזאת שפיתחו היום בוויכוח הזה בכנסת.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לחבר-הכנסת רוזן, ואחריו לחבר-הכנסת שלום כהן.

שלמה רוזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

כבוד היושב-ראש, חברי כנסת נכבדים. אני רוצה לעסוק בענייני החקלאות, אבל לאחר שהיושב-ראש התיר לשני חברי כנסת שקדמו לי לעסוק בעניין שאין לו שום קשר עם הדיון על החקלאות, תרשו לי להעיר הערה.

אינני חושב שיש זכות כלשהי לחבר-הכנסת שמואל תמיר ולגח"ל ולחברי הכנסת מן הרשימה הממלכתית להטיף מוסר למתיישבי נירים, שמגינים על הגבול מאז 1947. הם ישבו על הגבול במלחמת השחרור ועצרו את הצבא המצרי, הם היו למופת ולדוגמה. אינני חושב שיש למישהו זכות כלשהי להטיף מוסר לכרם-שלום, או לניר-יצחק, ששרד הבטחון קרא להם ספר-הספרים.

חיים לנדאו (גח"ל):

על התקופה ההיא — כל הכבוד להם.

שלמה רוזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

האידיאליים שהביאו את המתיישבים אל הגבול, ולא את אלה שעכשוו מדקלמים ולא ניכר מקומם שם לא אתמול ולא היום, הם שקוממו אותם התקוממות מוסרית כנה נגד עוול, נגד התנהגות בלתי-הומנית, כפי שהם הבינו זאת. ואני אומר, כל הכבוד להתקוממות הזאת.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

אנחנו מדברים על מזכירות מפ"ם ולא על המת-יישבים.

שלמה רוזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

הם התקוממו התקוממות מוסרית נגד דבר שהיו עדים לו, התקוממו נגד התנהגות בלתי-הומנית, התנהגות דורסנית כפי שהם ראו זאת. ושר הבטחון מצא לנכון לחקור בדבר. ואם מצא לנכון לחקור בדבר, חוששני שיש בדברים בגו.

חיים לנדאו (גח"ל):

ואני חשבתי שחברי מפ"ם שבכנסת יהיו אתם היום ולא יישבו כאן.

שלמה רוזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

למפ"ם עמדה ברורה: היא מחייבת היאחזות לצרכי בטחון, היא משתתפת בהתנחלות שהיא לצרכי בטחון. חלקה בהתנחלות הוא גדול מחלקם של אלה המטיפים לנו מוסר. אבל מפ"ם מתנגדת להתנחלויות-קבע שע- לולות לסגור אופציות לשלום.

חיים לנדאו (גח"ל):

היא קוראת להתנחלות בסיני קללה. מה תאמר לכך? קללה ובשורת איוב. הערבים רק מצפים לכך.

שלמה רוזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

אני לא שומע כלום. זה ארבע שעות אתה קורא קריאות, לא רק לי.

חיים לנדאו (גח"ל):

יש לך שמיעה סלקטיבית.

שלמה רוזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

לא שמעתי ואני לא חייב לשמוע.

אני דוחה את כל ההאשמות האלה, אני דוחה את כל המסע על אלה המדקלמים הרבה, ואינם נמצאים בשטח, נגד אלה השומרים על הגבולות.

חיים לנדאו (גח"ל):

חסל סדר בגולות אלה.

שלמה רוזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

ועכשיו לדיון על החקלאות.

שר החקלאות אמר בדברי הפתיחה שלו, כי שנת תשל"א היתה אחת השנים הטובות מאז קום המדינה. וכיצד עוד אפשר להפליג בשבחי שנה זו, כאשר דיברו על כך די כבר החברים שקדמו לי?

אולם שנה זו באה אחרי שנה קשה, שבה ירדה הכנסת החקלאים ב-5%—4% בעוד שההכנסה הלא-מית עלתה ב-17%. ואז, באותה שנה, הגיעה הכנסתו של החקלאי בממוצע ל-60% לעומת מועסק אחר, של החקלאי היהודי-ל-69%.

אברהם זילברברג (המערך, עבודה—מפ"ם):

תן איזה שהוא מספר לא ממוצע.

שלמה רוזן (המערך, עבודה—מפ"ם):

אתה עוסק בפרטים, ואני עוסק בדברים כלליים. כל אחד לפי דרכו.

אז קבע שר החקלאות בדיון בכנסת, לפני שנה, כי המצב הקיים טומן בחובו סכנות חמורות לקיומו של הכפר היהודי ועלול לגרום לנטישת ארמה על-ידי חקל-אים וחוסר אפשרות להתקיים ברמת חיים מתאימה.

לאור תקופת שנים מספר. בחשבון תשל"א גדלה ההכנסה של החקלאי ב-35%, ואילו בחשבון של שנתיים — ב-30% בלבד, וב-30% עלתה ההכנסה הלאומית במשך שנתיים. בפברואר 1971 פירסם המרכז לתיכנון ופיתוח שליד משרד החקלאות מחקר בשם "קווי מגמה בהתפתחות החקלאות מתשי"ט עד תש"ל", תקופת 11 שנה. בתקופה זו עלו מחירי התשומות בממוצע שנתי של 5.3% במשך 11 השנים, ואילו מחירי התפוקה ב-3.2%. זהו המאפיין את התקופה הזאת.

לפיכך ירד מדד השוויון בין מחירי התשומות ומחירי התפוקה מ-100 בתשי"ט ל-79.3% בתש"ל, ירידה ב-20.7% לרעת היצרן החקלאי, או ב-2% לשנה.

החקלאים היו נאלצים לספוג התייקרות זו ורק על-ידי גידול הייצור הריאלי, הפחתת התשומות הקנויות ליחידת התוצרת, ופריץ העבודה ופריץ הייצור שגדלו הם הצליחו לקדם את הכנסותיהם. לפיכך מסכם המח"ק: הפער בין הכנסות החקלאות להכנסה בכלל המשק העמיק איפוא, גם אם נתעלם מתוצאותיה של שנת תש"ל, שהיתה קשה במיוחד.

שר החקלאות ציין בדבריו כי הכנסתו של החקלאי היהודי העצמאי עלתה מ-69% בתש"ל ל-95% בתש"א, בהשוואה למועסקים האחרים. הפער כמעט נסגר. זה סיכום מפתחי של נוכח הגידול של ההכנסה הנובעת מן החקלאות ב-30%, והמרכז לתיכנון שערך חשבון זה מסייג אותו, בציינו שאין בידי נתונים מבוססים על היקף התעסוקה החקלאית בתשל"א והנתונים הם אומדן ראשוני בלבד. לנתונים על ההכנסה היחסית של המועסק היהודי יש הטיה ברורה כלפי מעלה; הוכנסו שינויים בסיווג הסטטיסטי; כל זאת צריך לזכור.

והרי מדובר כאן בהכנסה לחקלאי תמורת עבודתו ותשואת ההון שלו, וההון על יחידת ייצור בחקלאות הוא כפליים גדול, ויותר מזה, מאשר בתעשייה.

סבורני כי בעינה עומדת עובדת היסוד, כי ענף החקלאות הוא הענף היחיד במשק שבו אחוז המועסקים מכלל המועסקים עולה במידה ניכרת על אחוז הענף בהכנסה הלאומית. בחקלאות — 8.8% מול 6.4%, בשעה שבכל יתר הענפים המצב הוא הפוך. בתעשייה — 24% מול 28%; בבנייה ובעבודות ציבוריות 8% מול 11%, ועוד ועוד.

והרי על כל ענף במשק לפרנס בכבוד, הן את בעלי המשק והן את העובדים השכירים, ואולם שכרם של השכירים בחקלאות עלה בתשל"א, השנה הטובה לבעלי המשקים, ב-11% בלבד, פחות מאשר העלייה במדד. ועובדה זו היא בלי ספק אחד הגורמים המרכזיים לתופעה המדאגה, כי פועלים שכירים, יהודים וערבים מקומיים, נוטשים את העבודה החקלאית והחקלאות תלויה כיום יותר ויותר בפועלים מן השטחים המוחזקים. ואילו העלאת שכרם של הפועלים שעויה היתה להפחית את היקפי העבודה השכירה ועשויה היתה להגביר את האמצעים ליעול ולמיכון.

שיעור הרווחיות, שעלה בשנים האחרונות במשק הלאומי, מקורו בעיקר בביקוש הגואה ובמחירים שעלו בעקבות הגאות. לא כן המצב במשק החקלאי. בחקלאות עלה בשנה האחרונה שיעור הרווחיות בזכות יבולים טובים בחלק מן הענפים ובראש וראשונה בזכות הייצור, שמשקלו מגיע ל-26% מכלל הייצור החקלאי, לעומת

על אף השנה הטובה, היוצאת מן הכלל שהיתה לנו, הסכנה הזאת לא חלפה.

שנת תשל"א היתה בבחינת עלייה מן השפל. והיו כאן גורמים שונים שחברו יחד, גורמי טבע וגורמי קוגניטיבי. קטורה בשוקי העולם, ומדיניות הממשלה שהביאה לשיפור התנאים ליצוא, וכן עליית פריץ הייצור שמצא את ביטויו בהגדלת פריץ העבודה, בצמצום תשומת העבודה בחקלאות על אף גידול הייצור, ובניצול טובה יותר של התשומה הקנויה, פחות מספוא, פחות מים, פחות עבודה ליחידה.

עם פירסום הסיכומים הטובים לשנת תשל"א הוצגה החקלאות כמתעשרת כביכול, כמתעשרת על חשבון הציבור, באשר לה מובטחים מחירי מינימום או מחירים קבועים גבוהים מדי, והם הגורמים להתייקרות ולעלייה התלולה של מדד המחירים לצרכן, כביכול. כל עליית מחירים עונתית של ירקות או פירות או בשר עופות זכתה לכתורות מרעישות בעתונות, ואילו כל ירידה במחיר, שגררה אחריה ירידה בייצור והפסדים לחקלאים ולממשלה, על כך עברנו לסדר-היום. כך הציגו את החקלאים העתונות ולעתים אף משרד האוצר.

באווירה זו שהשתררה סביב החקלאות לא נשאר לי אלא לומר: סליחה, היתה לנו שנה טובה.

התעשייה, התיירות, הבנקאות, המסחר — כל אלה חייבים להרוויח, וככל שרווחיהם עולים, הרי הדבר טוב למשק, לפיתוח ולצמיחתו. כאן חרדים הכל שמא שיעור הרווחים יקטן חלילה. מחיריהם אינם נקבעים על-ידי הממשלה אלא על-ידי הביקוש הגואה ומכסי המגן בפני יבוא מתחרה. כאן הם מכתבים את המחירים לשוק וכל התערבות מצד הממשלה מתקבלת כמעשה הנוגד את ההגיון הכלכלי הבריא. ואנו מבקשים לפחות פיקוח וריסון עליית המחירים. ואילו בחקלאות — כאן המחירים של רוב רובם של מוצריה נקבעים על-ידי הממשלה. בתקופה של ערפי ייצור הם באים להבטיח לחקלאי רמת חיים כלשהי, ואילו בשעה שההיצע אינו מדביק את הביקוש ובעקבותיו עולים מחירי המוצרים בעולם — וזו התקופה שאנו חיים בה — הם באים להבטיח מוצרי מזון לצרכן במחירים זולים.

תעשיית הרכב, הטקסטיל או כל ענף אחר משיגים את המחירים המתבססים לעתים על דולר נחסך בשער של 7-10 לירות או יותר מזה, בלא סובסידיות אלא באמצעות השוק בעזרת מכסי מגן, ואילו החקלאי המייצר ביצוק, חלב, בשר עופות, חזית, כותנה במחירים שווים או גמוכים מן המחיר הבין-לאומי — המחירים מסובסדים, הוא מוצג כנתמך.

חבר הכנסת אברהם כץ אמר בקריאת-ביניים: החקלאות היא הענף הפחות מסובסד מכל ענפי המשק. ואכן, ראוי נושא זה למחקר מיוחד, הוא ודאי צודק. עם זאת אינני תמידי-דעים עם אותם החברים שטענו כי אסור שהסובסדיה תעלה על שיעור מסוים מן המחיר וכי יש לתת יד חפשית לחקלאים להשיג את המחיר הרצוי מהשוק. אסור כי הסובסדיה הניתנת ליצרן תעלה על שיעור מסוים, ואולם אין להגביל את הממשלה במדיניותה להבטיח מזון זול לעם הסובסדיה, אך במקרה זה יש להבהיר היטב כי המדובר בסובסדיה לצרכן.

מן הראוי לבחון את שיעור הרווחיות של החקלאי

שלמה רוון (המערך, עבודה-מפ"ם):
 תן לי להמשיך. ההתיישבות בהר נתונה במצוקה, זקוקה לפיתוח, להרחבת ענפי הפרנסה בחקלאות כב-
 תעשייה ועוד. בתחום זה היתה התקדמות, וגאמנים עלי
 דבריו של חבר-הכנסת פיינרמן בדיון זה, והוא אמר:
 "ועדת המנהלים שעסקה ביישובי ההר עשתה עבודה
 טובה". אלה, כמובן, רק צעדים ראשוניים לתיקון המצב.
 יש בתוכנו מפלגות וזרמים שמדי פעם מנסים להי-
 בנות מהעמקת ניגודים בין מושב וקיבוץ. אומר לכם:
 תפארתכם לא תהיה בדרך הזאת. קיבוצים ומושבים
 ידעו וידעו ליישב ולהסדיר חילוקי-דעות ואף אינטרסים
 שונים בדרך היכרות.

חברי-הכנסת דרובלס, שהגני מברך אותו במשפחת
 החקלאים, ולא רק החקלאים, אלא במשפחת החקלאות
 השיתופית - ונהיית מנאמו כחקלאי - אף הוא תבע
 כפתרון למצוקה רה-תיכון, חלוקה מחודשת של אמצעי
 ייצור, כלומר לקחת קרקע, מים, מיכסות ייצור ממשקים
 שמתפרנסים מהם עשרות בשנים ולחלקם בין החדשים.
 ממש הלאמה, ממש סוציאליזם - רחמנא ליצלן.

מתתיהו דרובלס (גח"ל):
 צדק סוציאלי.

שלמה רוון (המערך, עבודה-מפ"ם):
 האם הוא מוכן לרה-תיכון של חברות, של איכרים
 במושבות, של פרדסנים, של בעלי הון בעיר? והרי עדיין
 זכורה העניקה כאשר משה דיין כשר החקלאות תבע
 חיסול הרפתות בפרברים.

לעומת זאת תובע חבר-הכנסת אברהם כץ זכות
 חפשי להעביר מיכסות ייצור בדרך מסחרית. ואכן זו
 דרכה של גח"ל. נדמה לי כי הוא מבטא את עמדת
 גח"ל בנאמנות.

חברי-הכנסת הורביץ ודרובלס יצאו בדבריהם נגד
 משטר המפלגות בהתיישבות, וחבר-הכנסת דרובלס תבע:
 יש לעקור תופעה זו מן השורש, באשר היא לא קיימת
 בשום מקום בעולם. את מייסדי נהלל, ובכלל זה אביו
 המנוח של חבר-הכנסת יגאל הורביץ, שהיה לי ידיד יקר,
 הביא לנהלל המניע האידיאלי, התנועת-פוליטי, ואף
 המפלגתי. בלא מניע אידיאלי זה לא היתה קמה נהלל,
 לא קיבוץ ולא מושב. אף את תנועת מושבי העולים לא
 פקידים הקימות, אלא תנועות המושבים שהתגייסו,
 אבות ובנים, להכשרתם וטיפוחם. ואף היום כך. חבר-
 הכנסת דרובלס תובע לעקור את המפלגות מן השורש,
 אולם כשהוא דורש מתנחלים הוא פונה אל תנועות
 הנוער שיעשו מאמצים בכיוון זה, והלא אלה תנועות
 אידיאיות ופוליטיות, עם זיקה מפלגתית.

ואכן, אף אם נבטיח את מלוא התיביות המטריא-
 ליות של החקלאים, עתיד הכפר העברי, הקיבוץ וה-
 מושב, אינו מובטח מאליו, בלא מניע אידיאלי ובלא זיקה
 לתנועות.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
 200 יישובים חדשים קמו בגלל אידיאה?

שלמה רוון (המערך, עבודה-מפ"ם):
 חסרות לי שתי דקות כדי לענות לך.

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):
 אני מלווה לך.

20% מכלל המקורות במשק, ועל כך יש להוסיף את
 היוצא של תוצרת מעובדת.

כפי שכבר הוסבר בדברי חברי שקדמו לי, מחירי
 התוצרת החקלאית לא הדיקו את עליית המחירים של
 התשומות, כאשר המחירים, לרבות סובסידיות, רוב
 הענפים - חלב, שר, עוף, דגים - הגיעו ל-93% -
 95% ממחירי התשומות שקונה היצרן.

מחירי המזון עלו בשנה שעברה ב-17.8%, ואולם
 התייקרות הייצור החקלאי המקומי תרמה לא יותר
 מ-10% מכלל עליית מדד המחירים לצרכן. האם אפשר
 להגיד שהחקלאות הביאה להתייקרות? אין איפוא
 בסיס לטענה כי העלאת מחירי התוצרת החקלאית
 גרמה לעלייה תלולה במחירים.

שר החקלאות ציין בדבריו כי "עליית מחירי ה-
 שומות ברוב המוצרים המיועדים לשוק המקומי לא
 אוזנה בתשל"א על-ידי מחירי התפוקה", והוסיף:
 "המצב החמיר עוד יותר במחצית הראשונה של תשל"ב,
 כאשר נוספה ההתייקרות הנובעת מפיחות המטבע".

בעולם מסתמנת מגמה של עליית מחירי המזון,
 ולדעת ידעני דבר תחמיר מגמה זו, וענפים אשר אתמול
 עדיין הוכרו כאיבי המדינה, כמו הפרה, הסוכר ועוד,
 הפכו לספקי מזון במחירים ביל-לאומיים ואף נמוכים
 מהם, והם שווים בערכם לגידולי היצוא, בבחינת "אבן
 מאסו הבונים היתה לראש פניה". צו השעה להרחיבם.
 ולא נרחיבם, ואף לא נקיימם בהיקף של היום, אלא על-
 ידי הבטחת שיעור רווחיות נאות, שיהיה בכוחו להתמודד
 עם ענפי ייצור אחרים, מעבר לחקלאות, והדבר לא
 יושג אלא על-ידי מדיניות מחירים מעודדת.

מן הראוי כי בקביעת המחירים נשתחרר מן ההת-
 מקחות השנתית, מודטת העצבים, ונגיע לבסיס אובייק-
 טיבי קבוע, לבסיס המקובל ביחס לשכר הנע עם עליית
 היוקר וגידול התפוקה, או בדומה לקריטריונים שנקבעו
 בשנה האחרונה על-ידי ועדה לגבי התחבורה.

עתידו של הכפר העברי אינו מובטח מאליו. שיעור
 רווחיות מתאים והבטחת רמת חיים, רמת השכלה ותר-
 בות נאותות הם הבסיס, ואולם נוסף על כך עלינו להתי-
 מודד עם תהליכי הנשירה מן הכפר אל העיר, עם
 הנדידה מעבודה בחקלאות לעבודות נוחות יותר, מכני-
 סות יותר ומכובדות יותר, עם הבריחה מעמל כפיים
 למקצועות החפשיים שבכמה מהם הגענו לרווחה ול-
 עושרים, עם התיצפת התעשייה על פני החקלאות גם
 בתוך הכפר, גם בתוך הקיבוץ. מאבק זה על עתידו של
 הכפר העברי הוא משותף לנו, לכולנו, לקיבוץ כמו
 למושב, והוא מחייב לסולידריות. זוהי תחושתם של כלל
 החקלאים.

לא כן סבור חבר-הכנסת יגאל הורביץ. הוא עוסק
 בהעמקת ניגודים בין קיבוץ למושב, בזריעת פירוד.
 כאשר נתון מושב במצוקה הפתרון המוצע על-ידו: "לך
 לקיבוץ השכן, העשיר - כביכול - שם תיקח".

יגאל הורביץ (הרשימה הממלכתית):

הרשה לי לשאול שאלה לא-קנטרניות: הושיבו ישו-
 בים שהם כנכים, שאין להם אמצעי ייצור, אדמה אין
 להם, מטעים אין להם, ולידם יש קיבוצים שיש להם
 אדמה. כל הכבוד לקיבוצים, אבל תן הסבר לזה.

שלמה רוזן (המערך, עבודה-מפ"ם):

אני כבר גומר, ואני רוצה להגיד: משרד החקלאות הוא לנו לחקלאים בבחינת בית המתכון, המדריך ומיטיב, ואולי באים בתביעות.

הנני מברך את שר החקלאות ואת צוות העובדים במשרד החקלאות, המתכננים, החוקרים והמדריכים הפזורים על פני כל הארץ, על הישגיהם, והנני מאחל להם התקדמות נוספת והצלחות.

הי"ר ב. צ. קשת:

רשות הדיבור לאחרון הנואמים, חבר-הכנסת גרשוני.

צבי גרשוני (המערך, עבודה-מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מקווה שרבים מחברי הבית יסכימו אתי שיש שני דברים נעימים ביותר בדיון זה על פעולת משרד החקלאות ועל החקלאות בארץ. האחד הוא בבחינת גורם קבוע כל השנים, ואחד - מיוחד לשנה הזאת. הגורם הקבוע הוא ההרמוניה השרידת בין כל חלקי הבית עת מדברים על החקלאות ועל החקלאים. אפילו יש חילוקי דעות, יש הערכה מחד גיסא לכל מה שנעשה בשדה, בסדנה ובכפר, ומאידך גיסא לכל מה שעושים החל מראשון הדברים חבר-הכנסת כץ, ועד לאחרוני המתווכחים. בדבריהם נשמעו אף דברי שירה, למרות חילוקי הדעות שהם תמיד אפשריים וגם לגיטימיים. כי החקלאות העברית והחקלאים העברים מחד גיסא, והשר ועובדי משרדו - לא אגיד מאידך גיסא - הם בבחינת גוף אחד. מתוכנו צמח השר, מתוכנו צמחו חבר עובדיו. ואנחנו אפילו לא עובדים בקווים שפגשים בעבודה כלשהי, אנחנו עובדים שכם אל שכם. מכאן ההערכה שנשמעה פה, מכאן ההרמוניה במה שנוגע לענייני חקלאות, בניגוד לדיסרמוניה שנשמעה כאשר אנשים פנו בדבריהם לעבר הבעיות המדיניות.

והדבר השני הנעים במיוחד בבירור של השנה הוא שהיתה שנה טובה, עם סליחה ובלי סליחה, עם הצטרפות ובלו הצטרפויות. זה פשוט טוב לסיים שנה טובה.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

מתי תבוא לבקש סובסידיות? עכשיו אומרים שהיתה שנה טובה, אחר כך יבואו לבקש סובסידיות.

צבי גרשוני (המערך, עבודה-מפ"ם):

אגיע לסובסידיות.

בשנה הזאת עזר לנו הטבע, עזרה לנו הפעילות של החקלאים. ולתוצאות הטובות - לא רק לתוצאות הרעות - שותפים גם השר ועובדי משרדו. אמנם דרך הלצה אומרים שגם כשאין גשם אשם השר. והגענו לכך שכשיש גשם, מתברר ש"אשמים" גם השר ומנהלי משרדו, כי יש גשם מלאכותי ויש ניצול יעיל יותר של המים.

בכל זאת אני שותף לדברי החברים שהביעו כאן חרדה - והרגשתי זאת גם בדברי השר - שלא נסתנוור חלילה מן ההישגים הגדולים והעצומים של השנה הזאת, ונמשיך לדאוג לביסוס של החקלאי והכפר העברי לאורך שנים.

אני רוצה לומר שהסטטיסטיקה אינה מעניינת אותי כל כך, אם כי גם אני הייתי רוצה בהכרה נוספת מפי השר. כאשר מדברים עכשיו על 95% הנכסות של חקלאים עצמאיים יהודים מול עצמאיים אחרים, או זה נראה

כאילו הנה כבר מתקרבים אנו לפתרון הבעיה. מתוך עיון בחוברת שהגיש לנו שר החקלאות נדמה לי, שיותר לי להגיד ש-95%, כמו 69% מלפני שנה שהטילו עלינו מורא, הם של חקלאים יהודים עצמאיים, מול כל העצמאיים איים במשק, לרבות הערבים. 95% הם רק של עצמאיים יהודים, למעט את החקלאות הערבית. ידוע שהחקלאות הערבית, עקב ההשקעה הפחותה בהון, עקב זה שיש פחות אינטנסיפיקציה בפעילות שלה, איננה באותה דרגה כמו החקלאות היהודית. נדמה לי שמוטב לעשות השוואה יותר נכונה בין עצמאיים יהודים בחקלאות ובין עצמאיים יהודים בכלל. ואז החשבון הוא קצת אחר, וזהו לדעתי החשבון הנכון יותר.

כאמור לא מעניינת אותי רק הסטטיסטיקה. כבר צייטנו פה - ולא אחזור על הציטוט - את החשש, שהביע שר החקלאות לפני שנה, מפני בריחה מן החקלאות. אבל גם בסכמו את פרק ההישגים של החקלאות השנה אמר שר החקלאות: "חשוב לציין כי תנאי העבודה והמאמץ המושקע על-ידי החקלאי הם קשים הרבה יותר מאשר במרבית המיגורים האחרים במשק". אם החקלאות העברית לא זכאית להשוואה שלה לממוצע של כל המעוסקים היהודים, הרי לדעתי היא שווה אף ליותר מזה. היא שווה עידוד נוסף מצד הגורמים המכוונים את חיי המדינה, מפני שאנחנו כמדינה מעוניינים אמנם שהחקלאות תהיה ענף משקי רווחי, שתהיה ענף טוב ליצוא, אבל קודם כל יש עניין רב למדינה שיהיו חקלאים עברים. ואמנם, לאור המצב של השנה, לא נשקפת סכנה של בריחה, אבל אין גם בטחון ביציבות של החקלאי העברי בכפר העברי. זאת עלינו להציב לנגד עינינו, ולאור זה לקבוע מדיניות.

אם אני מצרף שוב את הדברים שאמר שר החקלאות, וחזור עליהם כמה חברי כנסת, שקיימת שורה שלמה של ישובים שמספר המתיישבים בהם עדיין קטן מאוד; אם אני מצרף את מה שאמר שר החקלאות בקשר עם הסכנה האורבת לנו בגלל העבודה השכירה, שהיא בעיקרה עבודה של אנשים שבאים מעבר לקו הירוק, ואת ההצעה שלו - שאני מחשיב אותה - להביא הצעת חוק בעניין העבודה השכירה במשק, הרי אין ספק לכולנו שהצעת חוק לא תפתור את הבעיה, ואפילו השוואת רמת החיים עדיין לא תפתור את הבעיה. צריכה להיות דאגה רצינית יותר ועזרה מקיפה הרבה יותר כדי שהמתיישב יישאר בכפר. עזרה זאת - לפני כל סובסידיות. צריך להבטיח את העזרה שמגיעה לחקלאות.

אני רוצה לומר באילו שטחים מגיעה עזרה לחקלאות:

1. קודם כל - הדאגה לקרקע בתנאים נוחים למתיישב. זה כאילו מובן מאלי. קרקע נתנו למתיישב. אבל כשאני ממשיך לדבר על ענייני מים ועל ענייני אשראי, אז אני מתחיל לחשוב שמותר לעורר מחדש גם את בעיות הקרקע.

2. אנחנו צריכים להמשיך לדאוג לאספקת המים בתנאים נוחים. אני אומר זאת מפני שאיני מקבל את ההנחה שהושמעה לרגל פירסום הדו"ח של חבר-הכנסת סגן שר התחבורה גד יעקבי - שבחודמנות זו אני מאחל לו החלמה מלאה - כי אנחנו צריכים לבדוק ולבדוק מחדש את מחירי המים ואת התאמתם למחיר היראלי. המים ניתנים באזורי הארץ השונים לא באותה מיכסה לחקלאים השונים. לאור זה שאנחנו דורשים מחיר אחיד

יכול להכחיש זאת. גם על כך שההתייקרויות עולות אין שום ויכוח - אני מצטט את דברי השר: "התייקרו שוב מחירי המספוא, הדשנים, חמרי ההדברה, מכונות חקלאיות. זאת בנוסף על מחירי תובלה, חשמל, כלי אריזה וכו'. אין עוד אפשרות לסכם את ההפרשים שנוצרו בחודשים אלה, אולם ההרעה בתנאי הסחר השנה ניכרת מאוד".

אני רוצה לבקש פה שבעניין מחירים. לתוצרת החקלאית נגיע לקריטריונים מוגדרים יותר. גם לגבי חקלאים צריכה להיות סכימה ברורה יותר של חלוקה בין ספיגת ההתייקרויות, בין ההשקעה במשק ובין הזכות של העובדים ליהנות מגידול התפוקה. ואם אמנם אנחנו רוצים שההישגים של השנה יהיו מתמידים יותר, צריך גם העניין של המחירים להגיע לידי הסדר קבוע יותר.

בענייני המים: אני רוצה להוסיף על מה שנאמר פה, כי הפעולה שיום משרד החקלאות לשימוש יעיל יותר במים נהנה תוצאות בלתי-רגילות, שאי-אפשר עדיין להעריך אותן היום. אנו מקווים שפעולה זו תימשך, כפי שהודיעו לנו. אבל נדמה לי שמותר לנו לשאול את השר, מה נעשה בקשר לתוספת מים, שאינה נראית באופק בשנים הקרובות. היה מדובר על התפלה. הצרכים של התעשייה והצריכה הפרטית גדלים, ואם לא נגדיל גם את מקורות המים הרי צפויה לנו סכנה של נסיגה.

בהודמנות זו, כשאני מדבר על המים, הייתי רוצה ששר החקלאות יענה במת הכנסת בעניין קו זוהר-צאלים לגב. לפני שנה בישר השר שבגמר פעולת הוועדה יתחילו בפעולה, אם תאושר התכנית. התכנית אושרה. אני מקווה שהתחילו לפעול; וכדאי שנשמע על זה פה.

אני מצטרף לדברי אותם חברי הכנסת שעוררו את הבעיות החדשות העומדות לפני החקלאות הישראלית לאחר שידוד המערכות בעולם בקשר למצרכים שונים של החקלאות. העובדה - סלק סוכר תיכנסו אצלנו אז על 80, 100 דולר לטונה סוכר; עכשיו - 228. בחלב הודיע השר שאבקת חלב בעלייה גדולה; חמאה - בעלייה גדולה. מתבקש מאוד שלאור השינויים הללו, שינויים שכנראה אינם קווינוקטורליים, נבדוק מחדש אם אין בכוחנו להגדיל את הייצור החקלאי בתנאים נאותים.

אני רוצה לסיים את דברי בעניין ההתיישובות החדשה, שעליה היה פה ויכוח פוליטי גדול, באותה נימה שפתחתי בה. אולי נתאחד על דבר אחד: לפני שיהיה לנו ויכוח גמור יותר היכן להתיישב, נדאג כולנו יחד למתיישיבים, ואז נוכל להגיד מעל במת הכנסת לעולם כולו כי יש לנו מתיישיבים במידה מספקת ליישב אותם שטחים המוסכמים לגבי כולם כשטחים להתיישובות. אולי זה יהיה יעיל יותר ותואם יותר את צרכי החקלאות בארץ.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):
זה כל מה שיש לך לומר בנושא זה?

צבי גרשוני (המערך, עבודה-מפ"ם):
אומר דברים נוספים בוויכוח הפוליטי. יש גם ויכוח פוליטי.

קראתי בעתון "במחנה נח"ל" את הודעתו של שר החקלאות, שהוא איננו מועמד בבחירות לכנסת הבאה, לא כחבר כנסת ולא כשר. חושבני שאבטא דעת רבים

לתוצרת, אנחנו חייבים גם להבטיח להבא את המים בתנאים הנוחים לכלל המתיישיבים.

3. אנחנו צריכים לדאוג באופן קבוע לאשראי זול יותר לחקלאי. האם זה מקובל רק אצלנו? זה מקובל בכל העולם. אנחנו מתחרים עם כל העולם בחקלאות ועלינו ליצור את התוצרת שלנו בתנאים מיוחדים. מדוע מתחדש הדיון על הגדלת אחוז הריבית של האשראי המכוון? הגיוני בהחלט שאצלנו תהייה הקלות בנוסף לאלה המקובלות בכל העולם.

4. מדינת ישראל חייבת, לדעתי, בדאגה מיוחדת לחינוך החקלאי ולאפשרויות החינוך בתוך החקלאות, יותר קשה בתוך כפר קטן. יש בעיות מיוחדות בהקמת בית ספר בכפר קטן, והחינוך לקראת החקלאות מחייב תנאים מיוחדים. אולי אין זה עניין של משרד החקלאות בלבד, אבל זה עניין הנוגע לחקלאות.

5. אנו חייבים גם בדאגה מיוחדת לענפים אחרים - תיריות, תעשייה - אשר יבססו את החקלאות. ואני אומר: "בדאגה מיוחדת", כי עד היום לא תמיד זכרנו את הצורך בדאגה מיוחדת. יש לנו חוק לעידוד השקעות הון בתעשייה. יש הסכמה - ואני יודע עליה - שיש להביא לפני הכנסת גם הצעת חוק לעידוד פעילות בחקלאות. והייתי רוצה שבהודמנות זו ישיב לנו השר גבתי מדוע לא הובאה עדיין ההצעה לכנסת.

לאחר שמתייח את הסעיפים היסודיים שבהם חייבת המדינה לבוא לעזרת החקלאות הריני מגיע לעניין הסוב"סידיות. ואני רוצה להגיד לא רק לחבר הכנסת סורקיס, אלא לכל אלה החוזרים על הפומון שלו: לא החקלאות ולא החקלאים רוצים בסובסידיות למצרך. אנו רוצים באותה עזרה הנדרשת בכל הסעיפים אשר דיברתי עליהם קודם, אבל לא בסיבסוד מחיר התוצרת, ובמקום זאת אנו חייבים לקבל מדי פעם בפעם סובסידיות מוגדלות. אני מתחייב פה להביא לפני כל אחד מסמך חתום עלי-ידי מזכיר מחלקת ההתיישובות של המרכז החקלאי. פרלמנטר, ובו הוא פונה למסודות המתאימים בארץ ודורש שיקטינו את הסובסידיות הניתנות למצרך החקלאי. אני מצטט גם את דברי שר החקלאות, חברנו גבתי, בנאומו השנה: "אנו נדחפים מדי פעם להגדלת הסוב"סידיות עקב ההתנגדות לייקור מחירי המצרכים החקלאיים, על אף התייקרות הוצאות הייצור". לא אנחנו מבקשים את הגדלת הסובסידיות; אנו נדחפים לזה. אינני אומר שאפשר לפתור את השאלה מהיום למחר, אבל אני מצטרף לאותם חברי הכנסת שדיברו בנדון, ואני מוסמך להודיע לבית בשם ציבור החקלאים כי בשנים הבאות נעמוד על דרישתנו להקטנתן, עד לביטולן של הסובסידיות למצרך.

משהו על מחירים חקלאיים: אינני בא בטענות על ההסדר שחל במחירים החקלאיים ברגע זה. ברוב הענפים, לגבי התביעות של החקלאים, באנו על סיפוקנו, ואם נשארו עדיין בעיות שברגע זה הן תלויות ועומדות, אני מקווה שגם הן תמצאנה את פתרונן, אם כי לא בצורה נאותה - שוב בגלל הסובסידיות. אבל ההתייקרויות גדלה ואז לגבי כל סקטור אחר העניינים ברורים: אם מתייקרים מחירי התשומה, מוכרחים לייקר גם את מחירי התפוקה. ויש מי שמגן על כך, ויש מי שיועד לערוך על כך שביטות, ואף יותר מזה. ציבור החקלאים איננו זה שלמד את התורה המובקת, האקטואלית כל כך היום, של המאבק הבלתי-מרוסן על זכויותיו. איש אינו

חוברת כ"ב, ישיבה דפ"ה

— סקירת שר החקלאות על פעולות משרדו (דיון) (גרשוני, רוזן); חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 6) (רוזן, ארבל-אלמוזלני); חוק לתיקון פקודת העתיקות (מס' 2) (רוזן, רימלט) —

אם אומר לו, שדיה "לשמחה" בשעתה. בבוא הזמן נתוכח אתך, חבריגו שר החקלאות, ועד אז אני מאחל לך המשך הצלחה בתפקידך.

הי"ר ש. רוזן:

תם הדיון בסקירת שר החקלאות על פעולות משרדו. תשובת השר תינתן באחת הישיבות הקרובות של הכנסת.

ה. חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 6),

תשל"ב—1972 *

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הי"ר ש. רוזן:

צאה מן ההיוון שעשו הפנסיונרים לגבי חלק מקיצבתם בחייהם, עם מותם קיבלו שאיריהם קיצבה על בסיס הקיצבה המופחתת.

משרד הבטחון סבור היה שתקנות ההיוון החדשות, שנכנסו לתוקף ב-19 ביוני 1970, יסדירו בעיה זאת.

התברר כי תקנות ההיוון החדשות אינן מסדירות את הבעיה ופוגעות בעקרון שההיוון אינו פוגע בזכויות השאירים, וזה על-פי התיקון בחוק, והשאירים של פנסיונרים כאלה יוצאים נפסדים בהשוואה לשאירים של פנסיונרים שהיוונו חלק מקיצבתם לאחר התיקון הנ"ל.

הוועדה החליטה לקבל את התיקון המוצע על-ידי הממשלה, לבטל הגבלה זו באופן שגם מי שהיוון את קיצבתו לפני יום 19 ביוני 1970, עם פטירתו יקבלו שאיריו את הקיצבה על בסיס מלוא הקיצבה תוך התעלמות מן ההיוון שעשה בחייו.

תיקון דומה נעשה בחוק שירות המדינה (גימלאות). תחולתו של סעיף זה מיום ד' בטבת תשל"א, 1 בינואר 1971. וכאן נקבע שתיוקונים אלה יחולו על שאיריו של חייל הזכאי לקיצבה, שנפטר לפני תאריך זה.

כבוד היושב-ראש, החוק מוגש בלא הסתייגויות ואבקש להביאו לקריאה שנייה ושלישית.

הי"ר ש. רוזן:

בחוק זה 4 סעיפים. אני מעמיד אותם להצבעה.

הצבעה

סעיפים 1-4 נתקבלו.

הי"ר ש. רוזן:

אני מעמיד להצבעה את הצעת חוק שירות הקבע

בצבא הגנה לישראל (גימלאות) (תיקון מס' 6), תשל"ב—1972, בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק שירות הקבע בצבא הגנה לישראל (גימלאות)

(תיקון מס' 6), תשל"ב—1972, נתקבל.

ו. חוק לתיקון פקודת העתיקות (מס' 2), תשל"ב—1972 **

(קריאה שנייה וקריאה שלישית)

הי"ר ש. רוזן:

אלימלך רימלט (יו"ר ועדת החינוך והתרבות):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. הגני מתכבד לה-

ביא לקריאה שנייה ושלישית את החוק לתיקון פקודת העתיקות (מס' 2), תשל"ב—1972. חוק זה גזון בכנסת

הכנסת תעבור לסעיף ו' בסדר-היום: חוק לתיקון

פקודת העתיקות (מס' 2), תשל"ב—1972, קריאה שנייה

ושלישית. רשות הדיבור ליושב-ראש ועדת החינוך והתר-

בות חברי הכנסת רימלט.

* "דברי הכנסת", חוב' ב', עמ' 121; נספחות.

** "דברי הכנסת", חוב' ה', עמ' 360; נספחות.

גם עונש מאסר. ראינו לנכון לכתוב כך, משום שיכול להיות שנמצא בידי אדם איזה שבר חרס או מטבע, חפץ כלשהו, והוא מוסר אותו שלא בדרך של מכר ולא על מנת לעשות רווחים, לא על מנת להפיק הון, אלא בתור מזכרת, למשל, בא אליו אורח או אח מחוץ לארץ, אין הוא יודע מתי יראנו שוב, והוא רוצה לתת לו חפץ קטן, אבל קטנה אחת, חרס אחד שיהיה בידי. הוא אינו עושה זאת מטעמי מסחר או מטעמי השגת רכוש והכנסה.

אפילו נניח שאסור היה לו לעשות זאת, משום שאפשר לומר שכיום חפץ מסויים הוא חסר ערך, אבל כעבור זמן אותו שבריר חרס יהיה חשוב מאוד למחקר או לפיענוח כתובות עתיקות ולגילוי סדרות העבר ובכיו. בכל זאת, אם האיש עשה מה שעשה בתום לב, די בכך שיוטל עליו קנס כספי. הקנס הוא כבד מאוד — שלושים אלף לירות. אין זה דבר של מה בכך. אם האיש אינו סוחר, לא יוכל להרשות לעצמו להסתכן בקנס גדול כזה; הוא יבקש את הסכמת אגף העתיקות למסור את החפץ שביריו. אבל אם בכל זאת עבר עבירה, די שיוטל עליו קנס ולא יוטל עליו גם עונש מאסר.

הי"ר ש. רוזן:

חברי-הכנסת דוד קורן ישיב בשם הרוב בוועדה.

דוד קורן (בשם ועדת החינוך והתרבות):
אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אין ספק שכוונתה של חברת-הכנסת אסתר רזיאל-נאור וכן כונת המסתייגים האחרים, חברי-הכנסת רימלט וכך, היא כוונה טובה.

(קריאה: למה אתה מדבר נגד כוונה טובה?)

מפני שהמשמעות שלה היא מפוקפקת.

האבחנה בין מי שמסר עתיקה ללא רשיון ובין מי שמכר היא קשה. הדברים מעורפלים מאוד. במציאות של חיינו אבחנה זו אינה תופסת במידה הראויה, כי סוחר עתיקות גם מחליפים ביניהם עתיקות. האחד מוסר לשני בתום-לב עתיקה; זה מוציא את העתיקה לחוץ-לארץ ואחר כך מביא השני עתיקה בערך פחות או יותר שווה כמותה. בית-המשפט יתקשה מאוד לקבוע אם הדבר נעשה בתום-לב, אם היה מכר או לא היה מכר. לכן אין אנו מוציעים להבחין בחוק בין שני מונחים אלה.

לא רצויה התערבות מצד המינהל במשפט עצמו. וכי מה כתוב בהסתייגות? נאמר כי "לפי חוות דעת אגף העתיקות אין העתיקה בעלת ערך וחשיבות". זאת אומרת, לאחר שנפתח המשפט יכול אדם לרוץ אל אגף העתיקות לבדוק אם עתיקה זו שמדובר בה היתה בעלת ערך או לא היתה בעלת ערך. נניח אפילו שאדם מסר בתום-לב עתיקה, והוא יבוא אל אגף העתיקות ויפעיל לחץ, יאמר שזה קובע את גדל העונש שיוטל עליו, אם יהיה מאסר או יהיה קנס, זו תהיה בקשה שהיא בבחינת לחץ.

(קריאה: זאת צריך לעשות לפני המשפט.)

לפני המשפט לא יהיה שום דבר; אגף העתיקות בכלל לא ידע דבר. אם האיש בא לאגף העתיקות לפני המשפט, לפני שמסר עתיקה הוא מבקש רשיון, הרי אין כאן עבירה.

בקריאה ראשונה ביום ד' בכסלו תשל"ב — 22 בנובמבר 1971.

מטרת החוק היא למנוע הוצאת עתיקות מן הארץ דילול אוצרותינו. הוא בא להחמיר בעונשים לגבי מי שמכר ומוסר עתיקות ללא רשות לתושב חוץ. החוק בא להגביר את הפיקוח על סוחרים בעתיקות אשר מוכרים עתיקות בלי רשיון ואינם מנהלים רשימה של מציאי העתיקות שברשותם.

ועדת החינוך והתרבות אימצה את הצעת החוק הפרטית של חברי-הכנסת קלינגהופר שהוגשה בסוף נובמבר אשתקד.

הצעת החוק הפרטית שלפנינו באה להחמיר בעונשים לגבי אלה שנמצאו אשמים בהריסת מבנים, כתלים או חפצים עתיקים אחרים הנמצאים על פני האדמה או מתחת לפני האדמה.

בעת הדיון בקריאה הראשונה הביע שר החינוך והתרבות את הסכמתו המפורשת לכלול את הצעת החוק של חברי-הכנסת קלינגהופר בחוק הגדון בעניין החמרה בעונשים לגבי מי שחופר והורס מבנים או חפצים עתיקים.

להצעת החוק הוגשו שתי הסתייגויות. הואיל ויושב-ראש הוועדה הוא בין המסתייגים, ישיב למסתייגים בשם הרוב בוועדה חברי-הכנסת דוד קורן.

אבקש את היושב-ראש לאפשר למסתייגים לנמק את הסתייגויותיהם, ולאחר דברי התשובה להצביע על הצעת החוק בקריאה שנייה ושלישית.

הי"ר ש. רוזן:

לסעיף 1 — אין הסתייגויות. אני מעמיד אותו להצבעה.

הצבעה

סעיף 1 נתקבל.

הי"ר ש. רוזן:

לסעיף 2 הסתייגות לחברי-הכנסת רימלט, רזיאל-נאור וכך. רשות הדיבור לחברת-הכנסת רזיאל-נאור להנמקת ההסתייגות.

אסתר רזיאל-נאור (גח"ל):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אלמלא היתה הכנסת ריקה כל-כך, אפשר היה לספר לה בהרחבה כיצד ראינו היום את העושים במלאכת הקדש בחפירות ליד הכותל המערבי, את כל התגליות הנפלאות והולכות ונחשפות ונגלות לעיני המבקר. הדר קדומים מתגלה לעין מחדש. כדברי גדול המשוררים שקמו לישראל: "הלא אבניך ארצה ואחונן, וטעם רגביך לי מדבש יערב". משום כך רבה הרגישות לגבי העתיקות והמימצאים השונים.

חוק זה בא להסדיר, שלא תהיה אהבה התלויה בדבר, שלא יחמדו יותר מדי ולא יקחו יותר מדי מן העתיקות המתגלות כפעם בפעם. החוק בא להטיל קנסות ועונשים על מי ששולח יד בעתיקות.

אבל אחדים מחברי הוועדה מצאו לנכון שייאמר בחוק, כי מי שמוסר עתיקה בתום לב ובלי תמורה, ולפי חוות דעת של אגף העתיקות אין העתיקה בעלת ערך וחשיבות — יוטל עליו קנס בלבד ולא יוטל עליו

נניח שגדולי המדינה, גדולים היפותטיים של מדינה היפותטית, מבקרים בביתו של האיש ומסתכלים באותם ממצאים, בידעם שזהו רכוש גנוב ואינם פוצים פה.

ה"ר ש. רוזן:

אתה מנמק את הסתייגותך שבה מדובר על הגדלת הקנס בהפרש של עשרים אלף לירות?

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):
דאי.

נניח שאותו איש מנצל את מעמדו כדי לקנות באופן שיטתי ממצאים ארכיאולוגיים, שנחפרו באופן בלתי-חוקי בשטחים היפותטיים, קונה אותם בזול ומוכר אותם ביוקר, בתוספת חתימתו ההיפותטית. נניח שבצורה זו מרוויח האיש מדי שנה רכבות דולרים - לא היפותטיים - מבלי לשלם מס על כך.

נניח שכל זה ידוע ברבים, אך משטרה היפותטית, מאוד היפותטית, מסרבת להתערב, בטענה שאין תלונה רשמית ואין עדים מתנדבים. ונניח שאותו איש מצהיר בפומבי שהוא מוכן לשבת מחצית חייו בכלא ולחפור במחצית השנייה של חייו - אך אין מי שיביאו לדין וישים אותו בכלא. נניח שהעתונות עשתה יד אחת כדי להעלים ולגנוז עובדות אלה, הידועות לכל, ושהפרסמו בכל רחבי העולם. וכן נניח שהממשלה, בהיותה הדב-רים, מתייצבת כאיש אחד או כאשה אחת, מאחורי השדר ומקבלת על עצמה אחריות מוסרית, או בלתי-מוסרית, לכל מעשיו.

במצב קפקאי זה - איזה ערך יש לחוק? איזה ערך יש לכל החוקים, לשלטון החוק, לכנסת, לדמוקרטיה?

כל חברי הכנסת ידעו על מי ועל מה אני מדבר. העניין אינו היפותטי. הוא נוגע לאשיות מדינת ישראל כמדינת חוק.

אם יש הסכמה כללית של הממשלה, הכנסת, העתונות, המשטרה וחלק גדול של הציבור לכך שאדם אחד עומד מעל החוק, כי אז מוטב לבטל את החוק כליל. אולם אין לסבול מצב שחופר פרטי וסוחר פרטי מושם בבית-הסוהר או משלם קנס גבוה על הפרת חוק זה, בעוד שאדם המופקד על החוק מפר אותו בגלוי והופך תוך כדי כך למיליונר מופלג. תהיה זו צביעות שאין למעלה ממנה, צביעות מחפירה ומבישה, אם הכנסת תקבל היום חוק זה, בידעה היטב שאין קורטוב של נכונות להפעילו נגד העברין המועד ביותר במדינה.

כדי להציל את כבודה על הכנסת לקבל את הסתייגותי ולהביע לפחות את מורת רוחה נוכח מצב בלתי-נסבל זה.

(חברי הכנסת מ. סורקיס וי. הורביץ קוראים קריאות-ביניים)

אני מבין שגם חברי-הכנסת סורקיס וגם חברי-הכנסת הורביץ ידעו על מי ועל מה אני מדבר.

מרדכי סורקיס (המערך, עבודה-מפ"ם):

מזלנו שיש צדיק אחד במדינה הזאת. מה היו עושים בלי חברי-הכנסת אבנרי?

ה"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת דוד קורן, לתשובה בשם הרוב בוועדה.

לפי דעתי, עלול להיות כאן פתח ללחצים ולהתערבות של רשות מינהלית בתוך הליך משפטי, וזה איננו רצוי.

דב מילמן (גח"ל):

בכל תקנות המטבע נאמר שהאדמיניסטרציה יכולה להמיר את העבירות.

דוד קורן (בשם ועדת החינוך והתרבות):

התערבות האדמיניסטרציה לא צריכה להיות פרס-גלית ולעניין מסויים. האדמיניסטרציה קובעת מה אסור ומה מותר. אם כבר התחיל משפט ובאים לשאול אם לחפץ מסויים יש ערך, הרי זה פתח ללחץ. אינני חושב שזה רצוי מבחינת המשפט ההוגן.

דבר נוסף. כאן מדובר על עונש מקסימלי. רק לעתים רחוקות פוסק בית-המשפט את העונש המקסימלי; הוא עושה זאת רק אם האיש הוא חוטא מועד, החוזר שוב ושוב על אותם חטאים. מענישים אותו פעם, פעמיים, שלוש, ורק לאחר מכן עונשים אותו בעונש המקסימלי. הרוב בוועדה חושב שיש להשאיר לבית-המשפט את שיקול הדעת אם היתה מכירה או מסירה, בתום-לב או שלא בתום-לב, לשם רווח או שלא לשם רווח, אם היה זה מקרה בודד או שהיו מקרים רבים כאלה. בית-המשפט יכול להטיל קנס מלירה אחת ועד העונש המקסימלי; הוא יכול גם לפטור את הנאשם.

אני מציע לכנסת להחליט כדעת הרוב בוועדה.

ה"ר ש. רוזן:

רשות הדיבור לחברי-הכנסת אבנרי, להנמקת הסתייגותו.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה. אני מציע להגדיל במידה ניכרת את העונשים על מי שחופר עתיקות בניגוד לחוק ועל מי שסוחר בעתיקות בניגוד לחוק. אני מציע לכנסת לקבל הסתייגות זו כהפגנת מחאה נגד ההפקרות הטוטאלית שהשתררה בתחום זה, בחסותו של אגף העתיקות. אולם העונש הגדול ביותר לא יועיל אם הרי-שות המבצעת אינה מפעילה את חוקי הרשות המחוקקת ואם הכנסת אינה מכריחה את הממשלה למלא את תפקידה ולשמור על החוק.

דב מילמן (גח"ל):

אתה רוצה זאת רטרואקטיבית.

אורי אבנרי (העולם הזה - כוח חדש):

אני רוצה להציג לפני הכנסת מקרה היפותטי של אדם היפותטי במדינה היפותטית. נניח שיש במדינה אדם שאחז בו טיפרי ארכיאולוגי. נניח שאותו אדם הוא שר בממשלה של אותה מדינה היפותטית, ובקבלו תפקיד זה נשבע לאמור: "אני מתחייב... למלא באמונה את תפקידי כחבר הממשלה - ההיפותטית - ולקיים את החלטות הכנסת - ההיפותטית". נניח שאותו אדם יוצא בכל שבוע לחפור באתרים ארכיאולוגיים, תוך הפרת החוק ותוך סיכון האתרים שאין להם תקנה. נניח שאותו אדם היפותטי לוקח את ממצאיו, שהם רכוש גנוב, רכוש המדינה, לביתו הפרטי. נניח שמאות אנשים, מהם קצינים וחיללים בצבא היפותטי, היו עדי ראייה למעשים אלה, מספרים על כך בפה מלא, אך פוחדים למסור עדות.

— חוק לתיקון פקודת העתיקות (מס' 2) (ד. קורן, מיקוניס, רוזן) ; מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת (רוזן, ליאור) —

הייתי מציע את זה לשרידי סיעתו הוא. אני מציע איפוא לדחות את הסתייגות.

הי"ר ש. רוזן:

אנחנו עוברים להצבעה על סעיף 2.

הצבעה

התיקון של חברי הכנסת א. רימלט, א. רזיאל-נאור וא. כץ לא נתקבל.

התיקון של חבר הכנסת אבנרי לא נתקבל.

סעיף 2, בנוסח הוועדה, נתקבל.

הי"ר ש. רוזן:

לסעיף 3 אין הסתייגות. נצביע עליו.

הצבעה

סעיף 3 נתקבל.

הי"ר ש. רוזן:

אני מעמיד את החוק להצבעה בקריאה שלישית.

הצבעה

חוק לתיקון פקודת העתיקות (מס' 2), תשל"ב-1972, נתקבל.

ז. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

לדיון מוקדם: (א) חוק פיצויי פיטורין (תיקון), תשל"ב-1972 — הצעת חבר הכנסת ז. המר; (ב) חוק שיפוט בענייני נישואין והפרדה, תשל"ב-1972 — הצעת חבר הכנסת ג. האוזנר; (ג) חוק זכויות בני הארץ, תשל"ב-1972 — הצעת חבר הכנסת א. אבנרי.

החלטות ועדת הכנסת: (א) בדבר פרישתו של חבר הכנסת מ. אביזוהר מסיעת הרשימה הממלכתית; (ב) בדבר סדר הישיבה של סיעות מסוימות ושל חברי כנסת יחידים בכנסת וסדר הנאומים של הנ"ל.

נוסח מתוקן, שבא להחליף את נוסח ההחלטות של ועדת הכנסת שהונח על שולחן הכנסת ביום ב', כ"ז באדר תשל"ב — 13 במארס 1972.

הי"ר ש. רוזן:

הישיבה הבאה של הכנסת מחר בשעה שלוש אחרי הצהריים. ישיבה זו נעולה.

דוד קורן (בשם ועדת החינוך והתרבות):

כנסת נכבדה. אינני חושב שמתפקידה של הכנסת לעסוק בהפגנות נגד אגף העתיקות, כפי שטען חבר הכנסת אבנרי. אגף העתיקות עושה עבודה גדולה ויפה, ואמרה כבר חברת הכנסת רזיאל-נאור, שהבוקר ראינו את עבודתו בכותל המערבי, ואין צורך להוסיף על כך. אין אני חושב שזה המקום להפגנות. הפגנות עושים במקומות אחרים.

ואשר לנאום ההיפותטי של חבר הכנסת אבנרי —

שמואל מיקוניס (מק"י):
הפאתטי.

דוד קורן (בשם ועדת החינוך והתרבות):

— אינני חושב שיש טעם לדבר על עניינים היפותטיים. אבל חבר הכנסת אבנרי דמו גס כקורה על עניינים שגדונו כבר בכנסת. היו שאלות ללא סוף — אולי זה מוגזם, כי היה להן סוף — מצד חבר הכנסת אבנרי. היה מכתב של דן בן-אמוץ למשרדה. שר המש"טרה השיב מעל הדוכן הזה על כל שאלה אחת לאחת, ואינני יודע מדוע מוצא חבר הכנסת אבנרי תחביב לע"סוק בתחביבו של אדם אחר. חבר הכנסת אבנרי, כפי שקראתי באחד העיתונים, המליץ לשרידי סיעה אחרת לעסוק בעניינים יותר מועילים כדי להצדיק קיומה. אני

הי"ר ש. רוזן:

נשמע הודעה על המסמכים שהונחו על שולחן הכנסת.

מוזכר הכנסת ח. ליאור:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע כי היום הונח על שולחן הכנסת:

לקריאה שנייה ושלישית: (א) חוק החניכות (תיקון), תשל"ב-1972 — שחזר מוועדת העבודה; (ב) חוק הפיקוח על מצרכים ושירותים (תיקון מס' 2), תשל"ב-1972 — שחזר מוועדת הכלכלה; (ג) חוק הסיוע המש"פטי, תשל"ב-1972 — שחזר מוועדת החוקה, חוק ומשפט; (ד) חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, תשל"א-1971 — שחזר מוועדת החוקה, חוק ומשפט; (ה) חוק לתיקון דיני העונשין (עבירות חוץ) (תיקון מס' 4), תשל"ב-1972 — שחזר מוועדת החוקה, חוק ומשפט; (ו) חוק המקדמה, תשל"ב-1972 — שחזר מוועדת הכספים.

הישיבה ננעלה בשעה 22.01.